

PROGRAM FOR FOLKEHELSEARBEID - RAPPORTSERIE 1/2025

Evaluering av satsningen «Ung i lag» i Inderøy kommune.

Arnhild Myhr & Lisa Ekmann

Forfattere: Arnhild Myhr & Lisa Ekman

Tittel: Evaluering av satsningen «Ung i lag» i Inderøy kommune.

Institusjoner: SINTEF Digital, avd. Teknologiledelse

Sted: Steinkjer

September, 2024

ISBN – 978-82-693252-9-4

ISSN – 2704-1433

Rapport 1/2025

Forsidefoto: Inderøy kommune

Utgiver av Program for folkehelsearbeid – rapportserie:

Trøndelag fylkeskommune

Fylkets hus Postboks 2560

7735 Steinkjer

Telefon: 74 17 40 00

Inderøy
kommune

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjielte

Forord

Denne rapporten gir en evaluering av «Ung i Lag»-satsningen i Inderøy kommune. Prosjektet har hatt som mål å øke variasjonen og den geografiske spredningen av fritidstilbudet i Inderøy, samt gjøre ungdom i stand til å utvikle og realisere egne ideer til møteplasser og aktiviteter. En viktig målsetting har vært å skape et tilbud for ungdommer som tidligere ikke har opplevd å ha en tilhørighet på fritidsarenaer. Prosjektet har pågått i perioden 2019-2023 og fortsetter utover den opprinnelige prosjektperioden.

«Ung i Lag» ble gjennomført innenfor Program for Folkehelsearbeid i Trøndelag, som er en del av en tiårig nasjonal satsning etablert av KS og Helse- og omsorgsdepartementet. Målsettingen er å styrke det kommunale arbeidet med å fremme barn og unges psykiske helse og lokalt rusforebyggende arbeid. Hovedstrategien i programmet er å legge til rette for at kommuner utvikler, prøver ut og implementerer nye kunnskapsbaserte tiltak, arbeidsmåter og metoder som kan fremme barn og unges psykiske helse og bidra til rusforebyggende arbeid i samarbeid med frivillige lag og organisasjoner, med støtte fra fylkeskommune og FoU-miljøer.

Forskerne i SINTEF synes det har vært spennende og lærerikt å følge utviklingen i prosjektet og diskutere erfaringer med ungdommer, sentrale aktører i frivilligheten, kommunale aktører samt prosjektleder og prosjekteier. Vi vil takke alle ungdommer, frivillige og kommunalt ansatte som har deltatt i intervjuer og velvillig delt sine erfaringer og betraktninger. Kontakten med prosjektgruppa ved Ingrid Stai og Ida Staberg Gravås har vært svært hyggelig og lærerik. En stor takk rettes også til Trøndelag Fylkeskommune ved Eirin Hermansen, John Tore Vik og Guri Wist for godt samarbeid og finansiering gjennom Program for folkehelsearbeid i Trøndelag.

Steinkjer, september 2024

Arnhild Myhr og Lisa Ekmann
SINTEF Digital, avd. Teknologiledelse

Innhold

Forord	1
Innhold	2
1 Bakgrunn	3
1.1 Program for folkehelsearbeid i kommunene	3
1.2 Barn og unges fritidstilbud og medvirkning - forskningsfaglig kontekst	4
1.3 Bakgrunn for prosjektet «Ung i lag»	6
1.4 Målsettinger «Ung i lag»	8
2 Prosjektet «Ung i Lag»	9
2.1 Nye møteplasser og ungdomskontakt	9
2.2 Arbeidsgruppa for Ung i Lag	10
2.3 Skolens rolle	11
3 Metodisk tilnærming og datamateriale	12
3.1 Fokusgruppeintervjuer	13
3.2 Spørreskjemaundersøkelse	16
4 Resultater	17
4.1 Fokusgruppeintervju	17
4.1.1 Prosjekteier og prosjektleder for Ung i Lag	17
4.1.2 Ungdommer som har hatt en rolle i gjennomføringen av Ung i Lag	24
4.1.3 Ungdommer	29
4.1.4 Ungdomskontakt, frivillighet og ungdomsklubber i Inderøy	34
4.3 Spørreskjemaundersøkelse og sammenstilling med Ungdata	39
4.3.1 Psykisk helse, livskvalitet og ensomhet	39
4.3.2 Rusmiddelbruk	44
4.3.3 Deltakelse på fritidsaktiviteter	45
4.3.4 Mediebruk og skjermtid	49
4.3.5 Fornøydhet med lokalmiljøet.....	50
5 Oppsummering og drøfting	51
5.1 Utviklingstrekk i ungdommenes psykiske helse og deltakelse i fritidsaktiviteter	51
5.2 Variasjon i type aktivitet og geografisk spredning av aktivitetstilbud	51
5.3 Hvordan tiltaket har bidratt til at flere ungdommer opplever tilhørighet på fritidsarenaer	56
5.4 Å sette ungdom i stand til å realisere egne idéer til møteplasser og aktivitet	58
5.5 Rutiner for medvirkning av barn og unge i folkehelsearbeidet	60
6 Anbefalinger	64
7 Referanser	65

1 Bakgrunn

1.1 Program for folkehelsearbeid i Trøndelag

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er en del av den nasjonale satsingen *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017 – 2027*, som er utviklet i samarbeid mellom KS, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet. Satsingen i Trøndelag ble etablert på bakgrunn av det nasjonale programmet, øvrige nasjonale føringer samt regionalt og lokalt kunnskapsgrunnlag og utviklingsarbeid.

Målsettingen for programmet er å styrke det kommunale arbeidet med å fremme befolkningens psykiske helse og livskvalitet samt fremme lokalt rusforebyggende arbeid. Programmet skal bidra til å integrere psykisk helse som en likeverdig del av det lokale folkehelsearbeidet. Barn og unge opp til 24 år er prioritert målgruppe for tiltakene.

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er et samarbeid mellom Trøndelag fylkeskommune, kommuner, FoU- og kompetansemiljøer, andre offentlige aktører, frivillige lag og organisasjoner i regionen. Fylkeskommunen er programeier og har det faglige, koordinerende, økonomiske og administrative ansvaret. Programmet finansieres via Helsedirektoratet, fylkeskommunen, kommunene og FoU- og kompetansesentermiljøer.

Hovedmål for programmet i Trøndelag er:

- Bedre psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge
- Barn og unges psykiske helse og rusforebygging skal integreres i det systematisk og kunnskapsbaserte folkehelsearbeidet i kommunene
- Gjennom dette bidra til et oppvekstmiljø hvor alle barn og unge opplever mestring, samhørighet og medbestemmelse.

Hovedstrategien i programmet er å legge til rette for at kommuner utvikler og prøver ut nye tiltak, arbeidsmåter og metoder som kan fremme barn og unges psykiske helse og godt rusforebyggende arbeid. Dette skjer i samarbeid med aktører som frivillige lag og organisasjoner og med støtte fra kunnskapsmiljøer og fylkeskommunen.

Kommunene utvikler selv forslag til lokale tiltak som skal bidra til å nå hovedmålene, med utgangspunkt i eget kunnskapsgrunnlag, målsettinger, planer og medvirkningsprosesser. Tiltaket skal rettes mot hele befolkningen og ikke mot risikogrupper. Kommuner i programmet jobber metodisk etter *Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid (1)*. Modellen skal sikre systematisk kunnskapsdeling og samhandling i alle faser av tiltaksutviklingen.

Figur 1: Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid

I tråd med målformuleringene i Program for folkehelsearbeid og Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid skal alle tiltakene i kommunene evalueres. Dette gjøres i samhandling med FoU-aktørene i programmet. Evalueringene som gjøres samles i en rapportserie som utgis av Trøndelag fylkeskommune som denne rapporten er en del av.

1.2 Barn og unges fritidstilbud og medvirkning - forskningsfaglig kontekst

Gode oppvekstvilkår forebygger sosial ekskludering og fremmer fysisk og psykisk helse, samt deltakelse i sentrale livsområder som utdanning og arbeid (2–5). Norge scorer høyt internasjonalt når det gjelder unges levekår (6). Likevel viser nasjonale befolkningsstudier en økning i psykiske helseplager, ensomhet og redusert livskvalitet blant unge i Norge, spesielt blant jenter og marginaliserte grupper (7–9). Det er også færre som deltar i organiserte fritidsaktiviteter, og deltakelsen avtar med alderen og varierer betydelig mellom sosioøkonomiske og etniske grupper (7,10).

Fritiden utgjør en stor og viktig del av de unges liv, og fritidsarenaen ansees derfor som potensielle steder for å fremme psykososial utvikling og redusere sosiale helseforskjeller (2,11). Fritidserklæringen, første gang signert av Solbergregjeringen i 2016, er et samarbeid mellom regjeringen, kommunene, frivilligheten og andre aktører for å sikre at alle barn og unge, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn, kan delta i organiserte fritidsaktiviteter. Likevel er det barrierer for deltakelse på flere nivåer, som begrensede økonomiske og menneskelige ressurser i de unges familier, funksjonsnedsettelse, språk, kulturelle barrierer og manglende kjennskap til den norske frivillighetstradisjonen (12). Videre kan frivillige organisasjoner møte utfordringer som knappe ressurser, manglende mangfoldskompetanse og ulik kultur. På samfunnsnivå spiller infrastruktur,

demografi, avstand mellom grupper og muligheter for samarbeid en rolle (13). Newman og kolleger (14) peker på at å endre eksisterende miljøer, f.eks. gjennom forbedre kvaliteten på fritidsaktiviteter, kan forbedre folkehelsen og redusere helseulikheter. Å delta i fritidsaktivitet kan ha særlig positiv betydning for marginaliserte ungdommer, bla for selvfølelse, selvbylde, og opplevelse av tilhørighet (11). Ser vi til forskning på strukturelle forutsetninger for at ungdom sammen med sine foreldre engasjerer seg, kommer det i en studie frem at deltakelse i ustrukturerte, ikke styrte aktiviteter med jevnaldrende var knyttet til dårlig tilpasning og samhandling mellom ungdom og foreldrene (15). Det er imidlertid mange unge som foretrekker mindre strukturerte fritidsaktiviteter, og slike aktiviteter kan være positive om de skjer som en del av en bredere strategi innenfor et strukturert miljø der noen tar styringen og gjør en innsats for å fasilitere samarbeid med foreldre og foresatte. Fredrikson og kolleger argumenterer derfor i tråd med dette for en integrering av familie, skole og lokalsamfunn (16). Kommuneorganisasjonen har i denne sammenheng en sentral rolle i å tilrettelegge for og samarbeide med frivilligheten og lokalsamfunnet for å bygge opp under deres engasjement og utvikling av ideer (17).

Tilgang til helsefremmende nærmiljø og gode lokalsamfunn er av betydning for folkehelsen (18), og sosiale møteplasser er en viktig del av dette. Sosiale møteplasser er steder som legger til rette for at folk kan møtes jevnlig, frivillige og uformelt (19). Det som kjennetegner vellykkede sosiale møteplasser er komfort og estetikk, tilgjengelighet, bruk og aktiviteter, og omgjengelighet (20). Komfort og estetikk indikerer lysten til å bruke stedet, og involverer stedets atmosfære og omgivelser, sosiale soner, og hvordan man oppfatter sikkerhet og renslighet. Tilgjengeligheten til stedet betegner hvor nært stedet er og hvor lett og trygt det er å komme dit. Vellykkede møteplasser kjennetegnes ved at de inviterer til aktiviteter som samler folk og som er tilgjengelig for alle. Omgjengeligheten innebærer at det å bruke møteplassen fører til en sterkere og positiv følelse av tilknytning til stedet. Grøntareal og parker kan være en form for møteplasser. I en gjennomgang av studier om møteplasser og grønne areal understreker South et al. (21) viktigheten av sosiale møteplasser og grøntarealer for menneskers velvære. Grønne arealer gir muligheter for sosiale aktiviteter, frivillig arbeid, økt sosial kapital, og nettverksbygging som kan påvirke sosial ulikhet (Ibid.). Nærhet til grønne områder påvirker også helsen positivt (18), og kan sammen med kvaliteter som estetikk og fravær av støy bla virke stressreducerende (19). Videre har naturen en positiv effekt ved at mennesker kan hente seg inn igjen mentalt ved å oppholde seg i den. Menneskers bruk av naturen og parker øker dessuten sannsynligheten for å møte andre tilfeldig og på den måten skape bånd og sosial tilhørighet (ibid).

Gode oppvekstvilkår for barn krever systematisk innsats og helhetlige tiltak. Offentlig sektor er avhengig av samarbeid med privat næringsliv, frivillighet og innbyggere for å løse problemer og skape et bærekraftig og rettferdig samfunn. I henhold til en norsk kvalitativ studie er involvering av innbyggerne i utviklingen av lokalsamfunn nøkkelen til å bygge helsefremmende oppvekstmiljø (22). I Norge er det langt på vei etablert gode strukturer for å styrke helhetlige tilnærminger for å bedre ungdoms oppvekstvilkår, og det er lagt til rette for at ungdom kan involveres på ulike måter. Ifølge FNs barnekonvensjon (artikkel 32) skal barn og unge gis mulighet til å påvirke og forbedre betingelsene for sin helse og livskvalitet. I Norge er barns og unges rett til å medvirke sikret gjennom Plan- og bygningsloven fra 2008, Folkehelseloven fra 2011 og Opplæringsloven fra 2007-2008.

Det å bli lyttet til, tatt på alvor og ha muligheten til å påvirke hverdagen fremmer de unges helse og trivsel, og styrker følelsen av tilhørighet til fellesskapet (23,24). Barn og unge som deltar i utviklingen

av sitt nærmiljø, tar dessuten bedre vare på det, føler eierskap og økt tilhørighet (25). Førstehåndserfaring og kunnskap fra unge om oppvekstvilkår er dessuten viktig for å finne treffsikre løsninger som påvirker deres utvikling positivt (25). Ungdommer som identifiserer seg med lokalsamfunnet, engasjerer seg mer i beslutningsprosesser og motiveres til å delta bredere i lokalsamfunnet (26). Ifølge Fauske, Carlsson og Vestby (27) eksisterer det fire kategorier av begrunnelser for hvorfor man bør lytte til og involvere barn og unge. Disse er demokratibegrunnelser, sosialpolitiske begrunnelser, kulturpolitiske begrunnelser, og lokalsamfunns- og stedsutviklingsbegrunnelser. Sistnevnte har to dimensjoner, at ungdom har mye å bidra med i dagens stedsutviklingsprosjekter, og at de kan bidra til å styrke befolkningsutvikling, bosetting og unges stedstilhørighet i et framtidsperspektiv. Ungdommers deltakelse og medvirkning i lokalsamfunnet øker tilliten til demokratiske prosesser, gir demokratiforståelse, kunnskap og engasjement, og sikrer at politikk og beslutninger tar hensyn til deres behov og interesser.

Det er store og til dels systematiske forskjeller når det gjelder ungdommers deltakelse i medvirkningsprosesser som angår deres liv og oppvekstvilkår. Unge med flest sosioøkonomiske ressurser hjemme har best kunnskap om og forståelse av demokrati, deltar mest i medvirkningsprosesser og er mest politisk aktive (28). I henhold til Ødegård og Fladmoe (29) er minoritetsungdoms deltakelse i politiske aktiviteter betydelig lavere sammenlignet med majoritetsungdom. Når det gjelder medvirkning i det politiske systemet, er det for eksempel vist til at systemet er bygget på prinsipper for voksnes deltakelse, og derfor ikke klarer å inkludere ungdom (30). Videre har ofte diskursen om medvirkning i demokratiske prosesser ofte et preg av idealisme, og forskning på dette teamet involverer sjelden ungdom (31). Ungdom ønsker å være involvert, og studier viser at bruk av teknologi kan hjelpe i kommunikasjonen med dem og styrke deres mulighet til å ytre seg på egne premisser i offentligheten (32,33). Toots (34) påpeker imidlertid at selv om informasjons- og kommunikasjonsteknologi ofte forventes å revolusjonere demokratisk deltakelse, viser studier at e-deltakelsessystemer ofte ikke når de forventede målene.

1.3 Bakgrunn for prosjektet «Ung i lag»

Inderøy kommune ligger nord i Trondheimsfjorden i Trøndelag fylke, og omfatter syv bygder: Framverran, Mosvik, Kjerkesvågen, Røra, Sandvollan, Sakshaug og Utøy, i tillegg til kommunesenteret Straumen. Per 2.kvartal 2024 var det 7005 innbyggere i kommunen hvor største andelen av innbyggerne bor i kommunesenteret Straumen.

Inderøy har om lag 2000 innbyggere i alderen 0-24 år, og av disse er det om lag 550 i aldersgruppen 13-18 år. I kommunen er det fire kommunale barneskoler (Sakshaug, Oppvekstsenter Vest, Sandvollan, og Røra skole) samt Skarnsundet Montessoriskole, og det er relativt stor variasjon i elevtallet på de respektive skolene. AKSET kultur- og skolesamfunn, som ligger sentralt til på Sakshaug, ble ferdigstilt i 2016 og består av seks pedagogiske og kulturelle virksomheter. AKSET omfatter de fem kommunale virksomhetene Sakshaug skole, Inderøy ungdomsskole, Inderøy bibliotek, Inderøy kulturskole og Inderøy kulturhus, samt Inderøy videregående skole som er fylkeskommunal. Til sammen er det i overkant av 700 skoleelever i AKSET i aldersgruppen 6 til 19 år, og ca. 150 ansatte. Inderøy ungdomsskole er den eneste ungdomsskolen i kommunen og har om lag 300 elever og 60 ansatte. Inderøy videregående skole tilbyr flere studieretninger og tilbyr blant annet den populære

Musikk, dans og drama som tiltrekker seg mange elever også utenfra Inderøy kommune. Det er derfor en relativt stor andel elever ved skolen som bor på hybel i kommunen. Virksomhetene i AKSET er selvstendige virksomheter, men drar nytte av hverandre og samhandler tett om lokaler, drift, fagsamarbeid og utviklingsarbeid. AKSET har som mål å fremme kultur, helse og læring og skal dessuten ha en positiv samhandlingskultur og være en synlig og attraktiv arena for kultur- og næringsliv.

Selv om flesteparten av ungdommene har det bra og er fornøyde med helsa si, følger Inderøyungdommen den nasjonale trenden med økning i rapporterte depressive symptomer og ensomhet (35–40), særlig blant jenter. I perioden 2014-2017 har det dessuten vært en økning i prosentandelen ungdommer som har vært beruset og/eller brukt hasj eller marihuana i løpet av det siste året. I 2017 var rundt sju av ti ungdommer medlem av en fritidsorganisasjon. Langt færre var derimot fornøyd med treffstedene (37 prosent), og hele 43 prosent mente at kollektivtilbudet i kommunen var for dårlig. Inderøyungdommen bruker mye tid foran skjerm, og i 2017 rapporterte 46 prosent at de bruker mer enn fire timer daglig på fritiden på skjerm sammenliknet med 26 prosent nasjonalt. Folkehelseprofilen for Inderøy fra 2020 viser at Inderøy har en høyere andel barn i lavinntektsfamilier sammenliknet med fylkesvise og nasjonale tall.

Lokale utfordringer for inderøyungdommen ble i hovedsak oppsummert til

- mangel på treffsteder
- mangel på kollektivtransport
- livsstilutfordringer knyttet psykisk helse, rusmiddelbruk og skjermbruk

I oktober 2020 deltok ca. 25 ungdommer i alderen 13-19 år på en dialogkafe for å drøfte hvordan det er å være ung i Inderøy og hva ungdommene ønsker i framtida. Som et utgangspunkt for diskusjonene ble ABC-modellen for bedre psykisk helse benyttet. ABC-modellen er et kunnskapsbasert rammeverk utviklet for å inspirere folk til å ta aktive valg for egen psykiske helse og bygger på de tre hovedprinsippene 1) Gjør noe aktivt, 2) Gjør noe sammen, og 3) Gjør noe meningsfylt (41,42). Videre ble det i november samme år arrangert en todagers idédugnad hvor ungdommer, politikere, representanter fra FAU, frivillige lag og organisasjoner, næringsliv, representanter fra fylkeskommunen, representanter fra kommune administrasjonen, skole, planavdeling, kultur og helsestasjon deltok.

Innspillene fra dialogkafé og idédugnad dreide seg om følgende hovedtema:

- Flere møteplasser utendørs og innendørs
- Mer variert aktivitetstilbud for ungdom
- Tilgjengelige voksne på fritiden
- Transport

I januar 2021 ble det gjennomført spørreundersøkelse på Inderøy ungdomsskole med tema ungdom, fritid og trivsel. Undersøkelsen viste at over 70 prosent av elevene ønsket å være mer sammen med venner på fritiden, og de største hindrene for dette handlet om «ingen steder å møtes», «vet ikke hva man skal finne på» og «mangler skyss».

Basert på dette kunnskapsgrunnlaget har Inderøy kommune valgt å sette inn tiltaket "Ung i lag – møteplasser for ungdom i Inderøy".

1.4 Målsettinger «Ung i lag»

Prosjektet «Ung i lag» har som hovedmål å styrke psykisk helse og livskvalitet blant unge i Inderøy. I tillegg er det en uttalt målsetting å utjevne sosiale forskjeller i helse og aktivitetsdeltakelse. Målgruppen er alle unge i alderen 13-18 år.

Delmål for satsningen:

- Å sette ungdom i stand til å realisere egne idéer til møteplasser og aktivitet
- Variasjon i type aktivitet
- Geografisk spredning av aktivitet i hele kommunen
- Skape tilbud til flere ungdommer som i dag ikke opplever tilhørighet på fritidsarenaer

Effektmål:

- Nedgang i egenrapporterte psykiske plager og ensomhet
- Økning i deltakelse på fritidsaktiviteter uavhengig av sosioøkonomisk status
- Nedgang i rusmiddelbruk og skjermtid
- Er det sammenheng mellom deltakelse/utenforskap og rusmiddelbruk/skermtid

2 Prosjektet «Ung i Lag»

2.1 Nye møteplasser og ungdomskontakt

Ung i Lag startet opp i 2019, og oppstartsperioden ble preget av utfordringer knyttet til koronapandemien med stadig nye nedstengninger. Man fikk ikke koblet elevene helt på etter koronaen. Bakgrunnen for prosjektet var en felles erkjennelse om at ungdomsmiljøet i Inderøy var preget av utfordringer. Gjennom en grundig prosess utfordringene konkretisert til transport, møteplasser og trygge voksne. Ungdom følte at de ikke hadde tilstrekkelig med trygge voksne på fritida, og at de ikke hadde steder å møtes med mindre de skulle delta på organiserte fritidsaktiviteter. De hadde ikke friområder der de bare kunne være seg selv og holde på med sitt. Inderøy er en distriktskommune, og ungdommene vektla også det å kunne komme seg et sted og møte venner uten å være avhengig av foresatte. Det ble gjennomført en spørreundersøkelse for å finne ut hva som lå bak at de var med eller ikke var med på aktiviteter. Grunnen til at de ikke var med på organiserte aktiviteter var at det ikke var noe som var interessant, og at de opplevde prestasjonspress. Det de satte pris på med organiserte aktiviteter var at de likte aktiviteten og at trygge voksne var til stede. Transport fremstod som en utfordring knyttet til det å treffe venner utenfor organiserte tilbud.

Bilde 1 Workshop om fritidsaktiviteter i Inderøy kommune. Kilde: Inderøy kommune

Ungdomskontakten er et resultat av Ung i Lag. Han var en populær miljøarbeider og et bilde på en trygg voksen for ungdom i Inderøy før han kom inn i prosjektet. Ungdommene ble utfordret til å konkretisere hva de ønsket av en trygg voksen, og disse karakteristikene ble brukt i stillingsannonsen til ungdomskontakten. De pekte på at en slik voksen må like ungdommen, snakke med dem og bidra med å få til konkrete aktiviteter. Ungdommene ønsket også noen til å passe på at det ikke skjer noe galt, at ting ikke går over styr. Den viktigste målsettingen i prosjektet ble derfor å opprette en ungdomskontakt.

Basert på prosjektsøknaden til Ung i Lag søkte enhetsleder innen helse Statsforvalteren i Trøndelag om midler til stillingen ungdomskontakt som skulle ligge under kultursektoren. Søknaden ble innvilget, og i 2021 fikk de en prosjektstilling. Denne stillingen er nå finansiert gjennom kommunens eget budsjett. Etter at ungdomskontakten kom på plass kom de i prosjektet frem til at denne rollen burde være et tiltak heller enn selve målsettingen. Ungdomskontakten ble da et tiltak for at det skulle gro ut litt forskjellige møteplasser. Ungdomskontakten har blitt en svært synlig og hyppig benyttet kontakt opp mot de unge i Inderøy. Han hjelper dem med å få i gang aktiviteter og møteplasser.

Ungdomskontakten har hatt ansvar for å koordinere aktiviteter på ungdommenes fritidsarenaer. Det innebærer blant annet å bistå de ulike arbeidsgruppene bestående av ungdommer til å få gjennomført sine ideer, etablert samarbeidsarena mellom offentlig og frivillig sektor med ungdom som fokusområde, og laget rutiner for involvering av ungdom i kommunale planprosesser, utviklingsarbeid og prioritering av tiltak for ungdom. Han er kommunens bidrag i et større fellesskap, og har hatt en svært stor betydning for prosjektet Ung i Lag.

Det kom etter hvert til et mangfold av møteplasser og aktiviteter som inkluderte mange unge. Gjennom Ung i Lag har det kommet til to nye ungdomsklubber, Inderøy Spillklubb og Sundsøya ungdomsklubb. Ingen av ungdomsklubbene er drevet i kommunal regi. Mange av møteplassene var allerede der, men gjennom prosjektet det har utviklet seg et systematisk samarbeid mellom trygge voksenkontakter, på tvers av sektorer og enheter. Det har blitt etablert arbeidsgrupper for de enkelte aktiviteter bestående av ungdom som vil utvikle idéene, sette dem ut i live og sørge for drift av aktivitetene. Arbeidsgruppene har hatt bistand av en voksenperson. Samhandlingen mellom trygge voksenkontakter hørte først til at det har blomstret i prosjektet. Med utgangspunkt i en felles problemstilling har utviklet seg praksiser for samskaping, basert på likeverdig deltakelse og problemløsning mellom et mangfold av aktører.

2.2 Arbeidsgruppa for Ung i Lag

Innledende fase av arbeidet med å utvikle møteplasser ble ledet av prosjektleder, enhetsleder for kultur, leder for frivilligsentralen og daglig leder for Stiftelsen EA Ung Inderøy. Det ble så etablert en bred og sammensatt arbeidsgruppe som har drevet arbeidet gjennom hele prosjektperioden. Arbeidsgruppen var i starten sammensatt av administrative ungdomsrepresentanter fra oppvekst, representanter fra ungdomsskolen, helsestasjon, kultursektoren, planavdelingen, og fra frivilligheten, deriblant Frivillig Inderøy og EA Ung Inderøy, en ungdomsklubb og frivilligsentral for ungdom. I styringsgruppen var det politisk representasjon, enhetsledere innen helse og oppvekst, foreldrerepresentanter, FAU og idrettslaget. I møtet mellom ulike aktører greide man å definere tydelige behov, og ulike ressurser fant hverandre og ble en forløsende faktor.

Bilde 2 Representanter fra arbeidsgruppa i Ung i Lag. Kilde: Inderøy kommune

Etter hvert som det har kommet frem konkrete behov i arbeidsgruppa så har det strømmet til andre ressurser og aktører. Personer som synes å ha vært glemt har vært invitert inn i en utvidet arbeidsgruppe sånn at arbeidsgruppen bredte seg ut. Foreldre har blitt koblet sist på. Den utvidete arbeidsgruppen har fungert som arena for nettverksmøter. Det har vært stadige utskiftninger i arbeidsgruppen, og en kontinuerlig kunnskapsutveksling og relasjonsbygging. Frivillige aktører har hatt et stort eierskap til prosjektet. Gjennom konfirmasjonsundervisning hadde Kirken fått et engasjement for å få til mer for ungdom, og Kirkens ungdomskontakt ble med i prosjektet. Røde kors var også en samarbeidspartner som jobbet tett i samarbeidet og ga penger til utstyr.

Mange nøkkelpersoner vært sentrale, og prosjektet har vært avhengig av at de ulike involverte personene fungerer sammen. Det har vært et intenst delt engasjement og menneskesyn basert på ABC metodikken. ABC er et kunnskapsbasert rammeverk for å fremme psykisk helse i hele befolkningen. Den bygger på at helse er et resultat av alt som gir god livskvalitet, glede, mestring og mening i hverdagen. ABC står for Act, Belong, Commit og er utviklet for å fremme kompetanse om psykisk helse i befolkningen og å inspirere folk til å ta aktive valg for sin egen psykiske helse. Meningsfylt aktivitet og engasjement er altså gode friskfaktorer. Prosjektet bygger også på en entreprenørskapstenkning som handler om at ungdom skal være aktiv selv. Daglig leder og mangeårig ildsjel bak den ungdomsdrevne ungdomsklubben E@-Internettkafe har hatt stor betydning for prosjektets grunnleggende entreprenørskapstankegang. Kafeen har over tid blitt til konseptet og stiftelsen EA ung Inderøy. Hun har jobbet med entreprenørskap blant unge i mange år, og fikk en arena for å bruke arbeidsmetoden i en større sammenheng. Tankegangen handler om å se ungdommer som en ressurs, og å støtte dem i å utvikle sine egne ideer og aktivitetstilbud, for seg selv og for andre ungdommer.

2.3 Skolens rolle

Prosjektleder var ansatt som lærer ved ungdomsskolen før og parallelt med prosjektgjennomføringen. Hun bisto ungdomsskolen i gjennomføringen av prosjektet, og bidro med praktisk gjennomføring, for eksempel ved spørreundersøkelser, rekruttering til arbeidsgrupper og aktiviteter. Hun fulgte også opp og motiverte elever til å stille til møter og intervjuer. Selv om ungdomsskolen var representert i arbeidsgruppen utgjorde dette en viktig praktisk funksjon. Skolene har vært veldig villig til å gi tid til elevene til arbeidet, men de har ellers vært lite involvert. Kapasiteten til å drive et slikt prosjekt internt i skolene er begrenset. Prosjektleders rolle som lærer gjort samarbeidet med skolen lettere, i og med at hun kan skolens regler og ungdommene kjenner henne fra før. På skolen har man nådd ut til de aller fleste samtidig, og kanskje til elever en ellers ikke vill nådd ut til.

3 Metodisk tilnærming og datamateriale

Datagrunnlaget for denne evalueringsstudien bygger på metodetriangulering. Det er en metodikk hvor kvalitative og kvantitative metoder kombineres, slik at spørsmålene som skal besvares blir belyst i størst mulig grad. En slik tilnærming kan både kompensere for svakheter ved enkeltmetoder, samt gi en mer helhetlig forståelse av det som undersøkes. Brukt riktig styrker en slik metodisk tilnærming validiteten til studien, det vil si i hvilken grad man kan trekke gyldige slutninger basert på de resultatene som foreligger.

Kvantitative data gir muligheten til å bruke tall og statistikk til å si noe generelt om f.eks. atferd og holdninger blant ulike grupper. Samtidig vil ikke kvantitative data alene ikke gi en fullstendig forståelse av komplekse fenomener, og derfor kan det være nyttig å kombinere dem med kvalitative metoder for en mer helhetlig tilnærming til forskning.

I evalueringslitteraturen skilles det mellom resultat- og prosessevalueringer. Formålet med resultatevalueringer er å si noe om effekten av tiltaket å fastslå hvorvidt og i hvilken grad målene med et tiltak nås (43). Resultatevalueringer benytter ofte en kvantitativ tilnærming, da hensikten er å påvise statistisk målbare sammenhenger mellom et tiltak og effekten av dette. Prosessevalueringer dreier seg om å følge gjennomføringen av et tiltak over tid for å skape innsikt, forståelse og læring om hvordan og hvorfor tiltaket utvikler seg. Metoden bygger som oftest på en mer kvalitativ tilnærming, hvor man gjennom intervjuer, observasjon og dokumentanalyser undersøker ulike aktørers handlinger og interaksjon i gjennomføringen av et tiltak.

Evalueringen av «Ung i lag» har vært en prosessevaluering, der vi har evaluert innføringen og gjennomføringen av Ung i Lag og sentrale tiltak i prosjektet. Målsettingen har vært å identifisere og å få en bedre forståelse av virksomme prosesser og å vurdere om de bidrar til å oppfylle prosjektets delmål. Et viktig utgangspunkt har vært å bidra til kvalitativ innsikt og forståelse med utgangspunkt i erfaringene til ulike grupper, unge som har bidratt direkte inn i prosjektgjennomføringen, andre unge som ikke har vært del av prosjektet, personer med minoritetsbakgrunn, prosjektleder og prosjekteier, samt personer med ulike sektorbakgrunn som på en eller annen måte har hatt nøkkelroller i gjennomføringen av prosjektet. Formålet med evalueringen har altså ikke vært å måle de langsiktige effektene av satsingen og omfanget av dem. Evalueringen har allikevel hatt til hensikt å belyse i hvilken grad tiltak gjennom prosjektet har hatt innvirkning på barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter og medvirkning. Dette har blitt belyst gjennom spørreundersøkelse til alle elever ved ungdomsskolen og den videregående skolen i Inderøy. Evalueringen har på denne måten også elementer av resultatevaluering.

Prosjektet «Ung i lag» er gjennomført parallelt med andre prosjekter som også har hatt som formål å styrke barn og unges fritidstilbud og oppvekstmiljø. Metodisk betyr det at det i stor grad ikke har vært mulig å skille effekter av «Ung i lag» fra mulig effekter fra de andre prosjektene og prosessene.

Fordelen med kvalitative fokusgruppeintervjuene er det den kan stimulere til diskusjon der ulike perspektiver løftes frem og diskuteres, samt gir innsikt i informantenes holdninger, preferanser og atferd. Vår vurdering er at en særlig styrke ved det metodiske oppegget er at evalueringen særlig tar utgangspunkt i den målgruppen tiltakene er innrettet mot, nemlig ungdom. Innretningen der vi skiller

mellom ulike grupperinger av barn og unge, de som har vært aktive prosjekt deltakere, unge som ikke har hatt en spesiell rolle i prosjektet, minoritets ungdom, samt alle ungdom på ungdomstrinnet og videregående skole i kommunen, sikrer en god bredde i representasjonen av barn og unges stemmer.

Rekrutteringen til fokusgruppeintervjuene med de ulike ungdomsgruppene ble foretatt av prosjektleder, som hadde god kjennskap til elevene. En svakhet ved rekrutteringsstrategien er at prosjektleder hadde mulighet til å rekruttere blant de mest positive elevene. En styrke ved opplegget er at vi også har fått med bredden av ungdom gjennom spørreundersøkelsen, og et grunnlag for å danne et mer helhetlig inntrykk av relevansen ved gruppeintervjuene.

Resultater fra intervjuene og spørreundersøkelsen med ungdommene ble oppsummert og diskutert med prosjekteier og prosjektleder, samt presentert og diskutert på et dialogmøte med ungdommer og frivilligheten, før resultatene ble endelig analysert. Dette har bidratt til en bred og inkluderende analyse.

Før datainnhenting ble gjennomført ble prosjektet meldt til Sikt. Alle informanter i prosjektet er anonymisert, uten mulighet til å koble informantens svar/data til navn og andre personopplysninger. Prosjektet er gjennomført i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og i henhold til retningslinjer for samfunnsvitenskapelig forskning. Alle navn som fremkommer i intervju materialet er endret for å sikre anonymitet.

3.1 Fokusgruppeintervjuer

Det er gjennomført to fokusgruppeintervjuer med ungdommer som har deltatt i gjennomføringen av Ung i Lag, to fokusgruppeintervjuer med ungdommer som ikke har vært direkte involvert i dette arbeidet, et fokusgruppeintervju med ungdomsarbeidere fra kommune og frivillighet, og to fokusgruppeintervjuer med prosjektleder og prosjekteier. Formålet har vært å få innsikt og forståelse av Ung i Lag både fra målgruppen det retter seg mot, og fra ulike nivåer og funksjoner av voksne som har bidratt med å gjennomføre prosjektet.

Fokusgrupper kan være en verdifull metode i flermetodiske design, og gi innsikt i kollektiv mentalitet i form av verdier, normer, meninger og beslutningsprosesser (44). Fokusgruppeintervju er en metodikk som er egnet for å utforske ideer og problemstillinger på tvers av en gruppe mennesker, og som kan få frem enigheter og ulike syn rundt de tema som diskuteres (44). Å gjennomføre fokusgruppeintervjuer krever mye av evaluatoren, rollen er å fasilitere diskusjonen framfor å være den som styrer diskusjonene.

Rekruttering av deltakere til fokusgrupper baseres ofte på et strategisk utvalg, basert hvilke ulike typer av informanter som er nødvendige for å belyse problemstillingen fra ulike perspektiver (45). Informanter kan representere ulike roller og ulike typer kunnskap. Det kan benyttes «rene» eller «blandede» fokusgrupper. Det kan være uheldig å blande roller som ledere og medarbeidere i samme gruppe. I evalueringen har vi stort sett benyttet rene utvalg. Unntaket er intervjuet med prosjekt deltakere som har bidratt ut fra ulike sektorer og roller. Vi gjorde allikevel et bevisst valg om ikke å blande disse med prosjekteier og prosjektleder, for at de ikke skulle føle seg bundet på noen måte under intervjuet.

Fokusgruppeintervjuene ble gjennomført på Spillklubben, og ungdommene ble satt sammen i grupper på fem. Intervjuene tok om lag en time, men varierte og var avhengig av hvor mye informantene ønsket å utdype sine svar. Intervjuene ble gjennomført av to forskningsansvarlige fra Sintef sommeren 2023.

Fokusgruppeintervjuene har vært gjennomført som semistrukturerte intervjuer, hvor sentrale tema var hver enkelt aktørs rolle i eller erfaringer med prosjektet, hvilke fritidstilbud som er skapt gjennom prosjektet, hvordan prosjektet er gjennomført og sammenheng med parallelle satsinger og prosjekter, hvorvidt, hvordan og hvem man har greid å involvere. Andre tema var effekter av Ung i Lag, hvordan man kan inkludere flere på fritidsarenaer, og hvordan arbeidet med Ung i Lag kan ivaretas i kommunens framtidige arbeid.

Umiddelbart etter hvert intervju diskuterte forskerne intervjuenes gjennomføring og innhold. Alle intervjuer ble tatt opp med lydopptaker, og grundige notater ble tatt fra opptakene i etterkant.

En oversikt over målgrupper for fokusgruppeintervjuene, deltakernes roller og bakgrunn, samt antall intervjuer er satt opp i tabellen under.

Tabell1: Oversikt over informantgrupper, deres roller, bakgrunn og antall intervju

Informantgruppe, roller og bakgrunn	Ant.
<p>Prosjekteier og prosjektleder for Ung i Lag: Prosjekteier representerer Inderøy kommune. Hun har deltatt i arbeidsgruppen for Ung i Lag. Hun var enhetsleder innen kultursektorleder da hun begynte i Ung i Lag, men nå er hun kultursjef. Parallelt med Ung i Lag har hun vært prosjektleder for Absolutt programmet, som var innrettet mot å skape oversikt og sammenheng mellom et mangfold av prosjekter som hadde som formål å bedre barn og unges oppvekstsvilkår. Prosjekteier har også jobbet innen skole og kulturskole før, som lærer og rektor. Hun bor i Inderøy og har prøvd de fleste rollene i en liten kommune.</p> <p>Prosjektleder er utdannet lærer, og har jobbet som lærer ved Inderøy ungdomsskole parallelt med rollen som prosjektleder. Prosjektleder har samarbeidet mye med frivilligheten på Inderøy, særlig gjennom valgfag på skolen. Hensikten med intervjuet var å få god innsikt i hvordan informantene har jobbet med prosjektet og reflekterer rundt gjennomføringen av det.</p>	2
<p>Ungdommer som har hatt en rolle i organiseringen og gjennomføringen av Ung i Lag: Noen av informantene har hatt en rolle i organiseringen av Ung i Lag, mens andre har bidratt med konkret gjennomføring av møteplasser/tiltak.</p>	2
<p>Ungdommer: Det ble gjennomført to gruppeintervjuer med ungdomsskoleelever som ikke har hatt en direkte rolle i organiseringen og gjennomføringen av Ung i Lag. De fleste av informantene kommer fra Straumen, et par av dem kommer fra steder utenfor sentrum. Informantene har ulike fritidsinteresser, som gaming, sport og musikk. Særlig for de eldste ungdommene er det å henge med venner på ikke-organiserte fritidsarenaer det de er mest opptatt av. Formålet med å intervjuer dette utvalget var å få informasjon om fritidstilbudet på Inderøy og om barn og unges medvirkning blant de som ikke har spesifikke prosjekterfaringer og fremtredende roller i prosjektet.</p>	2
<p>Ungdomskontakt og representanter fra frivillighet og ungdomsklubber i Inderøy: Gruppeintervju med voksne som har deltatt i en arbeidsgruppe, styringsgruppe eller annen aktivitet tilknyttet folkehelseprosjektet "Ung i lag". Disse er:</p> <p>Ungdomskontakten. Stillingen, som ble utformet gjennom Ung i Lag, innebærer å jobbe for et bedre ungdomsmiljø. Vedkommende er utdannet miljøterapeut. Han er koblet til SLT (Samordning av Lokale rus- og kriminalitetsforebyggende Tiltak), følger opp ungdomsrådet og enkeltelever, og har støttesamtaler. Han jobber for å skape tryggere møtesteder og for å bygge opp under ungdommers eget initiativ.</p> <p>Representanten fra Røde Kors er ansatt som rådgiver opp mot ungdom. Representanten er utdannet vernepleier. Hun jobber med møteplasser og er med på informasjonsmøter. Hun kjenner mange av ungdommene på Inderøy.</p> <p>Erfaringskonsulenten er ansatt innen psykisk helse og miljøtjenesten og jobber med «rødson ungdom», det vil si ungdommer som begynner å skli ut i forhold til rus, kriminalitet osv. Han arbeider tett på ungdommer som trenger det. Stillingen innebærer også på være på arenaer som inkluderer alle ungdomsgrupper. Det er viktig for å unngå stigmatisering.</p> <p>Daglig leder EA ungdomsklubb bistår ungdom med å søke midler og få ting i frivilligheten til å skje. Hun har samarbeidet med kommunen om å drive en sosial møteplass for ungdom. EA får kommunal støtte, men er en frivillig stiftelse, EA Ung Inderøy. EA driver ungdomskafe, sommertilbud og Spillklubben sammen med kirken og Røde Kors. EA er en arbeidstreningsplass, og er også involvert i Matvogna.</p> <p>Ungdomskontakten for kirken ble med i Ung i Lag fordi de ønsket å profilere kirken bedre. Han har hatt frie tøyler, og har bidratt til å opprette Spillklubben og har hjulpet til på ulike møteplasser. En voksen som driver en ungdomskafe deltok også på deler av intervjuet.</p>	1

3.2 Spørreskjemaundersøkelse

For å undersøke om Inderøy kommune sin satsning "Ung i Lag" har bidratt til noen endringer i de unges deltakelse på fritidsarenaer, psykiske helse og rusmiddelbruk (som beskrevet under effektmål i kapittel 1.4) ble det utarbeidet en spørreskjemaundersøkelse som ble gjennomført våren 2023. Spørringen var rettet mot alle elever i 8-10 trinn samt elever i videregående skole. Elevene ble spurt om en rekke spørsmål knyttet til psykiske helse, livskvalitet og fritid. Dette er spørsmål som også er stilt i Ungdata, og resultatene fra spørreundersøkelsen ble sammenliknet resultater fra årets og tidligere års Ungdataundersøkelser for elever på ungdomstrinnet og videregående skole (35–40). I tillegg ble elevene spurt om i hvilken grad de er invitert til å komme med ideer til - samt å drifte - fritidsaktiviteter i kommunen.

En ren sammenlikning av årskull av elevgrupper kan ikke beskrive årsakssammenhenger, dvs. undersøke reelle effekter av tiltaket som er gjennomført i Inderøy. Det har heller ikke vært mulig med randomiserte forsøk i dette prosjektet. Vi snakker derfor om tilstand og utviklingstrekk på en rekke indikatorer knyttet til fritid, psykisk helse og rusmiddelbruk, og ikke reelle effekter av tiltaket blant målgruppen i prosjektet i denne evalueringsrapporten.

Det er få elever på videregåendetrinnet, og særskilt få gutter (7 stk) som besvarte spørreskjemaundersøkelsen våren 2023. Vi har derfor valgt å ikke presentere kjønnsseparate analyser for elever i videregående skole i denne evalueringsrapporten, og de samlede resultatene for videregående elevene for dette året må tolkes med forsiktighet. Nasjonale Ungdata (7) viser tydelige alders- og kjønnsforskjeller i bla ungdommers deltakelse i faste fritidsaktiviteter, psykisk helse og rusmiddelbruk.

4 Resultater

4.1 Fokusgruppeintervju

4.1.1 Prosjekteier og prosjektleder for Ung i Lag

Nye møteplasser

I starten av prosjektet ga ungdommene tilbakemelding om at de i stor grad var fornøyd med fritidstilbud og skolene, men det var tydelig at de manglet plasser som ikke var prestasjonsbaserte, der de kunne styre seg litt mer selv. Det å «*henge og gjøre ingenting*» var det allikevel ikke noe mening i, de ville ha plasser å være der de kunne gjøre noe meningsfylt.

I prosjektet fikk man en pott penger (kommunale ekstrapotter, koronamidler) for å lage aktiviteter for barn og unge, såkalte «*plutseligpenger*». Det skulle være en lav terskel for å søke om disse midlene, og en flat struktur i administrasjonen av dem. Disse aktivitetsmidlene ble fordelt av Ung i Lag sin arbeidsgruppe. Det ble lagt ut søknader i skolekantinen, og søknadsprosessen var enkel, uten mye krav. I tillegg til lag og foreninger som søkte om støtte til aktiviteter gjorde denne potten det enkelt for ungdommene også å søke om midler selv.

Sommeraktiviteter for unge ble finansiert gjennom en statlig pott. Kommunen fikk etablert Friskus sommer for barn og unge, og har fortsatt med det i ettertid. Alle tilbud ble samlet på Friskusportalen hvor man også melde seg på. Informantene reflekterer over at selv om kommunen ikke har så mange sommertilbud og sommerjobber for ungdom, så har inderøysamfunnet til sammen mange tilbud. Prosjektet har bidratt med å løfte behov og samle tilbud på en plass.

Informantene mener at de har greid å skape alternative aktiviteter for ungdom som ikke har funnet sin plass innen organiserte og prestasjonsbaserte tilbud.

Prosjektleder: Du har jo de som bare deltar på møteplassen eller på aktivitetene. Og det ser vi jo at det kanskje har blitt noen av dem som ikke er med på organisert da.... De som ikke var med på noen ting da som har sluttet på fotball fordi at det ble for seriøst, og så hadde de ikke noen plass å være for eksempel. Eller denne her gaminggjengen, [... jeg] vet unger som fikk en plass å være i lag i stedet for å sitte i hvert sitt hus.

Den bevisste entreprenørskapstanken som EA ungdomsklubb bygger på har vært viktig. Den handler om å ikke bare «*levere på bestilling*», men å bygge på ungdommenes egne ressurser. Det har bidratt til at et stort mangfold av aktiviteter har blitt gjennomført, og at nye fritidsarenaer er etablert, slik som Spillklubben, omreisende møteplass og Sundsøya ungdomsklubb hvor mekking er en hovedaktivitet.

Trygge voksne

Trygge voksne er et resultat av prosjektet. Begrepet trygge voksne innebærer voksne som til sammen har en bred kontaktflate opp mot de unge som ut fra ulike nivåer, roller, funksjoner og sektorer, ser

sitt ansvar for å identifisere de unges behov. Informantene beskriver deres arbeidsmetodikk i kontrast til kommunalt ansatte som jobber med forebygging, for eksempel tverrfaglige team hvor rettigheter, dokumentasjon og systemtenkning står sentralt. Måten de jobber på er f.eks. forskjellig fra hvordan team innen familiesenteret deler oppgaver og følger opp saker. Trygge voksne jobber ut fra en metodikk som går ut på å være til stede der det skjer. Metoden er ikke tilfeldig, men heller ikke systematisk planlagt. Informantene fremhever at de jobber ut fra en felles grunnholdning om å bygge opp under unge som ressurs. Prosjekteier beskriver at trygge voksne «går ut med et verktøybelte ... [...] som er klart definert og trygt forankret i faglighet [...] - de går ut og så bruker de det de trenger». De går med andre ord ikke ut fra en forhåndsdefinert «arbeidstegning» med vektlegging av bestemte prosedyrer og dokumentasjon som man gjerne gjør i enkelte andre sektorer. Prosjekteier poengterer at begge arbeidsmetodene er viktige og til sammen utgjør en stor kvalitet. Det må derfor være rom og gjensidig forståelse for begge metoder.

Informantene mener at en viktig forutsetning for at foreldre og andre frivillige har stilt opp er at de stort sett har visst konkret hva de skal stille opp på. Mange voksne satt klare til å bidra, men de manglet bare den rette anledningen og unge å samarbeide med.

Prosjekteier: [S]å det var jo enkelte voksne som satt klar... [...] Hadde noen ide om- [og] bare ventet på liksom litt sånn utløsende faktor, å ha noe å holde på med så... så det er derfor det skjer og så fort fordi de har egentlig....

Prosjektleder: De ventet bare på startskuddet.

Prosjekteier: Ja. De gjorde det, både Sundsøya og Spilleklubben lå jo latent. De bare trengte å ha noen samarbeidspartnere og noen ungdommer som ville [...] drive det fram i lag med seg, så de lå jo latent på et vis.

En holdning som skal snus - ungdommene er løsningen

Det at ungdom selv er løsningen har vært en viktig lærdom i prosjektet, mener informantene. De skal ikke bare motta, men være med i hele prosessen. Hadde det ikke vært for at det er frivillig ungdom som arbeider på møteplassene så hadde de ikke vært drivbare. Prosjekteier understreker at holdningsendringer har vært en viktig del av Ung i Lag. Erfaringsmessig kommer ungdom med en litt avmålt holdning når de inviteres til å si sin mening, fordi de ikke tror det vil få noen følger. Dette er en tanke som må snus, mener prosjekteier. Ungdom skal ikke bestille, men bidra selv til å skape.

Prosjekteier: Ungdommene, når de kommer inn så kommer de jo inn med litt den der avmålte... erfaringen de har, med at jaha, nå skal dere spørre hva vi vil igjen, og så sier vi det, og så møtes vi her om to år og så har det fortsatt ikke skjedd noe, sant? [...]. De har jo også den der bestiller... bestiller – leverandør, det er jo det som var bakteppet.... Men så oppdager de det at de, at de kan faktisk bidra selv til at det faktisk blir noe.

Gjennom Ung i Lag har et viktig prinsipp vært at ungdommene er løsningen. Informantene mener det har utviklet seg en kultur både blant samarbeidspartnerne, i skolen, i frivillige lag og organisasjoner der flere har blitt oppmerksom på at man må hjelpe de unge til å bli en ressurs.

Prosjekteier: De sier ikke hva kan vi gjøre for dere, men de sier hvordan kan vi hjelpe dere til å få til det dere vil? [...] For det var noe med læringen her, på hvordan vi jobber og på hvordan vi tenker. Og litt, litt symptomatisk var det at, denne voksengruppen her begynte alle sammen å, i stedet for å snakke om... uorganiserte aktiviteter eller møteplasser så begynte man å snakke om egenorganisert aktivitet og egenorganiserte møteplasser, det var en sånn bevisstgjøring.

Noe av dette handlet om at de ikke skulle fortelle de voksne hva de skulle gjøre, men hva ungdommene trengte hjelp til. Det kan også være en ryggmargsrefleks hos voksne, å tenke at vi skal fikse ting for ungdommen. Det er også lettere å bare fikse ting for dem enn å hjelpe dem til å gjøre det selv, både i frivilligheten og hjemme. En holdning der man gir tillit og ansvar, og at ungdommene får målbære sitt eget budskap, er viktig.

Prosjekteier: Ja gi dem tillit, og de tar ansvar liksom. [...] Ja for han vil jo. Hvordan skal vi få dem hit og hvordan skal vi gjøre det sånn? Jo invitere dem inn da og høre hvordan de vil gjøre det og så ja, så det lærte man litt av den kulturen eller den holdningen egentlig vil jeg si da ikke bare... [...] Ikke bare ideene på hva som kunne gjøres, men også med måten det kunne gjøres på. Og det var det jo igjen. Det er en annen ting da, kultur for at ungdommene selv... [...] målbærer sitt budskap.

Det er nok ulike erfaringer blant de som har eller ikke vært direkte involvert. Prosjekteier tror det er en tankegang som har endret seg, og som ikke er så lett å formidle for de som står utenfor.

Hvordan få med ungdom og voksne?

Prosjekteier tenker annerledes om medvirkning nå. Hun har vært rektor på skole og tidligere praktisert medvirkning ved å ta opp ting i elevrådet og spørre hva de synes. Gjennom Ung i Lag har hun fått en dypere innsikt i hva medvirkning innebærer og krever.

Prosjekteier: Selv om jeg hadde en forutinntatt ide om at det kom til å være viktig å få ungdom rundt bordet, så å erfare i hvor sterk grad, det var jeg ikke forberedt på, på hvor mye jeg kom til å lære av dem, av måten de så ting på, og at den likeverdigheten var mye viktigere og mer reell, enn det jeg hadde trodd da, så det har vært en ekte læring.

I kommuneorganisasjonen har noen fått med seg kunnskap om at det er viktig å samhandle med frivilligheten og at ungdom er en ressurs. Synliggjøring av ungdommene har økt de siste årene. Ungdomsrådet har tredd veldig frem, ikke bare takket være Ung i Lag, men gjennom mye fokus i ulike samtidige prosesser. En grunnleggende erfaring og arbeidsmetodikk gjennom Ung i Lag, er at det er drevet et bevisst og kontinuerlig oppsøkende arbeid for å få med ungdom, men også frivillighet, foreldre, andre i kommuneorganisasjonen og for å få opp deltakelsen i arbeidsgruppa. Prosjekteier og prosjektleder har fått mange spørsmål om hvordan de fikk med ungdommene i den grad de gjorde. Det handler om et tankesett og læring, og at man har blitt mer bevisst en adferd som man også har endret, mener informantene. Det er jobbet mye med å identifisere hvilke ungdomsstemmer det er vanskelig å få tak i og å involvere bredt. En forutsetning for involvering er å møte behovet alle har for å kjenne at det er et ønske om å høre akkurat deres stemme. Informantene utdyper hvordan dette

har fungert i praksis. I praksis har dette vært gjort gjennom at sentrale personer i prosjektet har drevet oppsøkende virksomhet rettet mot minoritets elever, elever med spesielle interesser, og elever som ikke møter på skolen. De har hatt en bevissthet på hvordan involvere og få tak i både unge og voksne stemmer.

Prosjekteier: Hvordan får vi tak i deres [...] hverdag og deres stemmer? [...] Og få involvert dem? [...] Så der heller er det ikke noe sånn oppskrift, men det er jo mer en sånn holdning da at vi må være... vi må huske på det. [...]

Prosjektleder: Lærdommen er nå blant annet at det dummeste å gjøre det [er] i hvert fall å sende en mail til ungdommer. Det er...

Prosjekteier: Ja. Ja, det er kjempeviktig, ikke gi seg, og det gjelder voksne også, inviterer, og så kan du ikke regne med... [...]

Prosjektleder: Jo, men jeg har jo ikke tall på hvor mange ganger jeg snakket med ungdom at... du så meldingen om at det er møte neste onsdag? Ja og så går det til mandag, ja, og så du husker at det er møte på onsdagen, ikke sant? «*Nei, det - har jo glemt av møte ja...*» [...] Snakket jeg med dem på onsdagen, du husker på at du skal på møte rett etter skolen i dag? «*Nei det hadde jeg glemt av, stemmer det skal jeg ja!*» [...] Den konstante... fordi at de har lyst til å være med. [...] Men de trenger en sånn, jeg ser deg, og jeg har lyst til at du skal komme.

Prosjekteier viser til at vi bombarderes med informasjon og invitasjoner fra ulike kanter i hverdagen, og at vi er blitt vant med at invitasjonen kommer opp på nytt. Informantene har erfart at det å lykkes med å få med folk krever at man tar kontakt personlig, og det gjelder ungdom så vel som voksne. Det handler grunnleggende om relasjonsbygging, samt vilje til å ta direkte kontakt med dem og mase litt.

Prosjektleder: Det er litt masing... det er litt snakk med de personlig

Prosjekteier: Ja jeg skulle til å si 90 prosent relasjon... og å bygge relasjon

Prosjektleder: Og å kjenne dem på en måte slik at du kan trykke på knappene, du vet – jeg har i hvert fall hatt en veldig stor fordel av å være lærer og samtidig på ungdomsskolen her i lag med de og på en måte vite av de – «*du er ikke med på noe men jeg vet at du er veldig glad i å game*», å få med deg på spillklubben det... på en måte å kjenne dem og da gå på han [Ola], og si «*[Ola], vet du hva? Du må komme og være med på den Spillklubben her for å lage den sammen med oss*». «*Jajaja, det kan jeg gjøre..., men får jeg til det da*», kan han si. Ja, men vi skal bidra skjønn du. [...]

Prosjektleder: Man må personlig kjenne at... hvorfor skal jeg prioritere akkurat dette? Det er mange ting. [...] Ja helt faktisk opp til kommunen og styringsgruppemøter og sånne ting også, så har det jo egentlig vært akkurat det samme.

Prosjekteier: Så i og med at vi har den holdningen at vi ikke gir oss [...] Det er klart, hvis det hvis vi ikke har hørt noe regner vi med at de ikke har fått med seg, så da ringer vi og minner dem på - vi regner ikke med at det er fordi at de ikke er interessert.

Informantene har også tatt kontakt med foreldre og vennegjeng for å få ungdommer med.

En viktig dimensjon er å vite hvilke ressurser ulike ungdommer har. Men det handler også om hvordan man møter nye ungdommer. At holdningen er «*Hei, hvem er du?*», gjennom den direkte kontakten. At vi ønsker at vedkommende skal være med, og den betydningen av at *du* kommer den er det vanskelig å sende på mail. Så hvis du ikke kjenner dem fra før handler det veldig mye om hvordan vi møter dem første gang og å trykke dem på at du har noe å bidra med, du har en kompetanse vi trenger.

Det har vært en utfordring med utskiftingene blant ungdommene som har deltatt i arbeidsgruppa, noen har kommet til etter hvert og har måttet koble seg på. Arbeidsmøtene har tatt litt av til tider, og da har man måttet huske å koble på de som ikke har vært med tidligere. Det gjelder både for voksne og ungdom, men det er ekstra viktig for ungdom når de faktisk stiller. Arbeidsgruppemøtene har ikke vært formelle og stive. Det er jobbet med å skape en bevissthet om at alle skal komme til. Noen voksne har vært flinke på det, «*ja men du som ungdom hva synes du om det vi snakker om nå?*» De har vært flink til å se at det ikke bare er voksne som skal snakke oppå her, men å dempe seg når entusiasmen tar over, og fange opp hva de unge er opptatt av. Informantene erkjenner at det kan være vanskelig for ungdommene å skulle mene noe alltid. Det de har greid er å være konkrete overfor ungdommene og drøfte ting med dem som de kan relatere seg til.

De mest aktive ungdommene drar med seg andre

I starten av prosjektet Ung i Lag var det enkelte ungdommer som tok en tydelig rolle, som tok plass og spilt inn sine ønsker. Av disse har noen tatt roller i politikken etterpå. Etter hvert som de voksne ble bedre kjent med prosjektet ble det lettere å trekke med andre ungdommer som ikke var like synlige i ungdomsmiljøet. Informantene påpeker at ungdommer preges av flokkmentalitet. Når noen har dratt til møteplasser har de dratt med seg andre, og slik har tiltakene spredt seg naturlig. Mange ungdommer har utviklet seg gjennom prosjektet og har fått mot til å fortelle tydelig hva de trenger. Ungdommer har fungert som forbilder som har fått andre til å se at det er mulig å få til ting.

Prosjektleder: Ja, og så er det noe med at de som er ungdommen nå har en del sånn forbilder som har gått foran seg nå da som har vært med og startet opp Sundsøya, vært med og startet opp Spilleklubben og sånne ting. Sånn så de på en måte ser det at det er mulig i andre ungdommer. [...] Det er ikke bare vi voksne som har vist dem det at dette her går an, men de ser det av ungdommene selv. At «*han Espen han satt i styret for Spillklubben han når han gikk i åttende. [...] Ja, men da kan jo jeg også gjøre det*». [...] Fordi at da blir det litt sånn ufarliggjort, og samtidig som at ja, de ser det at det er kanskje ikke så skummelt, eller? Det er mulig da.

Man har greid å tydeliggjøre gjensidige ressurser, og da blir ungdommene tryggere også. Enkeltindivider som har vokst, tar ansvar. Enkelte ungdommer har fortsatt med å bidra inn i fritidstilbud også når de ikke lenger hører til målgruppen, fordi de ønsker på være med og drive aktivitetstilbudet for andre unge. På spørsmål om i hvor stor grad man har greid å engasjere bredt blant de unge svarer informantene at de tror at de kanskje ikke har greid å få med de som allerede var ensomme, men at de i større grad har greid å nå ut til unge som sto i *fare for* å føle seg utenfor fellesskapet. At ungdommer som ellers ville vært passive konsumenter nå har blitt mer aktive deltakere. Informantene forteller at de har opplevd at enkeltungdommer som har valgt å engasjere seg er personer som ikke typisk velger slike roller. Det er utviklet alternative og mindre

prestasjonsbaserte mestringsarenaer gjennom prosjektet, særlig for gaminginteresserte unge som tidligere ikke har hatt en møteplass.

Prosjektleder: Ja, sånn som jeg har tenkt som lærer når de på en måte begynte å komme disse ungdommene, så tenkte jeg, å ja har du lyst til å være med på det? Her har du litt altså? Det var liksom ungdommer som ikke jeg så for meg skulle... finne noe interesse av det her i det hele tatt? [...]

Prosjekteier: Ja altså, for det var en viktig ting fordi at vi er jo litt sånn prestasjonsorientert kultur da. Altså er du god i fotball så er du med på fotball, da får du en mestringsopplevelse. Sant. Er du god i gaming så har du vært litt sånn outsider, fordi det er noe som voksne synes er usunt. Og du blir sittende alene på rommet, så snakker du kanskje like mye med andre folk i andre land enn med kompisene dine som du møter på skolen. [...] Spilleklubben den har nok sikkert ikke tatt... [...] skjermtiden, det har jeg ikke noe forhåpninger om, men de har i hvert fall laget et nettverk i virkeligheten i nærmiljøet da. [...] Men folk som er interessert i det samme, og at man kanskje føler seg litt mindre som en sånn outsider, men at det kanskje har gitt en verdi da. [...]

Prosjektleder: Ja. Ja det har på en måte skapt en sånn vi-følelse av det i stedet for at jeg sitter på rommet mitt og gamer, så er det vi'et på en måte.

Prosjekteier: Ja. Ja altså da løftet som en ressurs, du kan faktisk noe som samfunnet anerkjenner som ferdighet da, så på lik linje med fotball kanskje... [...]

Prosjektleder: Det- det å få lov til å på en måte få den anerkjennelsen. [...] Du kan stå bak kiosken. At en voksen sier til dette, vet du hva? Du klarer det du.

Prosjekteier: Ja. Vi har tillit til deg.

Prosjektleder: Hmmm. Og vi har tillit til at du får til det.

Prosjekteier: Vi har tillit til det [at] du kan ta det ansvaret.

Prosjektleder: Og det å på en måte få et sånt ansvar hvor mye de har vokst på det... [...] og liksom blitt litt sånn rakere i ryggen.

Mellom prosjektkompleksitet og drift

Informantene mener god arbeidsmetodikk, som inkluderer å sikre ungdommers medvirkning og samarbeid med frivilligheten, har blitt et stadig viktigere mål i prosjektet. Den må tas ivaretas på bred basis i kommunen, og ikke bare gjennom folkehelseprogrammet. Metodikken må etableres, spres og stabiliseres, og være noe ikke bare kommuneorganisasjonen jobber ut fra. Informantene opplever at prosjektet har vært mer forankret i frivilligheten, og på de involverte skolene, enn i kommunen. Forankringen i kommuneorganisasjonen er personavhengig. Folk vet av det, men det er noe annet å ha et eierskap som gjør at man personlig følger opp. Det har vært diskutert politisk hvordan man kan sikre trygg drift fremover, når prosjektet er ferdig.

En utfordring i det videre arbeidet blir å finne en balanse, å stabilisere det personlige og relasjonelle arbeidet slik at det verken forvokser seg eller stivner, på et nivå som kan stå seg over tid. Poenget er kanskje ikke å lage flere møteplasser, men å sikre langsiktighet og forutsigbarhet for de som allerede

har startet opp. Til en viss grad er prosjektets møteplasser borte, men nettverkene fungerer i stor grad fortsatt. Det blir viktig å ta vare på denne strukturen fremover, og å videreføre den i nye prosjekter med nye fokusområder. Men dette blir ikke til av seg selv. Nettverkene er personavhengig. De som jobber med EA, Spillklubben og Sundsøya ungdomsklubb jobber oppsøkende mot hverandre, uavhengig av Ung i Lags nettverk. Det er mer krevende å vedlikeholde nettverkene utenfor denne sirkelen. En fare er at nettverket blir sementert, at det stivner. «At vi har levende nettverk» hvor folk kan melde seg inn, og at det ikke blir en intern klan.

Bilde 3 ABSOLUTT programmet som overbygning for andre satsninger rettet mot barn og unge i Inderøy kommune. Kilde: Inderøy kommune

En hovedutfordringer fremover blir å koble sammen. Sånn at det ikke nå er «nyfrelste» som skal begynne med samskaping og som tror at kommunen begynner helt på nytt. Man må se seg rundt, man har gode nettverk og prosesser som man kan bygge videre på. Det har vært mange prosjekter rettet mot barn og unge i Inderøy. En må løfte hodet og se at vi jobber mot samme mål, og kjøre i samme retning. Gjennom Inderøys deltakelse i Absoluttprogrammet jobbet de med nettopp dette, å få oversikt over de ulike prosjektene og å få det til å virke sammen. Prosjekteier mener man ikke hadde sett sammenhengene så godt ellers, og at det hadde blitt mer konkurrerende prosjekter.

Det at ungdomskontaktens funksjoner er så synlig mener informantene er en fordel for å kunne ivareta denne rollen i fremtida. Da er det mer krevende å synliggjøre, spre og forankre det usynlige arbeidet i kommuneorganisasjonen, det bevisste og bredere arbeidet som ligger bak og er en forutsetning for at satsingen på barn og unge som helhet ivaretas. En forutsetning er at arbeidsmetodikkene ivaretas på ledernivå, og det krever mer enn å heie fram arbeidet som er gjort. Prosjekteier mener ledelse ikke nødvendigvis er en person eller en ressurs, men heller et *ledelsesblikk* som uttrykker et felles ansvar, engasjement og kontinuitet på ulike nivå i kommuneorganisasjonen. En relasjonell og kollektiv ledelsesinngang. Det handler om å praktisere Inderøymodellen 'Best i Lag', og den gjensidig utfyllende relasjonen mellom frivillighet, næringsliv og kommuneorganisasjon som den bygger på. Det handler

om forankring i felles planverk, å knytte folk sammen, å sikre de demokratiske prinsippene, og nasjonale kunnskap, og å samle og koble disse funksjonene med «doerne».

Ut fra ungdommenes ønske ble det laget en ungdomsplan som lå til grunn for Ung i Lag. Den representerer et sortert helhetsbilde som skal revideres hvert år. Planen skal inneholde det man er opptatt av fremover. Voksne kan fort tenke at fem år er kort tid. Men det er hele ungdomstida til ungdommene. Så man må skynde seg sakte. Informantene understreker at det ikke er nok å undersøke hvordan barn og unge har det gjennom målinger som for eksempel Ungdata. Man må lytte til de unges fortelling, og man må ha et system på det, for eksempel gjennom et innspillsforum der ungdom kan komme og fortelle hva som er viktig for dem akkurat her og nå. Det er viktig fordi de unges tidshorisonter er her og nå og behov kan fort endre seg. Arbeidsgruppen har flere ganger måttet skifte kurs ut fra en oppdatert behovsforståelse. Prosessene som skal bygge opp under ungdommene må gi rom for dette og kontinuerlig «*ta tempen*» på hvordan de har det.

4.1.2 Ungdommer som har hatt en rolle i gjennomføringen av Ung i Lag

Geografisk variasjon i fritidstilbud og transport

Informantene synes det er et bra tilbud i sentrum, men at det ikke skjer så mye på andre plasser i kommunen. Omtrent en gang i uken kommer omreisende møteplass og arrangerer ulike aktiviteter rundt omkring i kommunen. Da er det sånn at man kan gi beskjed om man ikke har skyss, så får man sitte på med minibussen til ungdomskontakten til disse stedene. Informantene setter pris på at de dermed ikke er avhengig av skyss. En uttaler at «*den «ni seteren» [omreisende møteplass] er kanskje det beste transportmiddelet vi har her på Inderøy, fordi, alt annet er så dårlig*». Minibussen er beregnet på organiserte aktiviteter, og utfordringen er når det er uorganiserte aktiviteter. Det er ellers lite offentlige transportmidler tilgjengelig. De har ordningen «Hjem for en femtilapp», men den må bestilles seks timer før og blir derfor ikke så mye brukt av informantene. Informantene savner et bedre busstilbud.

Det som er bra med omreisende møteplass er at den rullerer på hvor den er. Ved arrangementer får man benytte kommunale hus. Informantene ser det varierer om de er med på arrangementer i regi av omreisende møteplass, alt etter hvilke aktiviteter det er snakk om.

Opplevelse av fritidstilbud og barrierer

Informantene opplever at det har blitt et stort utvalg av fritidstilbud i Inderøy. En mener at før ungdomsskolen var det lite, det var bare organiserte og betalte aktiviteter. Det var ingen møteplasser på barneskolen, bare noen ungdomskvelder i regi av Saniteten. Nå på ungdomsskolen er det mer varierte tilbud, for eksempel har Spillklubben, MC klubben mot mobbing på Sundsøya og EA ungdomsklubb kommet til. Flere av møteplassene er gratis, for eksempel Sundsøya, Spillklubben, EA og Bua. De mener kommunen er flink til å få unge ut i arbeid, og at det har blitt mer varierte tilbud om sommerjobber, og at det er noe for alle.

Informantene mener en årsak til at det er blitt flere fritidstilbud er at ungdomskontakten ble ansatt. De mener at kanskje noen yngre (på barneskolen) er redd for å møte på aktiviteter. På mandager og

tirsdager er Spillklubben åpen for både ungdomsskolen og barneskolen. Det er populært. Den skulle egentlig være for ungdomsskole og videregående elever. Informantene opplever at det har fungert ganske bra at det er åpent for alle. De yngre trenger litt mer hjelp, og de kan bli litt høylytt, men «*vi er flinke til å si ifra om det*».

På spørsmål om hvilke aktiviteter som har vært særlig bra for å inkludere også de som ikke hadde tilbud fra før nevner informantene et lan der de også var på skytebanen, Sommeraktiviteter for unge, Gocart og klatring på Munken gjennom Røde Kors. Disse aktivitetene samlet unge som ikke er sammen ellers. De fleste unge på Inderøy engasjerer seg i et fritidstilbud, men hvis noen sitter hjemme tror de det er fordi de ønsker det. En mener at noen kan synes det er skummelt å være sammen med andre ungdommer, og en annen mener at noen kan oppleve en følelse av å være alene når man drar på aktiviteter med andre. Men informantene er enige i at Spillklubben har åpnet flere dører. Det er planer om å få inn flere aktiviteter for jenter også på Spillklubben.

På spørsmål om hva kommunen og frivilligheten kan gjøre for å inkludere flere nevnes at det er viktig at det er en «*kort barriere mellom oss å snakke*», at ungdommene opplever en trygghet til foreldre og frivillighet og en lavere terskel mellom unge og voksne.

Informantene tror økonomi for noen er en barriere å delta på fritidsaktiviteter.

Informasjon og innspill om fritidstilbud

Informantene forteller at de har kommet med innspill om fritidstilbud i 2021 og senere, da Ung i Lag startet. I 2021 ble det gjennomført en workshop hvor de fikk samlet seg og komme med ideer. Av dem har noen blitt videreutviklet. Det har vært gjennomført spørreundersøkelser også. En informant mener workshopen var en bedre måte å komme med innspill på enn en spørreundersøkelse, og at det var viktig at den ble gjennomført på skolen.

Ungdom 1: Det var en sånn stor dealbreaker at det var gjennom skolen, for da føler jeg at det er flere som deltar på det i stedet for at man bare har lagt ut sånn «svar på den her». Det var mer artig å ha en workshop enn å bare å ha en spørreundersøkelse, man fikk litt mer informasjon om hvordan det skulle gjøres, og det var noen som snakket, foredrag eller noe sånt.

Alle kunne være med på workshopen, og man fikk varierte svar fordi det var på skolen. To andre informanter opplevde at det ikke var så enkelt for alle å være aktive under workshopen, og å føle seg komfortable i situasjonen.

Ungdom 1: Det var mange grupper på den workshopen også som ikke klarte ikke å sette hodet på rett spor på en måte.

Intervjuer: Å ja, hva du mener med det?

Ungdom 1: Nei, føler seg... litt redd for å si sin mening foran folk [...] Ja rett og slett redd for å bli sett ned på for sine tanker.

Ungdom 2: Det er det som er bra med sånne private undersøkelser, eller at man skriver på et post-it lapp i stedet for å si det høyt...

Det er ikke så lett nødvendigvis å komme opp med ideer. Informantene mener det er behov for flere måter å komme i kontakt med ungdommene, og at kommunen kunne hatt flere måter å samle innspill på, som også er litt mer anonymt. Som oftest når man bare de som er på skolen. Det er viktig å jobbe for å nå de det er mer vanskelig å nå, uttaler en informant. «Og så tror jeg det med å høre på ungdommene er gull verd uansett. Og gjerne ha mer work shop, ikke bare de som er med i ungdomsrådet og ikke bare de som alltid møter opp. Men grip også de som [...] er mer vanskelig å nå, og oftere».

Ungdomskontakten får tak i de som ikke alltid er på skolen også. Det hjelper.

Informanter foreslår at man kan tenke på enklere måter å nå ut om arrangementer og transport, slik at alle får med seg hva som skjer. En utfordring som nevnes er at man ikke finner informasjon tidlig nok. Ingen av informantene bruker Facebook til å finne informasjon. Friskusnettsiden er ikke ferdig, og ungdommene bruker den i liten grad som informasjonskilde. Det jobbes med at Inderøys nettside skal bli bedre. Per i dag er de viktigste kildene til informasjon Snap, Messenger, og storyen til ungdomskontakten og EA. Informantene tror at alle ungdommene har snapchat. Det har vært lansert plakater med QR kode for å bli venn med ungdomskontakten. Man kan sende melding til ungdomskontakten, for eksempel for å be om skyss.

Bilde 4 Ungdomskontakten inviterer til aktiviteter bl.a. på Snap. Kilde: Inderøy kommune

Ungdomskontakten var en av ideene som ungdommene kom med på workshopen, og informantene mener det har vært en veldig suksessfaktor. De ønsket seg en «tillitsperson», og møteplasser. Mye har kommet på kort tid, og det skaper tillit til kommunen. Ofte blir det ikke noe av innspill, eller det tar for lang tid. En informant mener det er på tide med en ny work-shop. Man har det alltid bra, uttaler hen, men det er viktig å kontinuerlig forbedre. Det kommer stadig til nye elever som man ikke har spurt.

Hvordan har det vært å delta i Ung i Lag aktiviteter og prosesser?

En informant mener kommunen har ansvaret for å realisere ideene ungdommene har kommet med, og at de i stor grad har tatt det ansvaret. Hen legger til at EA stiftelsen har vært veldig på, og at daglig leder der er veldig flink til å skrive søknader. Ungdomsrådet får ofte hjelp av daglig leder på EA til hjelp med å skrive søknader. Kommunen har et ansvar for å følge opp ungdomsplanen, for eksempel når det gjelder transport. Ungdomsrådet har vært noe med å realisere innspill.

Informantene mener også at de selv har vært med på å realisere egne ideer, både ved å etablere møteplasser og å delta i møter og andre aktiviteter. Noen ungdommer har vært med inn i mange prosjekter. Prosjekteier og ungdomskontakten har vært med hele veien. Det er viktig fordi det skaper et forhold til dem, en trygghet som gjør at en tør å snakke med dem. Noen ungdommer har vært med gjennom ungdomsrådet, og det mener en informant er en god ressurs, da de snakker bedre til andre ungdommer.

Informantene uttaler at de ikke synes det har vært for krevende å delta i Ung i Lag aktiviteter, men at det kanskje har vært mer krevende for de som styrer høyere opp. En informant som har deltatt med organiseringen av Ung i Lag uttaler at det var krevende i starten når man var ny i prosjektet. *«Jeg skjønnte ikke helt hva vi holdt på med. Det var ikke nok informasjon om hva vi egentlig skulle jobbe med og utarbeide. Så det ble litt sånn, satt der og var litt sånn jaaa? Så kom noen og spurte, ja hva tenker dere ungdommene, sånn... ja».*

De føler at de har fått til mye. En uttaler at det er bra at det ikke skjer for mye på kort tid, for da hadde man ikke fått med seg alt. Men det er også stort fokus på at man ikke må oppleve at prosessene blir for lange. Informantene formidler at dette har fungert bra. Det er veldig viktig at man opplever at ting skjer, og at man opplever eierskap. *«Da er det enklere å være med og kanskje dra dit da, for at, du føler deg litt sånn, å, jeg var, kom på ideen eller noe sånt. Man ser jo det at de som har eierskap til noe de er jo med og deltar mer».*

De voksne har tatt de hardeste jobbene, *«slik at vi ikke ble overarbeidet».* Det har vært tydelig hvilke voksne man kan spørre om hjelp. En informant påpeker at det har vært avgjørende at voksne drar en litt med i prosessen, ellers hadde den stoppet opp.

Ungdom: Vi får jo mye skryt da, det er jo det som er litt sånn... positivt. Ikke alltid så klart men... man får jo ofte sånn *«ja, de ungdommene som kom i dag, så koselig».* Det er jo litt sånn, ja, så man får jo litt heder da, på en måte. Man tenker ikke alltid at man skal dra, men så er det voksne som er med og sier *«joda, bli med»*, og så blir du med, og så blir det greit. Så hadde ikke vært her i dag hvis vi ikke hadde hatt de voksne vi har hatt.

Det er artig å være med på det du har fått i gang, å se at ting blir noe av, uttales også. Man har lært noe nyttig gjennom å være med, uttaler en informant. *«Ja, det viktigste jeg ser er at jeg har lært er at du tør å stå fram foran andre folk å snakke».* Det har vært en veldig god erfaring, og veldig fint å si på et jobbintervju senere at du har vært med på kommunale prosesser.

På spørsmål om informantene opplever at ungdommer har blitt mer engasjerte uttales det at noen har blitt det, men kanskje ikke så mange. *«Kanskje ti?»* undrer en informant, som samtidig understreker at det har allikevel betydning. En uttaler at aktivitetene kan ha gitt unge muligheten til

å finne sin plass. «De har sikkert snakket med en person de kanskje var redd for, og innsett at de er ikke så skumle som de trodde. Og da, sikkert prøvd noe nytt». Det kan være skummelt å være med på det du ikke har prøvd, mener en informant, som viser til hvordan han selv lærte om både seg selv og andre ved å delta. «Mamma (...) sa «bli med så får du bli bedre kjent». Men det var et par i gruppen [som] skremte likskitten ut av meg på en måte... men, ble jo med og da innså jeg jo bare at du har sånne gutter som har det problemet som jeg har da, så, det er... det ser ganske bra ut det der».

På spørsmål om hvordan de finner tid og lyst til å engasjere seg for andre ungdommer uttaler en at tanken er for de som kommer etter oss. Å fortsette å ha dette engasjementet krever bra arbeidsmiljø. De synes også det er viktig å få med flere av yngre til å bidra. Voksenpersonene er ganske viktig, «for de hjelper oss å sette litt styr på ting», at dem kan man snakke med hvis det er noe de ikke får til. De vil gjerne få til enda mer selv, men de voksne er fortsatt der når de trenger dem. Det er viktig at kommunen bidrar med økonomisk støtte og at ungdommene fortsatt får hjelp til å søke om penger. Kommunen viser at de er «på» ungdom og støtter opp, uttrykker informantene. En informant synes det er viktig at foreldre kan prøve å motivere og informere sitt barn om å delta på aktiviteter, slik at unge prøver ut om de liker ting. Dette har det vært minst fokus på så langt, mener informanten.

De unges erfaringer med å skape og drifte Spillklubben

Under workshopen i 2021 snakket de om hvordan de kunne realisere ideen med Spillklubben. De fant ut hvordan de ville ha det, alle klassetrinn på ungdomsskolen fikk delta. Det ble laget en arbeidsgruppe som jobbet med å realisere Spillklubben. «Så lagde de en arbeidsgruppe, der vi dro inn på bygget her, som var helt tomt, og så begynte vi å planlegge og ha møter og sånn... og så lagde vi det her». Det har vært litt ulike personer inn i arbeidet med å lage Spillklubben, og noen har kun vært med på deler av prosessen. Informantene synes prosessen har gått bra. Det startet med at de fikk tilgang til en garasje hvor de fikk ta det de trengte. De fant materialer og søkte penger. De fikk hjelp fra foreldre og det ble gjennomført dugnad. Benker ble satt opp og de fikk 5 pc'er til å begynne med. Så videreutviklet de klubben med spillkonsoll-krok. De hadde sommerjobb i Spillklubben i fjor sommer, hvor oppgaven var å drifte en kiosk. Den skal være åpen hele sommeren forteller en informant. «Holdt kiosken åpen da, hver dag, hele sommeren faktisk. Vi hadde kiosk som vi styrte og så var vi med og kjøpte inn ting til den, og så passet på folk her, gjorde sånn at alle følte seg velkommen». Kiosken var åpen fem timer hver dag hele sommeren. Informantene synes de har lært mye av dette. «Ja. Det er jo et ansvar», og det er noe de kan tenke seg å fortsette med.

På spørsmål om hva som skal til for å fortsette med dette svares det at det er mye møter, men at de får mye pizza, og at de kan spille mens de jobber. Om sommeren kan de ikke spille mens de jobber, da har de mange prosjekter og må passe på at alle andre har det bra. Neste år har de ikke lenger en voksenperson til å passe på seg. Da må de styre klubben selv, men de mener at noen voksen vil stille opp litt da også.

Det er givende å få være med å arrangere aktiviteter for andre når man ser at de har det artig. På spørsmål om det har vært nyttig å ha vært med uttaler en informant at de har måttet ta ansvar, passe et hus, vasket gulv og vasket do. De bidrar selv med planlegging og deltar på årsmøte og noen ganger på møter. De som jobber på Spillklubben jobber der en gang i uken. Hvis man ikke kan gå på jobb tar

noen andre over. Om sommeren er det forståelse for at man vil være ute når det er fint vær, og da hender det at de stenger Spillklubben.

4.1.3 Ungdommer

Geografisk variasjon i fritidstilbud og transport

Informantene mener at «*alt skjer på Straumen*». Informantene synes det er et godt tilbud av organiserte fritidsaktiviteter på Straumen, men svært lite tilbud i de andre grendene i kommunen. På barneskolen kunne de ulike trinnene møtes ulike steder i kommunen, etter skoletid, og i helgene. Men med bare en ungdomsskole på Straumen blir det til at man treffes der. Det var mange flere fritidstilbud knyttet til de ulike barneskolene, mener en informant, men interessene dabber av med tida. Etter hvert må man velge seg en veg og satse på noe, eller så er det bare for gøy. Man kan ikke bli best i alt. Særlig de eldre informantene erkjenner at de har forandret seg, og at det er andre former for fritidstilbud som er mer attraktive nå. Det er ikke om å gjøre å få et stort utvalg av fritidstilbud rundt i grendene. Det de ønsker nå er i mindre grad å møtes for en spesifikk aktivitet, men å heller bare kunne møtes og at det å delta på aktiviteter er frivillig. De er mer opptatt av mulighetene for å kunne være sammen der hvor ting skjer, eller bare for å 'henge' sammen med venner.

Ungdom 1: Alt skjer egentlig på Straumen, men altså hvis det hadde det vært sånne aktiviteter som det har vært på barneskolen nå på ungdomsskolen, så er det liksom ikke [det jeg ønsker meg] [...] Jeg tror jeg hadde kommet for eksempel hvis det hadde vært sånn... en dag i... vet ikke jeg, etter skoletid at folk liksom skal spille volleyball eller noe, så tror jeg det kommer en sånn ti stykk, og det får man- jeg vet ikke jeg, men jeg føler ikke man får så mye ut av det når det er en ungdomsskole på jeg vet ikke 200 stykk, som- liksom 190 stykk sitter hjemme og, mens liksom 10 stykk er interessert i det arrangementet liksom. Så derfor tenker jeg at det er bedre å ha noe liksom der man bare møtes liksom, at det ikke må være noe sånn, vi skal spille volleyball eller vi skal gjøre ditten eller datten... [...]

Ungdom 3: Du kan bare komme og så er det mulig å gjøre det eller det. Men du må ikke.

Transport framheves som en utfordring blant de eldre ungdommene, og da særlig i helgene og i forbindelse med uorganiserte aktiviteter. Minibussen til ungdomskontakten benyttes bare for planlagte arrangementer. Informantene viser til ordningen «Hjem for en femtilapp». Selv om ingen av informantene har benyttet ordningen selv, mener de det er viktig å videreføre den. Det er en utfordring for de som bor i grendene å få møtt venner på Straumen, hvor de ofte samles. Ofte blir ungdomsskoleelever igjen på Straumen etter skoletid for å delta på fritidsaktiviteter. Mange har foreldre som ikke kan kjøre og hente dem etterpå. Transport oppleves også som en utfordring for unge som bor på Straumen og har venner i grendene.

Ungdom 3: Hvis vi skal finne på noe med noen som ikke bor på Straumen så er det ofte sånn, «*ja må spørre om foreldrene mine er ledig og sånn*», og hvis de ikke er det så kan det bli litt sånn... kjedelig å sitte hjemme for de som må- at de må ta buss da... for [de] har ikke noe annet alternativ.

Informantene er særlig opptatt av at det burde vært et bedre busstilbud hjem etter skoletid. Det er også en utfordring å komme seg til andre steder, for eksempel Steinkjer. De må ofte basere seg på å ta buss til Røra og tog videre til Steinkjer. Det er dyrt. «Kanskje noen fra Steinkjer vil hit også,» reflekterer en informant.

Fritidstilbud og barrierer

Informantene synes det har blitt et bedre fritidstilbud på Inderøy de siste årene, med for eksempel Sundsøya ungdomsklubb og Spillklubben. Veldig mange gutter er på Spillklubben etter skoletid. Den er åpen rett etter skolen mandag, tirsdag og torsdag. Det er lite jenter der. På Sundsøya ungdomsklubb er det også mest gutter som bruker å være. Informantene viser til at Røde Kors ungdom har hatt mange fine og inkluderende tilbud der det ikke er med så mange, f.eks. bowling, gocart, Rypetoppen klatrepark og andre aktiviteter. Dette er gratis arrangementene som inkluderer mat. De opplever at fritidstilbudet er noe varierende, at det plutselig er mye en periode, men at det så er lite tilbud. Da tar det noen måneder igjen før det er noe nytt. Tilbudet er også bedre om sommeren enn om vinteren. Det burde vært fritidstilbud oftere mener informantene. Det har over tid vært ytret ønsker om elevkvelder som er åpne for alle, men også at det innimellom er trinnvise elevkvelder. Det er viktig å planlegge dem tidlig, slik at folk får vite om dem og at alle får muligheten til å delta. Informantene opplever at informasjonen om fritidstilbud ofte kommer seint. De viser for eksempel til at de ofte får informasjon om fritidstilbud fra ungdomskontakten en uke før arrangementet. Dette blir litt vanskelig å planlegge inn når man har mye annet å gjøre også.

En informant synes at det er mest på skolen man møtes, men at de i klassen ikke er sosiale sammen, og at det hadde vært fint å møtes mer klassevis.

De synes også at det burde vært mer tilbud om fritidsaktiviteter i helgene, fordi det ofte er da de unge har tid til å delta.

Ungdom 1: Og så synes jeg det burde vært mer i helgene og sånt og, fordi [fritidsaktivitetene] er mest liksom på – eller i ukedagen liksom, aldri...[i helgene], blir jo litt vanskelig.

Ungdom 2: Ja for i de periodene her er det mye skole og eksamener og masse sånt, så det er jo mange som har.. som er bare hjemme og ikke har noe å gjøre på helgene.

Fritidstilbudet treffer ikke alle, og noen har ikke tid til å være med på aktiviteter. For andre er det for dyrt å delta. En årsak til at noen ikke bli med på fritidsaktiviteter kan være at man ikke har venner, og ikke har noe spesielt man er god på.

Ungdom 8: Hvis du ikke har venner så er det litt vanskelig å finne kanskje en plass [...], men da er det kanskje ikke så mye å gjøre ute heller.

Ungdom 6: Det er nå ikke så lett å begynne på ting da hvis man ikke er så god på... og ikke kjenner noen som holder på med det.

Intervjuer: Hvordan kan man jobbe for å inkludere de da?

Ungdom 8: Det handler jo mest om hvordan de voksne er flinke til på en måte... vise at her er det noen som du kanskje burde prøve å inkludere en gang.

Voksne kan også få ungdommer til å prøve å inkludere personer som trenger noen å være med.

Kvaliteter ved inkluderende møteplasser

En informant forteller om et arrangement som hen selv tok initiativ til et arrangement som var ulike aktiviteter på en utendørs arena. Hit kom det mange unge og man kunne bli kjent med noen man ikke omgås til vanlig.

Ungdom 1: For da snakket jeg med [en voksen] og spurte om vi kunne lage noe sånt. Og så måtte jeg arrangere det selv, men da, men det var liksom slike kvelder vi tenker oss sånn da. For eksempel må ikke være på Sundsand, men for eksempel utenfor Spillklubben så er det jo en stor hage der, og liksom, der må det ikke være sånn for aldersblandet eller noe sånt, der kan liksom bare- liksom der kan jo folk komme.

Dette arrangementet var en type sommerjobb hvor ungdom skulle arrangere noe for andre ungdommer. De måtte planlegge og si hva de trengte, så fikk de voksne med det, for eksempel telt. Folk meldte seg på gjennom Friskus.

Ungdom 3: Og det høres jo veldig trivelig ut, sånn som dere [...] det en sånn type kvelder jeg tenker på, som kan være gøy. [...] Sånn der vi bare- ja

Ungdom 2: - blir kjent med nye folk.

Ungdom 3: Det må ikke være organisert, [...] der er det liksom sånn, der må det ikke være sånn bare for 9. eller bare for hele skolen liksom, at alle må komme, men liksom at [du kan] bare komme og sånn.

Informanten syntes det gikk veldig greit å gjennomføre dette arrangementet, og at de fikk god hjelp. Det kom elever fra videregående skole også, og var et veldig aldersblandet arrangement. De eldste informantene mener de vet hvem de kan be om hjelp om de ønsker å arrangere noe lignende. De mener det burde det vært lagt bedre til rette for å gjennomføre slike arrangementer i fremtiden, slik at det er noe som kan gjøres oftere, og ikke bare som en sommerjobb.

Flere av informantene framhever særlig det sentrumsnære friområdet Sundsand som en egnet og inkluderende åpen møteplass for alle. Noen sammenligner også Sundsand med AKSET, der hvor ungdomsskolen og videregående er lokalisert. Mens AKSET passer best for elevkvelder og trinnvise aktiviteter, er Sundsand mer et sted der det går an å bare være i lag.

Ungdom 3: Sånn med tanke på ting vi kan gjøre så er det sånn, [...] noen som arrangerer å møtes på Sundsand kan sette opp noen stoler eller bord eller what ever og litt sånn... bare ha sånn, der du kan komme og være og bare, vet ikke, høre på musikk eller hva enn det skal være og bare... være i lag egentlig. For det er det vi ungdommene liker da, å bare snakke egentlig, og så kan noen ta med fotballen eller noe sånt.

Sundsand kan være et veldig fint tilbud for de som ikke liker å bare sitte på EA mener informantene. På Sundsand kan man åpne for at hele skolen eller trinn er sammen. På AKSET blir det litt mer innklemmet og «set up», mindre fritt og åpent. Det er viktig at åpne møtesteder oppleves som steder som er

«*veldig chill*». Sundsand er en romslig utendørs solskinns plass. Det bruker å være fester der, men den kan egentlig brukes til alt. På et sted som Sundsand er det lettere for at alle føler seg inkludert, mener flere informanter. Da snakker alle med alle og det går det litt av seg selv. Det kan være en utfordring for de unge som arrangerer på møteplassen å greie å få alle dit, men «*jeg vet at hvis de kommer dit så går det fint*», uttaler en informant. På grunn av fester og ting som har skjedd på Sundsand er voksne skeptiske når det gjelder bruken av stedet. Informantene mener det har ført til at voksne har fordommer og snakker ned Sundsand fremfor å se potensialet i stedet som inkluderende arena.

Ungdom 2: Jeg føler de voksne føler at det er bare sånn ungdommene drar dit for å drikke og slåss og sånn, men det er jo hyggelig å være der.

Ungdom 1: Så det er ikke alltid drikking og de tenker jo litt sånn, etter alt som har skjedd da, altså jeg skjønner men... ja, det er jo litt...

Ungdom 3: Jeg føler de har på liksom på en måte.. bare...

Ungdom 2: - snakka ned Sundsand [...]

Intervjuer: Og dere ønsker egentlig å ta det litt tilbake igjen da?

Ungdom 2: Ja, men det er veldig fint for folk som er litt sånn... ikke liker helt sånn å sitte på EA å se film og masse folk men, når det er liksom på Sundsand så er det stort og du- plutselig møter du på en og begynner å snakke med en der. Og det er liksom sånn... i stedet for å sitte inne i et rom som er kanskje litt stille og så plutselig snakke med en ny en, det blir- det blir ute og så er det litt mer folk, og sånn er det mye lettere å snakke med folk...

Flere informanter uttaler at det er viktig at det ikke er for mange voksne til stede på deres denne typen møteplasser, «*det er litt sånn, det går greit at det er voksne der men det bør liksom ikke være 50 stykk der, da føler man seg litt sånn... overvåket hvis du skjønner?*» Men det er også et spørsmål om hvem de voksne som er der er, at det er voksne ungdommene trives med. Ungdomskontakten og erfaringskonsulenten trekkes frem som eksempler på voksne som er interessert og tar dem med på aktiviteter, og som ungdommene ønsker å ha til stede på arrangementer.

Ungdom 5: Ja, [ungdomskontakten] er en kul fyr han ja.

Intervjuer: Hva er det med han Torstein, kan dere si noe om det?

Ungdom 6: Han er nå et forbilde da.

Intervjuer: Hvorfor da?

Ungdom 6: Han er... både voksen og kul samtidig.

Intervjuer: [...] Hva er det som gjør han kul?

Ungdom 7: Han tar oss med på mye artige ting og...

Intervjuer: Som for eksempel?

Ungdom 7: [Om sommeren for eksempel tar han oss med] på Rypetoppen og paintball og sånt...

Intervjuer: Spør han dere om hva dere vil?

Ungdom 6: Ja han spør, han bryr seg veldig mye om hva ungdommene liker å holde på med og sånn.

Ungdommene framhever at ungdomskontakten virkelig er interessert i hva de er opptatt av og inviterer dem med. Det blir ofte noe av innspill de kommer med til han, mener de.

Noen informanter nevner også et disco-arrangement de mener var ekstra bra når det gjelder å inkludere alle, også de som ikke er med til vanlig. Årsaken til at så mange deltok var at ungdommene gikk hardt inn for at alle måtte bli med, mener en informant. Den samme erfaringen var med et aldersblandet juleball, da 10. klasse gikk rundt i klassene og inviterte og informerte for å få med flest mulig.

Ungdom 1: «*Ja dere må komme, det blir bra og sånn*». Og da tenker de, ja vi kommer liksom. Nå har liksom 10. sagt at det blir bra og at vi må komme. Så da bør vi kom liksom. At noen tar seg en runde og liksom sier til de i 8. eller 9. at dere bør komme på det eller det, og at det blir artig og sånn at, de skal bli inkludert og sånn.

Medvirkning og informasjon om fritidstilbud

Vanligvis får de unge informasjon om arrangementer og fritidsaktiviteter på Snap, på klassegruppens Snap, og av foreldre. En veldig viktig informasjonskanal er at det snakkes mellom elevene på skolen, «*ting man bare hører i gangene*», slik at det sprer seg fort. Snap er en viktig informasjonskilde for organiserte aktiviteter. Men fysisk informasjon er viktig, fordi ikke alle er på Snap. Noen elever kan tro at invitasjonen betyr at noen vil være slemme under arrangementet, reflekterer en informant.

Man kan også bli invitert av Torstein ved at han kommer og spør om du vil være med på noe. Hvis man ikke er med på noen aktiviteter fra før er det viktig å bli spurt om å delta, uttaler noen informanter.

Ungdom 1: Jeg tror de fleste venter på liksom at... [...] hvis du ikke er med på en aktivitet og ikke har Snap liksom... eller ikke har [ungdomskontakten] på Snap, så venter folk på at liksom folk skal spørre om de skal bli med eller liksom de venter på at noe skal skje.

Da har det en ganske annen effekt når man får en mer personlig og direkte invitasjon enn informasjon på sosial medier mener en informant. Informantene mener at de eldre elevene har en nøkkelrolle i å få med de som er yngre.

Ungdom 2: Du ser det på kroppsspråket, [...] når 10. klassinger kommer inn i klasserommet og sier at... mange i 10. tenker å dra på Sundsand og bare henge og snakke og sånn, også, det er sikkert noen som spiller volleyball og sånn så, ja...

Ungdom 3: Da tror jeg mange kommer ja.

Mens noen få av informantene sier at de bruker Friskus som kilde til informasjon om fritidstilbud, sier andre at de ikke har hørt om den. De som har brukt den synes den fungerer greit, men en mener noen burde gått rundt i klassene og informert om appen. I en sammenligning av Friskus og Snap mener noen at mens Friskus gir god oversikt over organiserte aktiviteter så er Snap en mer plutselig

informasjonskanal når noe skjer. Snap er litt mer personlig og motiverende. Informantene opplever ikke at det er en informasjonskanal for å gi tilbakemeldinger for eksempel til ungdomskontakten. Noen informanter mener det kan være lurt om ungdomskontakten også går rundt i klassene for å informere, og for eksempel høre hva de kan tenke seg av trinnvise aktiviteter. De fleste ungdommer er i kontakt med ungdomskontakten og får informasjon av han, men ikke alle.

Ungdom 1: Og så tror jeg det hadde vært – liksom noe hadde vært trinnvis også, fordi, selvfølgelig så synes jo sikkert 8. [klassinger] det er litt skummelt å være med 10. klassinger, og 10. synes sikkert ikke noe om å være med 8. klassinger. Liksom at noe skal være for alle men, liksom ting- at han spør for eksempel det trinnet hva de vil liksom, og så får det trinnet liksom planlagt litt, eller – liksom med innspill til [ungdomskontakten], om hva vi bør gjøre og sånt.

På spørsmål om de har blitt invitert til å si hva de ønsker dere av aktiviteter svarer de yngste elevene at de ikke har kommet med forslag, men at det skal jobbes med fritidstilbud i et valgfag. De fleste av de yngste informantene er også usikre på hvem de skal spørre hvis de har et innspill om en fritidsaktivitet. De eldste informantene viser til at de har fått komme med innspill for eksempel gjennom elevrådet. De sier at elevene blir jo hørt, og at de opplever at kommunen vil at de skal få komme med innspill. En informant mener det er utfordrende å ha tid når man blir spurt om å bidra med innspill om fritidstilbud. En annen informant mener de kommer med mange innspill som det ikke blir noe av, og at det er enkelte aktiviteter de har ønsket seg lenge, slik som elevkvelder.

Informant 1: Jeg føler vi har kommet med veldig mange innspill og sånt til ting vi kan gjøre, både etter skoletid, og i skoletid, men så føler jeg liksom at de... jeg vet ikke jeg...

Intervjuer: Har du noen eksempler eller?

Informant 1: Nei sånn som de for eksempel elevkveldene de har vi jo snakket om lenge liksom, og så føler jeg at... vi tar det opp liksom, sånn ett møte og så tar det noen uker til før vi tar det opp igjen og så... får vi liksom aldri bestemt om vi skal ha det eller ikke liksom.

Informantene sier de har vært invitert til workshoper og prosjektarbeid, og at de har blitt invitert med av representanter fra klassene og av ungdomskontakten. På spørsmål om alle blir med mener de det kommer an på hva aktiviteten er.

4.1.4 Ungdomskontakt, frivillighet og ungdomsklubber i Inderøy

Nye fritidstilbud og barrierer

Informantene mener at det er et variert idrettstilbud på Inderøy, og mange involverte voksne og organisasjoner. De mener det er et godt tilbud i ungdomsskolen, mangelfullt siste år i barneskole, og et greit tilbud på videregående nivå. En oppgave fremover for ungdomsarbeiderne blir å plukke opp de som er på mellomtrinnet. Det at Spillklubben, omreisende møteplass og Sundsøya ungdomsklubb startet opp i 2022 har gjort tilbudet mye bedre. Det har vært en enorm utvikling siste to til fem år, som har påvirket bruken av stedene. Ungdom er ikke helt våkne og verdsetter og forstår tilbud, de er

litt passivisert på en måte, mener informantene. De tror det har med koronapandemien og sosiale medier å gjøre. Det må bygges opp en sosial kondis igjen.

En utfordring for bruken av ulike tilbud er at innbyggere snakker ned bygda. Man skjønner ikke hva man har. Mange i grendene vil ikke sende ungdom til sentrum eller andre steder for der skjer det så mye... Informantene karakteriserer dette som «den andre siden av brua» holdninger, og er noe de jobber med. Dette stikker ikke dypt hos mange ungdommer, men det lager et skille mellom oss og dem. Denne kulturen må adresseres også blant voksne.

Gjennom ungdata vet man at ungdom i Inderøy sitter mer på skjerm enn andre ungdommer, og at det eksisterer folkehelseutfordringer og mobilitetsutfordringer. Unge som bor ytterst i kommunen faller lettere fra fritidstilbud. Der er det ofte ikke nok unge til å opprettholde tilbud lokalt. De som er halvlunkne detter også fortere av, de som er med for det sosiale og som ikke har foreldre som kjører osv. Transport er en stor barriere. En sentral oppgave er å forhindre at unge blir passive, gjennom å tenne gnisten tidlig slik at de blir aktive brukere av tilbud.

Spillklubben som møteplass på tvers av ungdomsgrupper

Det har blitt et mye bredere tilbud de siste år, mener informantene. Før var det lett å være hjemme for mange datainteresserte. Men nå kommer en del av dem til Spillklubben. Informantene er forsiktig med å blande tilbud for ulike årsklasser, da f.eks. 10. klassinger som oftest ikke vil være med 6.-7. klassinger. De forsøker allikevel i noen tilfeller å blande inn nye aldersgrupper på mer usynlige måter. De har hatt gode erfaringer med aldersblanding på Spillklubben. Tidligere brukte folk på ulike trinn aldri å henge sammen, men her har dette blitt en gruppe med lik interesse.

Ungdomskontakt for kirken: Da jeg gikk på ungdomsskolen det skjedde aldri at folk på forskjellig trinn hang i lag, men nå var det en gruppe med en helt lik interesse som plutselig ble ganske sammensveisa med en gang... og det å se de små 8. klassingene som er dritgod på dataspill... sitte og vise greia si, så står det bak dem fem kjempedigre 10. klassinger og helt sånn «shit så flink du er!» Og du ser jo liksom at den gutten i stolen vokser 10 cm, og hvis man kunne gjort det som 8. klassing- det synes jeg hadde vært veldig kult da. Å fått mestret og vist hva man er flink til i en sosial sammenheng, og faktisk, ja, det gir trygghet da.

Spillklubben har blitt en arena for å nå ut til nye grupper av barn og unge, også for ungdomskontakten. Ungdomskontakten kan «poppe opp» på ulike møteplasser og bli kjent med en stor variasjon av inderøyungdom. Han tror ikke at han hadde blitt kjent med en del ungdom hvis det ikke var for Spillklubben, og det har vært nyttig for hans arbeid. Ungdomskontakten for kirka har erfaring med at ungdom nå tør å benytte seg av tilbud de før ikke turte benytte, for eksempel EA. «De var sånn her, «nei der tør jeg ikke gå, der er jo de andre, der er de som- skumle store liksom, de kule» kan de komme på å si også. Men det at den barrieren blir brutt ned er en direkteeffekt da». Gaminginteressen er veldig utbredt blant gutter, så Spillklubben fungerer som en brobygger for ungdomsgrupper som holder til i ulike miljø. Det er en fin plass å bygge fellesskap som ikke nødvendig hadde blitt til uten Spillklubben, den tiltrekker seg ulike miljø, klassetrinn, ulike vennegrupper og ungdom fra ulike steder. Her treffes ungdommer som ellers ikke hadde blitt kjent med hverandre. Det er en arena både for den

sosiale og den som ikke er sosial. Man kan bare være til stede, kjenne til hverandre og kanskje bli venner.

Det er planer om å etablere et kreativrom i Spillklubben, for å tiltrekke seg andre målgrupper. Jenter som gamer er en utsatt gruppe, de får hets. I starten var like mange jenter som gutter på Spillklubben, men nå er det flest gutter.

Generelt satses det på at ungdom skal være litt i bevegelse, uten at det skal være prestasjonspreget, forteller ungdomsarbeiderne. De har bidratt til å fremme fysisk aktivitet bla gjennom ulike aktiviteter på omreisende møteplass samt benytte treningssenteret «Rykket» til å lære ungdommene om trening.

Metodikk og filosofi i ungdomsarbeidet

Informantene mener Inderøys satsing på frivillig ungdomsarbeid gjøres på en positiv og kostnadseffektiv måte. Det har vært få timer lønnet voksenarbeid for å skape alle møteplassene for ungdom som har kommet til gjennom prosjektet. I et dannelsesperspektiv er det veldig verdifullt. Å lære og vise ungdom at frivillig innsats er nødvendig for å få ting til å skje, at de kan få være med og forme sitt eget fritidstilbud og drive med gründervirksomhet som de blir gode på. Men det er ikke den letteste måten å gjøre ting på. Det ville allikevel vært *mye* lettere at voksne bestemmer og gjennomfører enn å få ungdom til å stille som frivillig og være med og drive møteplassene.

Erfaringskonsulentene mener det kan føre til at noen blir hjemme hvis ungdom føler at de må bidra for å få til aktiviteter. Det er bra at møteplasser og aktiviteter er forutsigbare, på faste dager. En grunn til at det er krevende å få til er at det er for lite voksenressurser. Det kan derfor bli litt tilfeldig, og ungdom får ikke planlagt i tilstrekkelig grad. Dette gjelder for eksempel omreisende møteplass (pop up).

Omreisende møteplass er et konsept der de reiser rundt om i grendene med informasjonsmøter for å forklare hva det er. Det kommer drøyt ti personer på slike møter. Med bakgrunn i informasjonsmøtene lages det Snapchat grupper for interesserte i hver grend som kunne tenke seg å være frivillig. Så «popper» omreisende møteplass opp i deres grend. En voksen er med og reiser rundt. En forutsetning er at noen også stiller som frivillige. Aktiviteter og oppgaver tilrettelegges ut fra hva ungdommene er interessert i, for eksempel matlaging eller fysiske aktiviteter. Daglig leder for EA poengterer at det er viktig læring:

Jeg tenker at det er viktig at vi gir de opplæring i at sånn er verden, du må skape det du vil ha selv. De er nødt til å våkne og kunne tørre å komme fram med ønskene sine, bli bevisst på hva de faktisk har lyst til i sin egen grend. [...] Hvis du er interessert i volleyball så skjer det rundt deg og vi backer deg opp på det. Så det er tungvint, og det er lett å bare styre over og bare bestemme. Men, hvis vi vil ha en aktiv generasjon så må vi- må vi ha... tiden til å... hente inn det her og- for å stimulere det opp, og det har vi jo egentlig ikke, og det er der krasjen vår kommer litt da, for vi har alt for lite ressurser til det da.

Informantene synes ikke det er vanskelig å engasjere ungdom på deres arena. På Spillklubben og EA er det mange frivillige. De er kjempeengasjert, de må bare komme på det. Og så er det ofte avgjørende å ha en voksen som er engasjert rundt dem og gir dem ideer til hva som må gjøres. Å bygge opp under

de unge som voksne innebærer ikke bare å få til aktiviteter, men om at de lærer noe mer, f.eks. at ungdommene på Spillklubben får hverdags trening i å det stelle rundt seg gjennom ansvaret de tar som frivillige. Ungdomskontakten fra kirken har fått gode tilbakemeldinger på dette, *«det fikk vi god tilbakemelding på fra foreldrene deres. Han hadde plutselig begynt å vaske hjemme, han vasket dass... sånne ting»*. Så det handler også om kvaliteten og kunnskapen hos voksne, og en må derfor kvalitetssikre det ungdomsarbeidet som er etablert. Derfor trengs det mer midler til dyktige ungdomsarbeidere.

Usikkerhet knyttet til finansiering, drift og voksenpersoner skaper usikkerhet og redusert motivasjon for å delta. *«Og da når du ikke vet hvem den trygge voksne er der, og da blir, hele drifta blir... da slukes liksom den- kreativiteten går ned. [...] Det er så viktig, hvem er de voksne i disse posisjonene»*. Det må være noen med passion og som får med seg de unge. Ungdomskontakten poengterer at grunnleggende forutsetninger i arbeidet er at ungdommene opplever stabilitet og trygghet, at de vet hvor aktiviteter er, og at det er mulig å kunne dra dit selv. På dager de kjeder seg bør de vite hvor det foregår ting, og at de kan dra dit uansett hvor de bor. Det er også viktig å vite hvilken voksen som er til stede på aktiviteten. Det bør være engasjerte, tilgjengelige og fleksible voksne, og det er med andre ord personavhengig. Erfaringskonsulenten har tatt med rødsoneungdom på trening. Ved behov kjører han og henter ungdom. Han opplever at han må dra ungdommene med seg, at de ikke vet hva de vil gjøre når de blir spurt. Han er bevisst på å ta med ungdom som får med seg andre. De som ikke lenger er i rødsonen påvirker de som er yngre. Eldre elever følger opp de yngre, og de yngre tar etter de eldre. På denne måten vokser det frem en stabilitet og omtanke mellom ungdommene når det er samme voksne og samme gjeng.

Det er grunnleggende at møteplassene er trygge, men det er ikke de voksne kan definere om en møteplass er trygg. Det må bygges opp fra et sted. Spillklubben er et eksempel på hvordan vi må jobbe videre, understreker daglig leder ved EA. *«Vi må være døråpnere, vi må være våkne for det som skjer»*. Ungdommene må få forme sammen med trygge voksne, på egne premisser. Voksne må følge med i trender, og være nysgjerrige, om det er en eller to som ikke trives. Det handler om å få ungdommene til å bidra til å skape et mangfold av tilbud, også for andre. Og i dette ligger entreprenørskapstanken, at de skal få ta lederskap i eget liv, og utvikle det de trenger. Det handler også om å skape mangfold og toleranse blant befolkningen, i lokalsamfunnet. Det finnes eksempler på at ungdom har flyttet fra Inderøy fordi det er tøft å bo på bygda hvis du føler deg annerledes. For et individ som blir mobbet, får det så store ringvirkninger. Det å legge inn tiltak som gjør at alle inkluderes er ekstremt viktig.

Mye penger er søkt ut ved at ungdommer selv har bidratt med å lage prosjekter og skrive søknader. De lærer opp i det, og de bidrar til å lage aktiviteter, fordi de lærer opp til å ta alle roller. Så kobles voksne inn der det stopper, der de ikke greier å arrangere selv. Det handler om kunne systemet, hvordan få tilgang på penger, og å vite hvilke behov i samfunnet som må fylles. Her har daglig leder for EA hatt en kjernekompetanse, da hun har *«svart belte i å søke penger»*. De opplever å få stor støtte fra kommunen. Det er generelt mye positivt om arbeidet de gjør, men det er ikke like lett å få voksne til å stille opp. Når du får vist til foreldre at dette gagnar din ungdom så blir de ganske villige, i hvert fall hvis de har samme interesser som barnet sitt. Enkelte voksne hadde de ikke hadde klart seg uten. Daglig leder for EA etterlyser samtidig en større interesse og nysgjerrighet fra foreldre og andre i kommunen. *«Selv om ja, de vi ringer og spør eller får purret på, de kommer, men veldig mange vet ikke, de distanserer seg veldig [fra] ungdomstida, fordi at ungdommen egentlig ikke vil ha de med...»*

fordi de har behov for å lage seg en identitet og forståelse av seg selv... uten at mamma henger over skulderen». Mange av ungdommene vil ikke ha med de voksne eller foreldre, så det gjelder å gi de det rommet de trenger også.

Måten du møter ungdom og foreldre på har mye å si for om det blir en suksess. Det er en lang prosess som krever kontinuitet, og som inkluderer møter med aktører i alle ledd. Foreldre oppfordres til å følge Snapene som legges ut om aktiviteter, da vet de hva som skjer.

Tilrettelegging for at ungdom fortsatt skal engasjere seg

Generelt driver noen få ungdommer på med mye forskjellig. Det gjelder for eksempel ungdommer på Ungdomskafeen EA som er aktive på flere arenaer. En kjerne som er engasjert i veldig mye drar med seg flere på ulike aktiviteter. Noen av informantene har fått tilbakemelding fra foreldre om at unge endelig har fått en arena å være på. Mange av ungdommene som meldte seg interessert i å utvikle en møteplass med spillaktivitet hadde nok trodd at det bare handlet om å lage en plass hvor de kunne sitte og game.

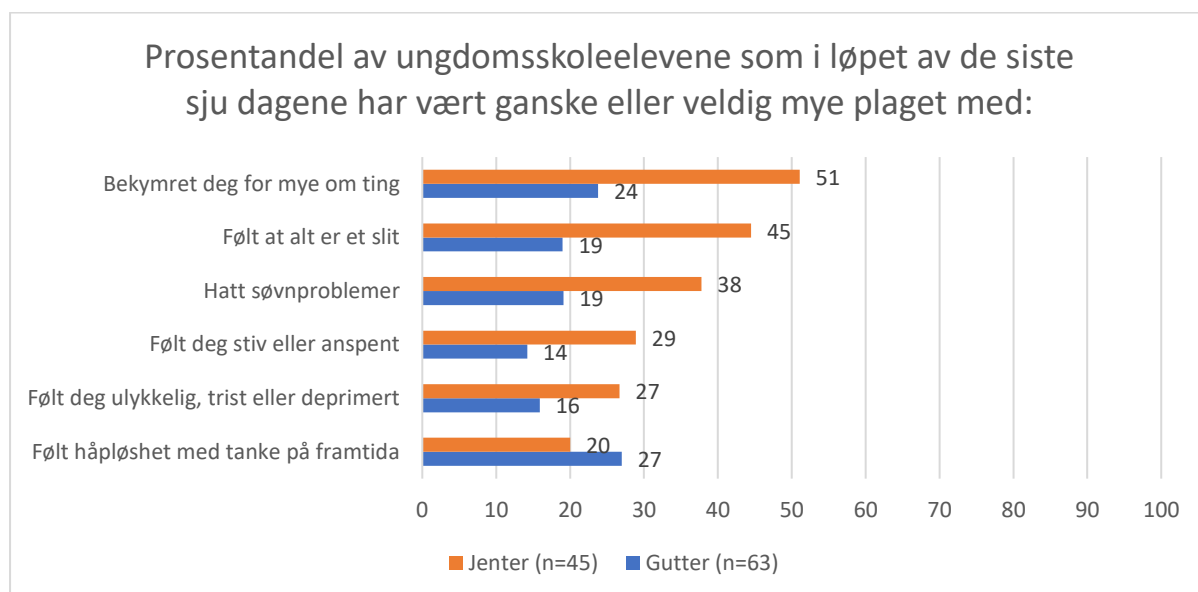
Ungdomskontakt: Flere av de hadde nok det inntrykket av at de skulle sitte og game, men så ble det bare sånn... [ler]- vi må lage en plan for hvordan vi skal drive denne klubben, kom og bær en sofa – ut og hent – hva mangler på dette kjøkkenet, sant... var ingen ting [ler]. De var jo med og bestemte hva slags utstyr som skulle kjøpes inn og, men da ble de liksom- veldig flott sånn... måte å gi de eierskap til møteplassen på som jeg synes jeg ser effekten av da på de ungdommene. Og det er nok ungdommer som jeg tror- flere av de ikke ellers hadde funnet... så lett vei inn i det å være frivillig som ungdom på noen andre arenaer.

Ungdomskontakten tror måten de fikk være med og styre og virkelig lage noe selv som de var interessert i er litt unik. For ungdommene er det ekstremt viktig å vise evne og vilje til å satse på etablerte møteplasser og aktiviteter som er bra. Det er ikke bare å starte på nytt det som er etablert. Ungdommene er formet inn i rollen sin.

Informantene mener at stabile voksne er en av de viktigste forutsetningene for at ungdom fortsatt skal engasjere seg. Voksne som er der hele tiden, men også varierte voksne som ulike ungdomsgrupper og individer kan kjenne seg igjen i. Det er behov for utadvendte og aktive mennesker som kan være til stede der og da, og som evner å ta det videre. Arbeidet er ressurskrevende, og informantene mener det er mer behov for midler enn stillinger. Det bør også satses mer tydelig på EA internt i kommunen. Man må skjønne hvilken kjernefunksjon EA har i kommunens ungdomsarbeid.

4.3 Spørreskjemaundersøkelse og sammenstilling med Ungdata

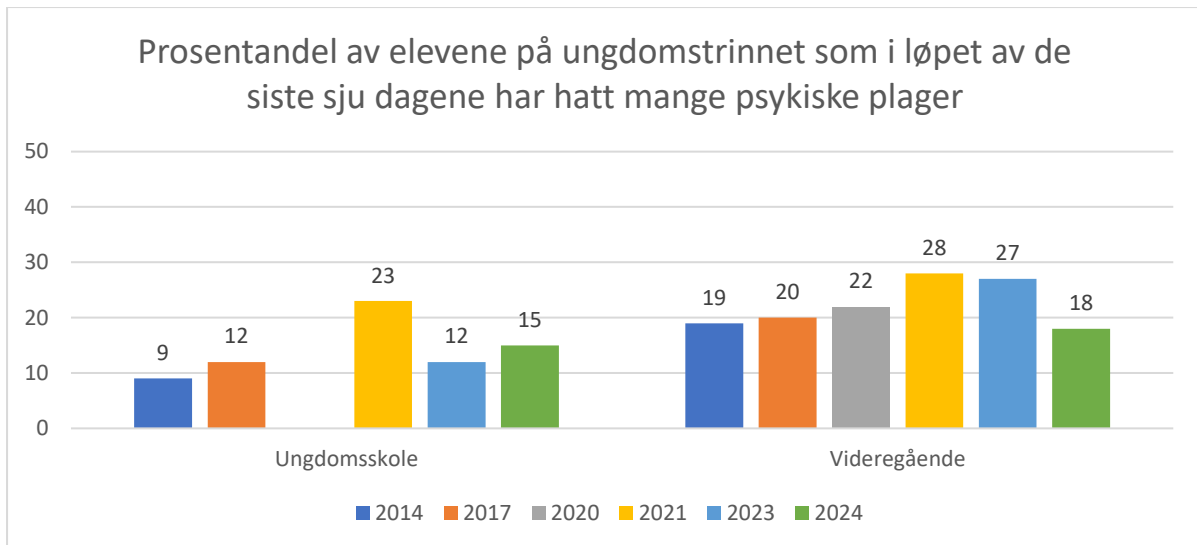
4.3.1 Psykisk helse, livskvalitet og ensomhet

Figur 2 Prosentandel av ungdomsskoleelever som i løpet av de siste sju dagene har vært ganske eller veldig mye plaget med psykiske hverdagsplager i 2023.

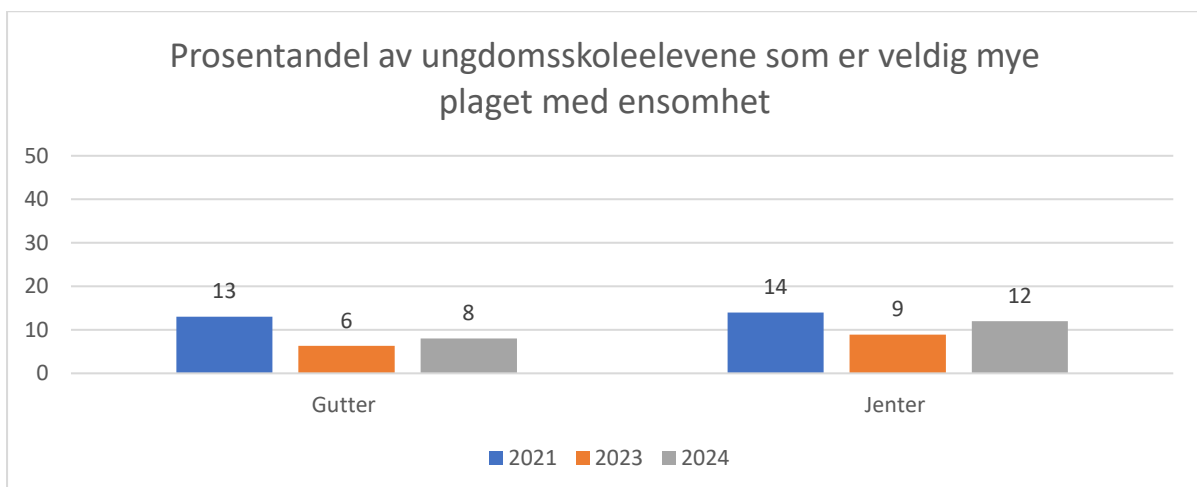
Blant ungdommer på ungdomsskolen er det en klar overvekt av jenter sammenliknet med gutter som har vært veldig mye eller ganske mye plaget med ulike psykiske helseplager (Figur 2). Om lag halvparten av jentene oppgir at de har bekymret seg mye for ting og følt at alt er et slit. Fire av ti jenter har hatt søvnproblemer. En større andel gutter (27 prosent) enn jenter (20 prosent) oppgir for øvrig at de har følt håpløshet med tanke på framtida.

I likhet med Ungdata omtaler vi i denne rapporten det å ha mange psykiske helseplager dersom en ungdom i gjennomsnitt har krysset av for at de i løpet av en uke er ganske eller veldig mye plaget med alle de seks hverdagslige plagene beskrevet i Figur 2 over. Figur 3 på neste side viser prosentandelen av ungdommer på ungdoms- og videregående trinnet som har hatt mange psykiske helseplager i løpet av de sju siste dagene i perioden 2014 til 2024.

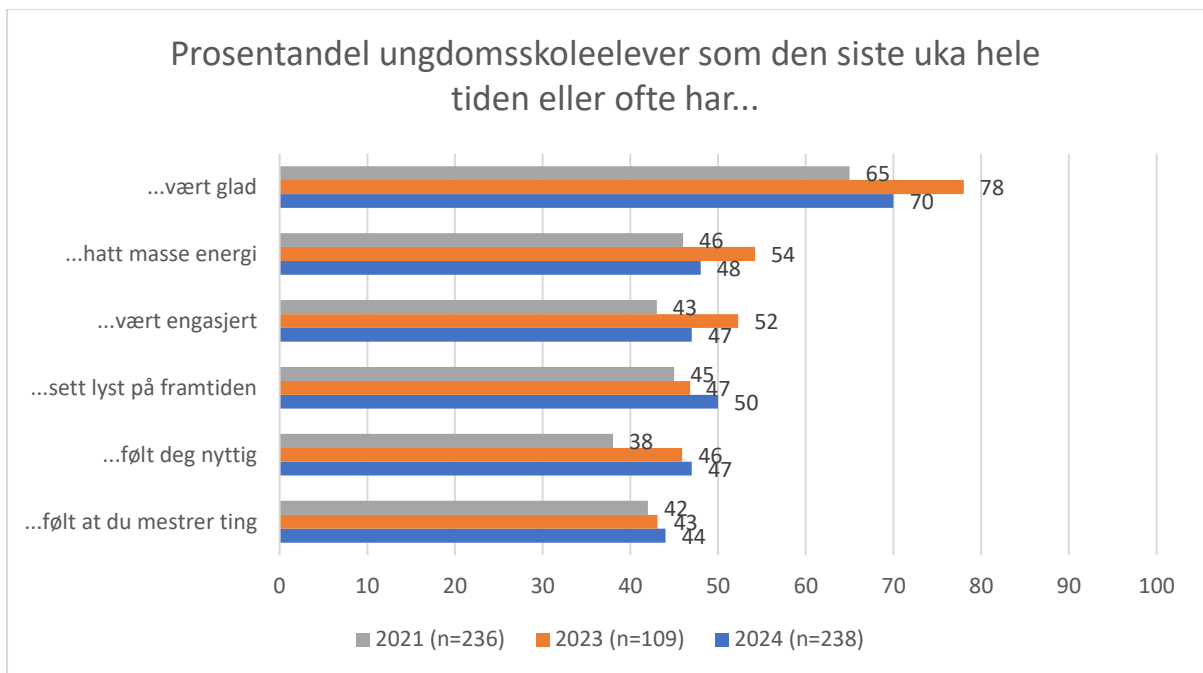
Figur 3 Prosentandel som har hatt mange psykiske helseplager i løpet av de sju siste dagene i 2014, 2017, 2020, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Blant ungdommer på videregående trinnet har prosentandelen med mange psykiske helseplager gått opp fra 12 prosent i 2014 til henholdsvis 28 prosent og 27 prosent i 2021 og 2023, for så å gå ned til 18 prosent i 2024. Ungdomsskoleelevene følger samme trend med en økende andel ungdommer som har hatt mange psykiske plager frem til 2021 (fra 9 prosent i 2014 til 23 prosent i 2021), men i 2023 og 2024 gikk denne prosentandelen ned til henholdsvis 12 prosent og 15 prosent.

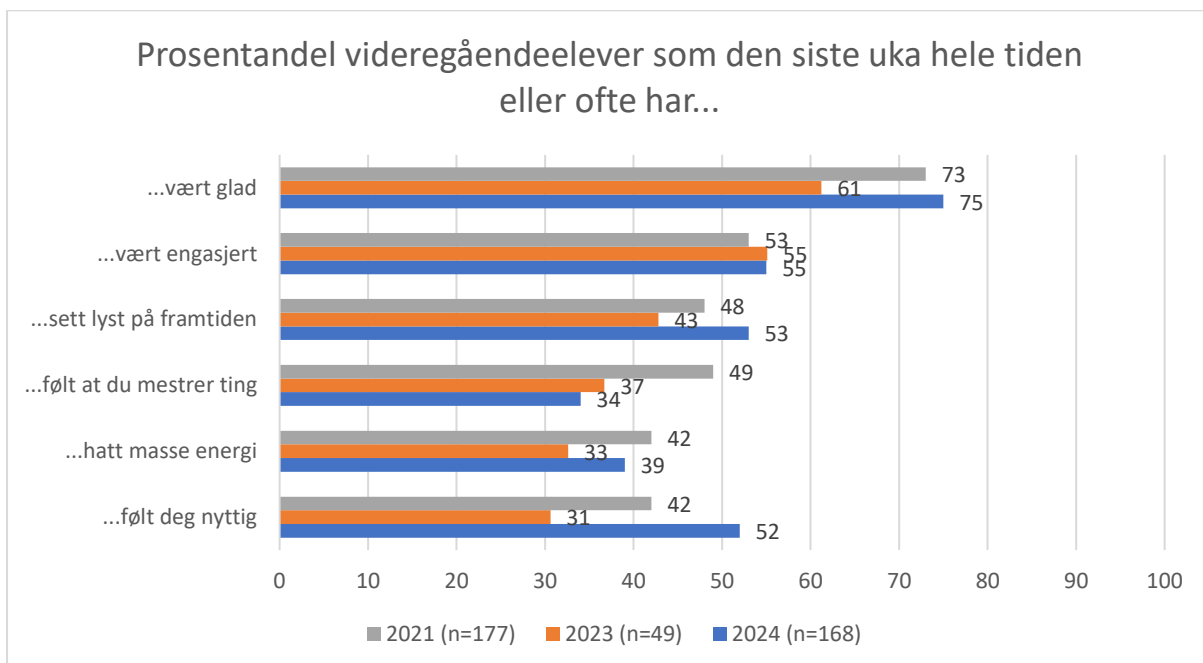
Figur 4 Prosentandel av ungdomsskoleelevene som oppgir at de er veldig mye plaget med ensomhet i 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Figur 4 viser at prosentandelen av ungdomsskoleelevene som har vært veldig mye plaget med ensomhet i løpet av de siste sju dagene har gått svakt ned fra 2021 til 2024 blant både gutter (fra 13 prosent i 2021 til 8 prosent i 2024) og jenter (fra 14 prosent i 2021 til 12 prosent i 2024).

Figur 5 Prosentandel ungdomsskoleelever som ofte eller hele tiden har følt på ulike forhold knyttet til livskvalitet i 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

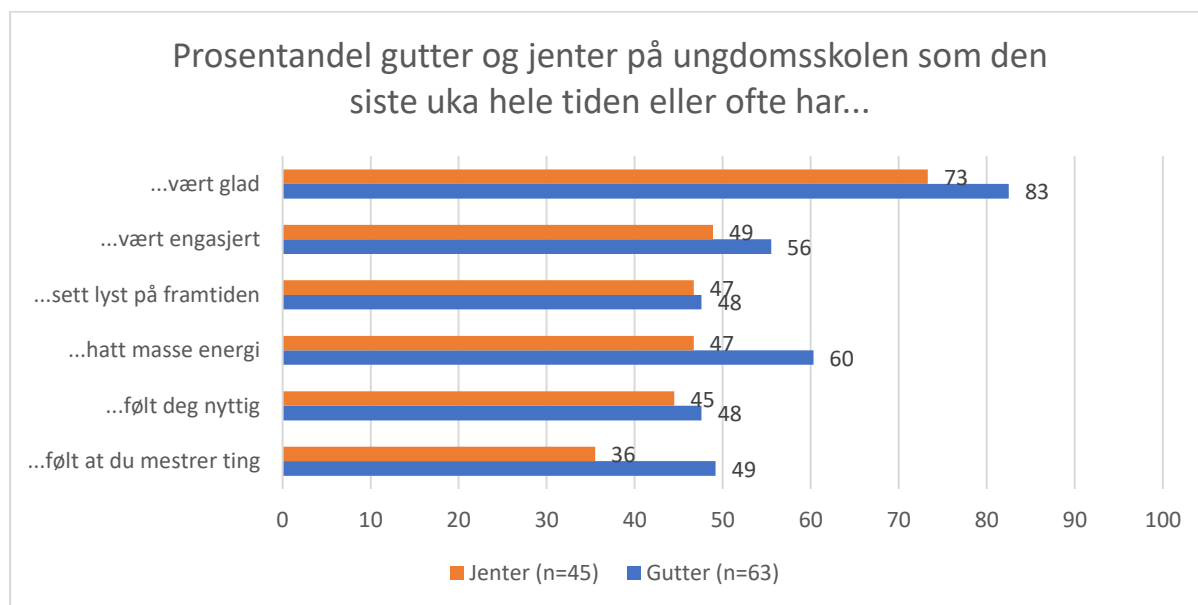
Figur 5 viser at det har vært en svak økning i prosentandelen av ungdomsskoleelevene som oppgir at de hele tiden eller ofte har følt på flere ulike områder knyttet til livskvalitet fra 2021 til 2024. Størst økning har det vært på prosentandelen som har følt seg nyttig (fra 38 prosent til 47 prosent), vært glad (fra 65 prosent til 70 prosent), og sett lyst på fremtiden (fra 45 prosent til 50 prosent).

Figur 6 Prosentandel videregåendeelever som ofte eller hele tiden har følt på ulike forhold knyttet til livskvalitet i 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

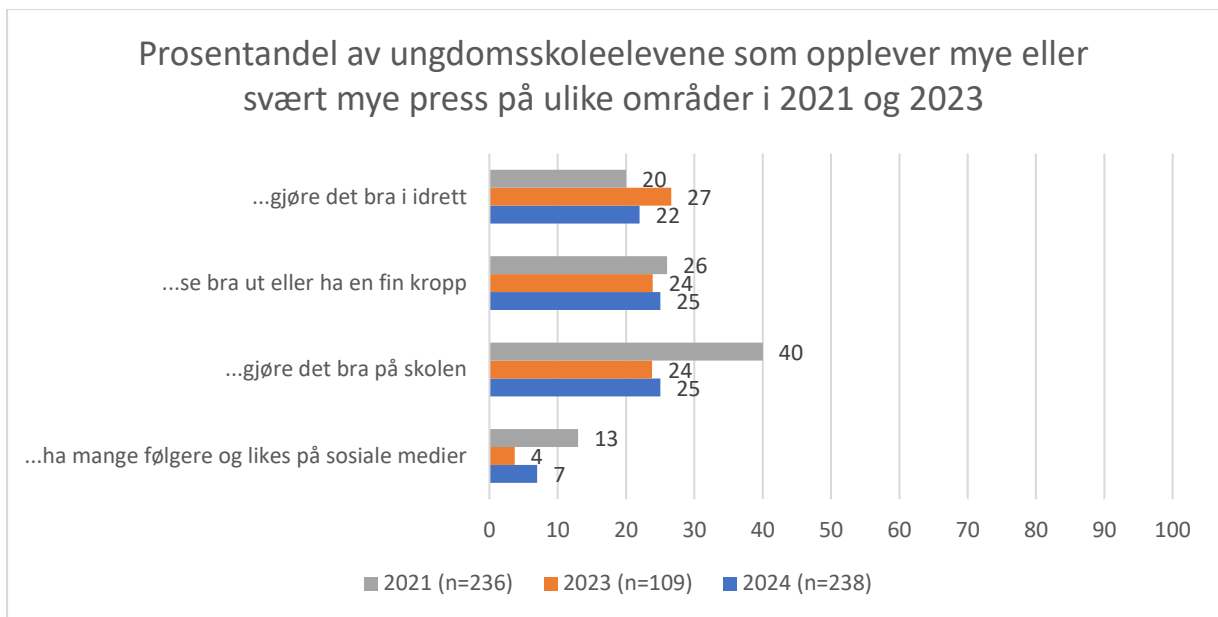
Også blant videregåendeelevene har det vært en svak økning i prosentandelen som oppgir at de hele tiden eller ofte har følt på ulike områder knyttet til livskvalitet (Figur 6). Størst økning har det vært

i prosentandelen som oppgir at de ofte eller hele tiden har følt seg nyttig (42 prosent til 52 prosent) og sett lyst på framtiden (fra 48 prosent til 53 prosent). Prosentandelen som oppgir at de har følt at de mestrer ting har imidlertid gått ned fra 49 prosent i 2021 til 24 prosent i 2024.

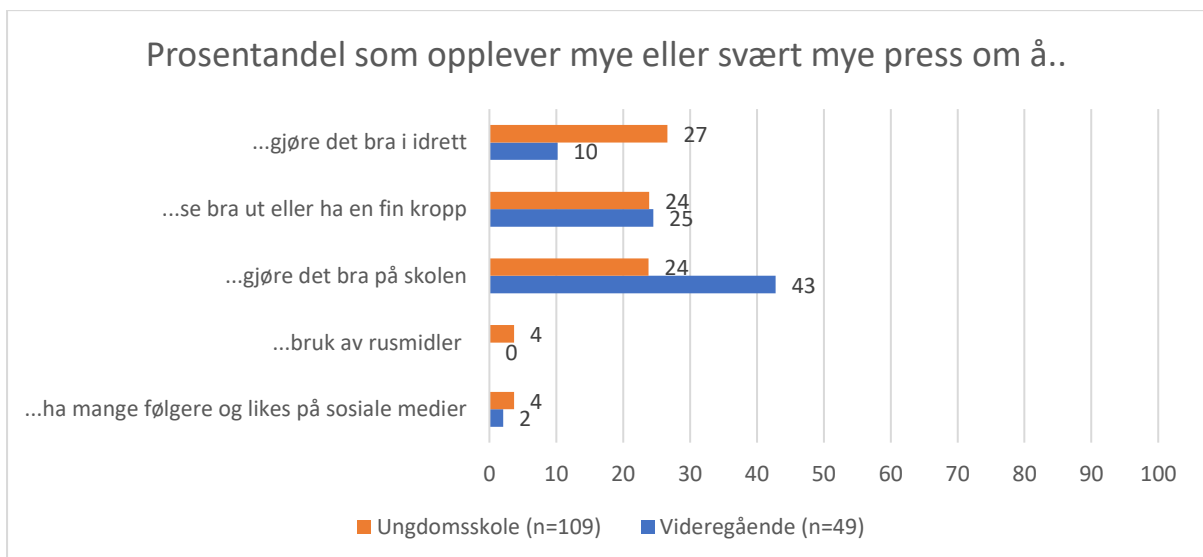
Figur 7 Prosentandel av ungdomsskoleelever som den siste uka ofte eller hele tiden har følt på ulike områder knyttet til livskvalitet i 2023.

Selv om det har vært en svak økning på flere områder knyttet til livskvalitet blant ungdommer på både ungdoms- og videregående trinn observerer vi relativt tydelige kjønnsforskjeller på flere områder i 2023 (Figur 7). En større prosentandel av guttene sammenliknet med jentene på ungdomstrinnet oppgir at de ofte eller hele tiden har hatt masse energi (60 vs. 47 prosent), følt at de mestrer ting (49 vs. 36 prosent) og vært glad (83 vs. 73 prosent).

Figur 8 Prosentandelen av ungdommer på ungdomsskolen som opplever mye eller svært mye press på ulike områder i 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

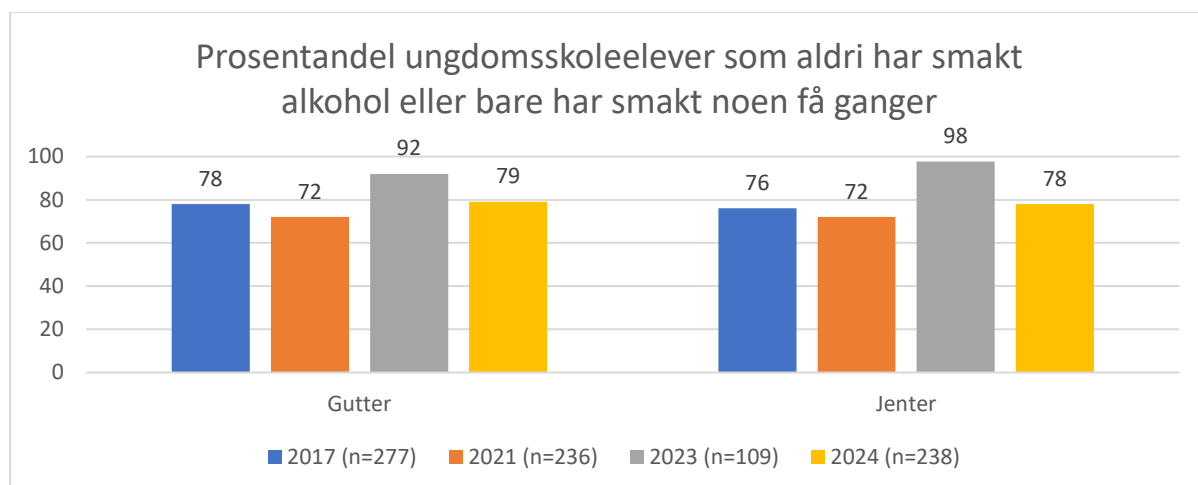
Figur 8 viser prosentandelen av ungdomsskoleelever som opplever svært mye eller mye press på ulike områder har vært relativt stabil i perioden 2021-2024. I 2024 oppga om lag en av fire ungdomsskoleelever at de opplever svært mye eller mye press knyttet til å *se bra ut eller ha en fin kropp*, *gjøre det bra på skolen* og *gjøre det bra i idrett*. Prosentandelen som opplever mye press på å gjøre det bra på skolen har imidlertid gått ned fra 40 prosent i 2021 til 25 prosent i 2024.

Figur 9 Prosentandelen av ungdommer på ungdomsskole og videregående skole som opplever mye eller svært mye press på ulike områder i 2023.

Mens ungdomsskoleelevene opplever mest press knyttet til å gjøre det bra i idrett (27 vs. 10 prosent) er det klart flere videregåendelever som mye press knyttet til å gjøre det bra på skolen (24. vs. 43 prosent). Det er kun små forskjeller mellom ungdomsskole- og videregåendelever når det gjelder press knyttet til å se bra ut eller ha en fin kropp (24 vs. 25 prosent). Det er dessuten få ungdommer som opplever mye press om bruk av rusmidler eller om å ha mange følgere og likes på sosiale medier.

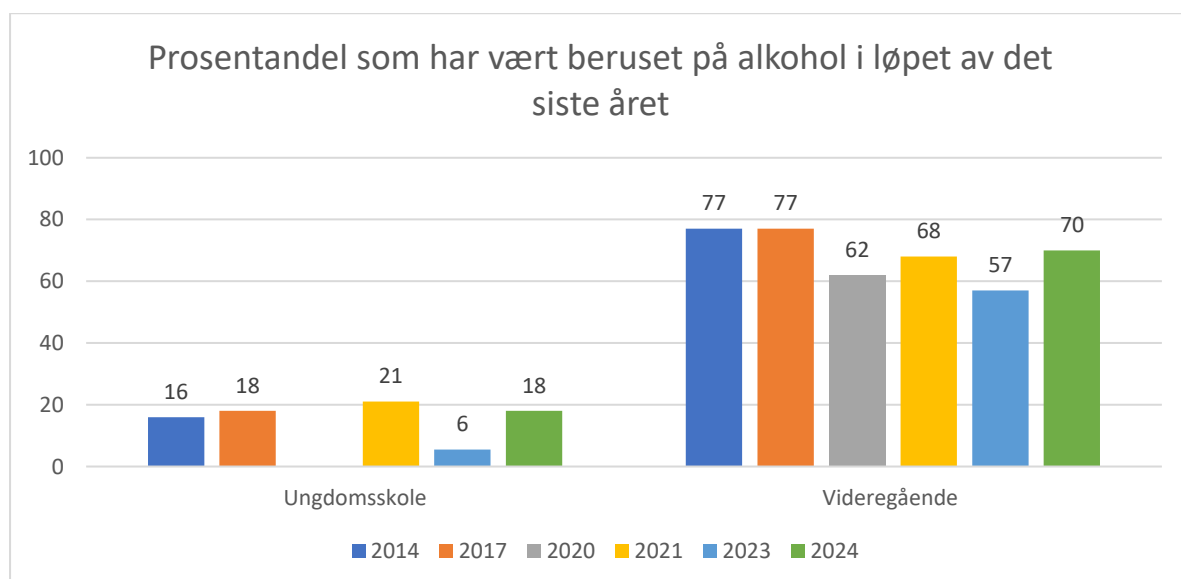
4.3.2 Rusmiddelbruk

Figur 10 Prosentandelen av ungdomsskoleelever som aldri eller bare noen få ganger har smakt på alkohol i 2017, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Nesten åtte av ti elever på ungdomstrinnet oppgir at de aldri har smakt alkohol eller bare smakt noen få ganger (Figur 10). Denne prosentandelen var relativt lik i 2017 og mønsteret er likt blant gutter og jenter.

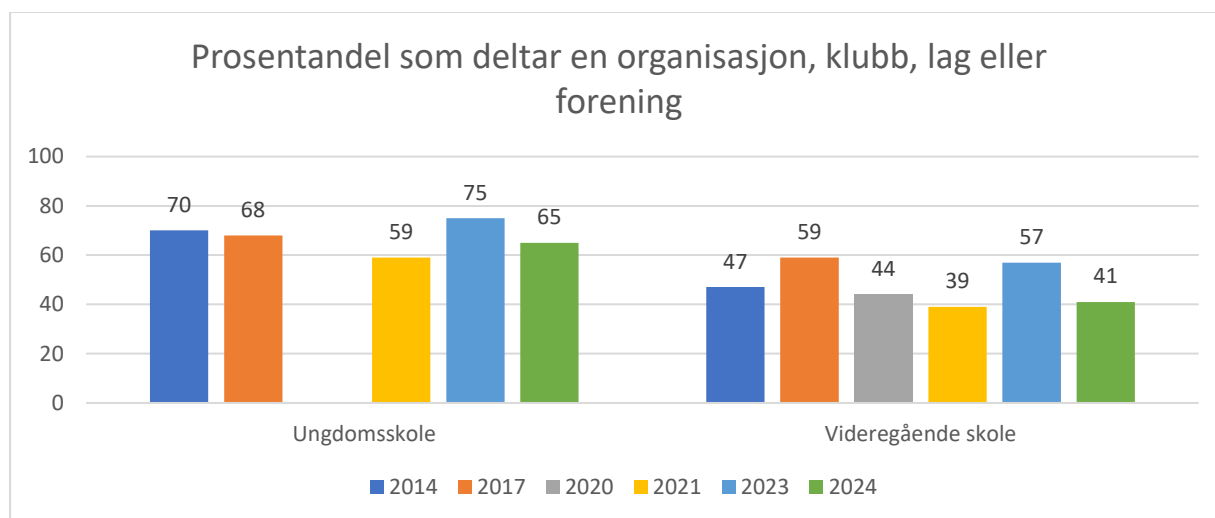
Ungdommene ble videre spurt om de har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året.

Figur 11 Prosentandel av ungdomsskole- og videregåendeelever som har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året i 2014, 2017, 2020, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

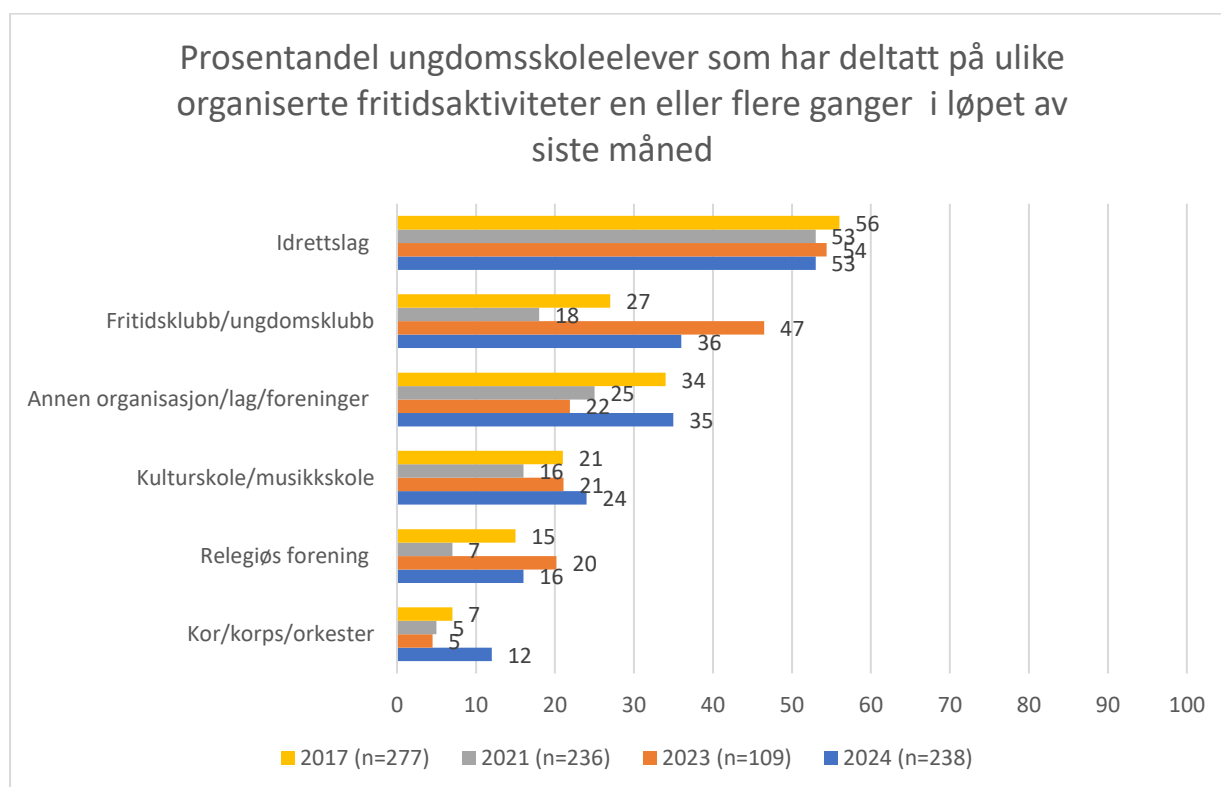
Figur 11 viser at prosentandelen av ungdomsskoleelever som oppgir at de har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året har vært relativt stabil på i underkant av 20 prosent i perioden 2014-2024. Blant ungdommer på videregående trinnet har prosentandelen som har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året gått svakt ned fra 77 prosent i 2014 og 2017 til 70 prosent i 2024.

4.3.3 Deltakelse på fritidsaktiviteter

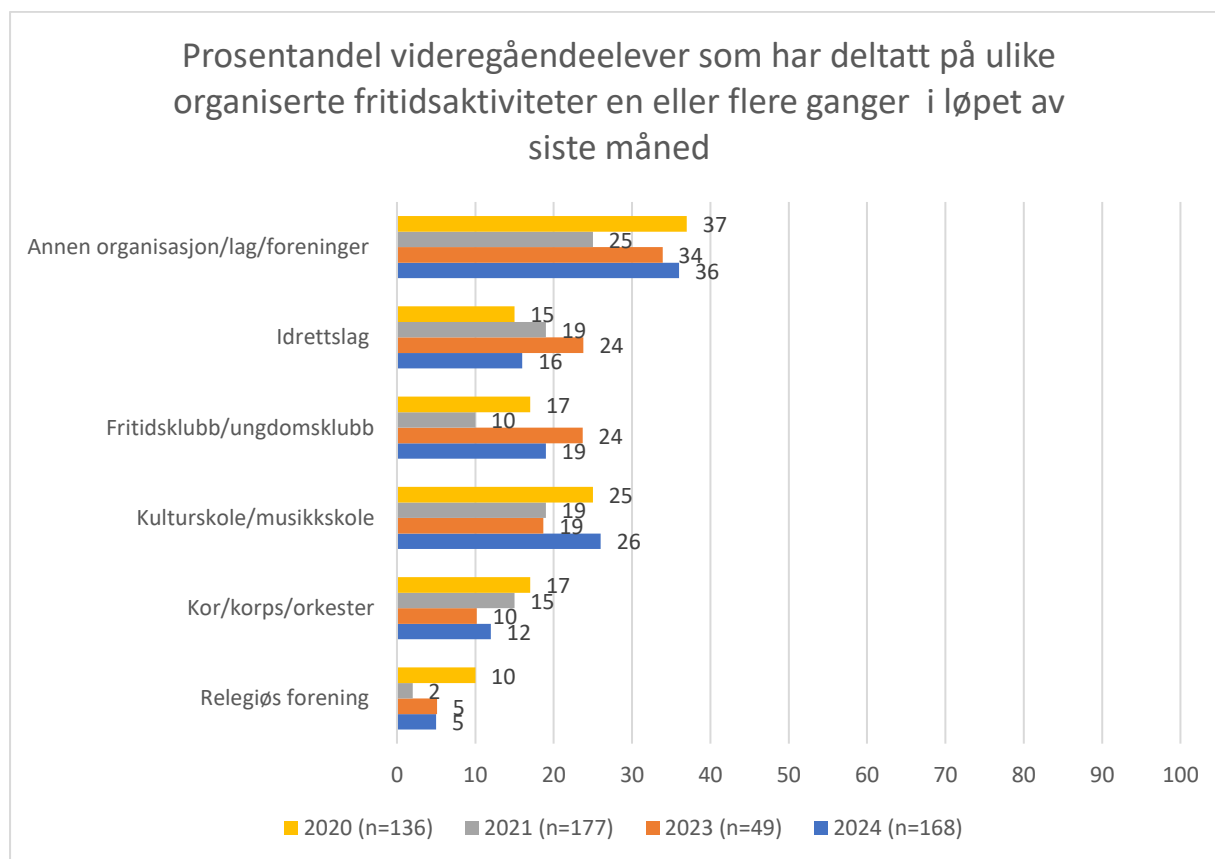
Figur 12 Prosentandel av ungdomsskole- og videregående elever som deltar i en organisasjon, klubb, lag eller forening i perioden 2014-2024. Kilde: Ungdata

Figur 12 viser at prosentandelen som deltar i en organisasjon, klubb, lag eller forening har gått svakt ned både for ungdomsskole (fra 70 prosent i 2014 til 65 prosent i 2024) og videregående elever (fra 47 prosent i 2014 til 41 prosent i 2024). Det er en betydelig større andel av jentene som oppgir at de deltar i en slik organisasjon. I 2023 oppgir 91 prosent av jentene og 63 prosent av guttene på ungdomsskoletrinnet at de deltar. Blant jenter og gutter i videregående skole er denne andelen henholdsvis 62 og 33 prosent.

Figur 13 Prosentandel av ungdomsskoleelever som har deltatt på ulike organiserte aktiviteter en eller flere ganger i løpet av siste måned i 2017, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

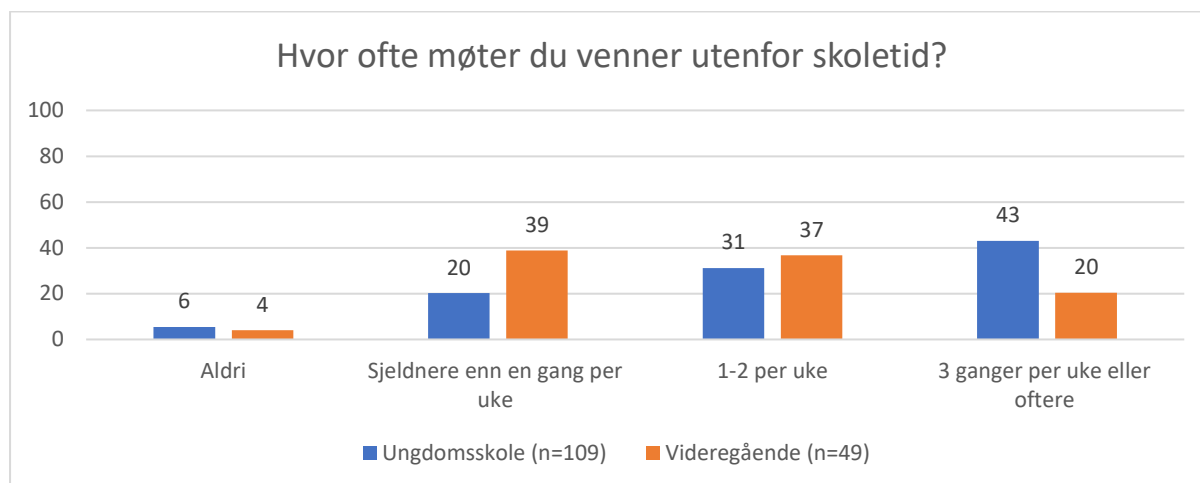
Figur 13 viser prosentandelen av ungdomsskoleelever som har deltatt på ulike organiserte fritidsaktiviteter en eller flere ganger i løpet av den siste måneden i årene 2017, 2021, 2023 og 2024, sortert i synkende rekkefølge. I underkant av seks av ti ungdomsskoleelever har deltatt på aktiviteter i et idrettslag, og denne andelen har holdt seg relativt stabil i perioden. Prosentandelen som oppgir at de har deltatt på fritidsklubb eller ungdomsklubb økte fra 27 prosent i 2017 til 47 prosent i 2023, før den gikk ned igjen til 36 prosent i 2024. I 2024 oppga 35 prosent av ungdommene at de har deltatt på aktiviteter i en annen organisasjon, noe som representerer en økning på omtrent 10 prosentpoeng siden 2021 og 2023. Videre deltok henholdsvis 24 prosent og 16 prosent av ungdommene på kultur- eller musikk-skole og/eller i en religiøs forening, mens kun 5 prosent deltok i kor, korps eller orkester.

Figur 14 Prosentandel av videregående elever som har deltatt på ulike organiserte fritidsaktiviteter en eller flere ganger i løpet av siste måned i perioden 2020, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

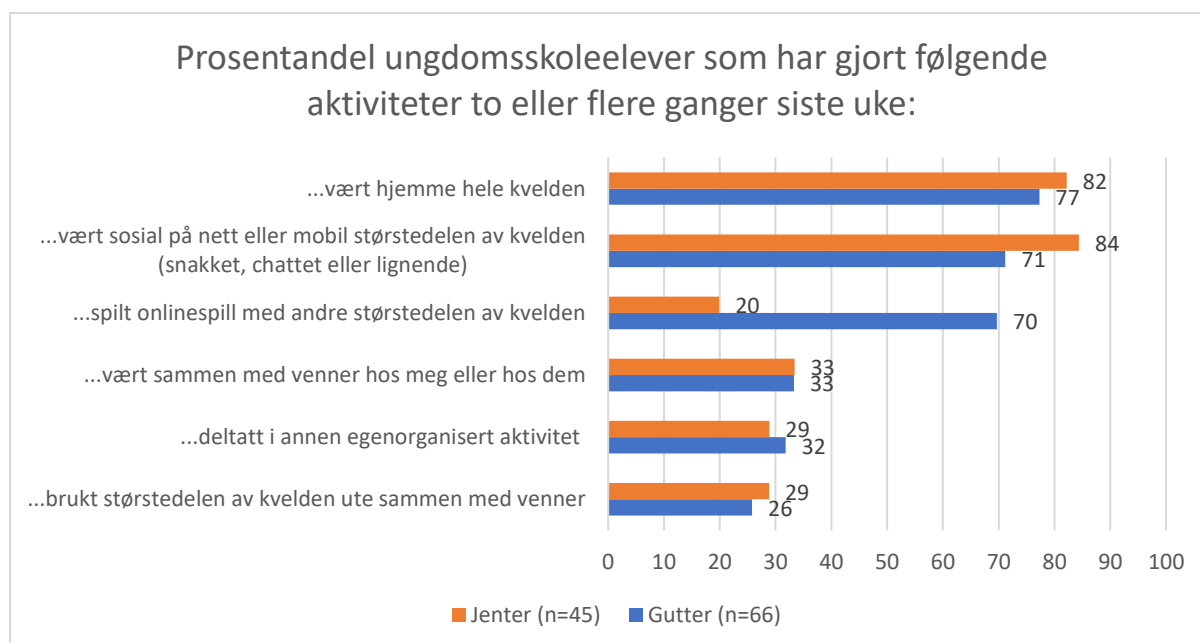
Blant videregående elever oppgir flest at de deltar i en annen organisasjon, lag eller forening enn de som er listet opp. Denne andelen har ligget på omtrent 35 prosent i perioden 2020-2024, med unntak av 2021 hvor andelen var 25 prosent (Figur 14). Prosentandelen som oppgir å ha deltatt på aktiviteter i et idrettslag en eller flere ganger i løpet av den siste måneden, økte fra 15 prosent i 2020 til 24 prosent i 2023, før den gikk ned igjen til 16 prosent i 2024. Vi observerer samme mønster for prosentandelen som deltar på fritidsklubb eller ungdomsklubb, som økte fra 17 prosent i 2020 til 24 prosent i 2023, for deretter å gå ned til 19 prosent i 2024. En av fire videregående elever oppgir at de deltar på en kultur- eller musikk-skole, noe som er en svak økning fra målingene i 2021 og 2023. Prosentandelen som deltar i kor, korps eller orkester har imidlertid gått svakt ned fra 17 prosent i 2020 til 10 prosent i 2023.

Ungdommene fikk videre spørsmål om hvor ofte de møter venner eller er med på ulike uorganiserte aktiviteter utenfor skoletid. Svarene er gjengitt i figurene 15-18.

Figur 15 Svar på spørsmål om hvor ofte ungdommene møter vennen utenfor skoletid i 2023. Prosent.

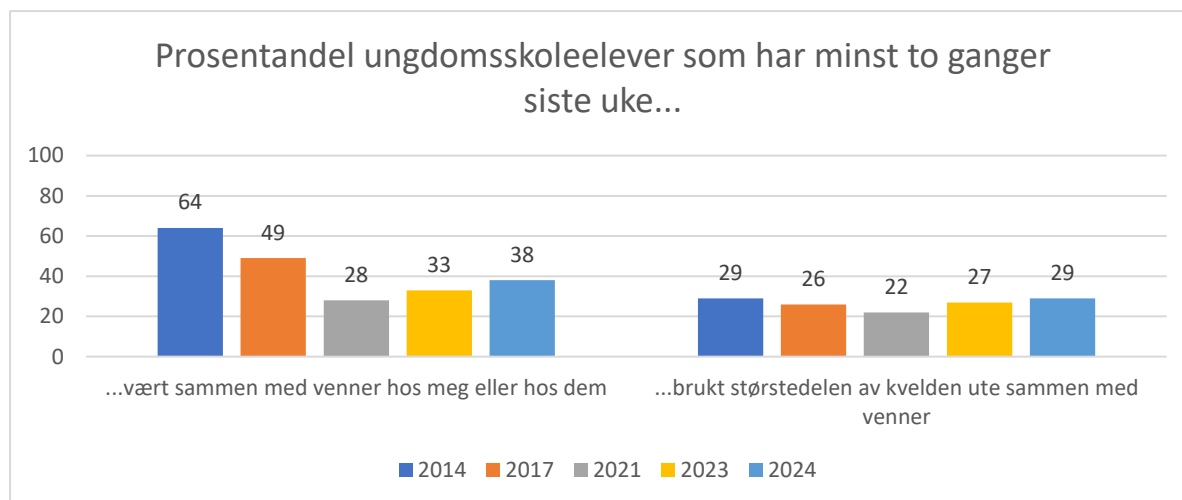
På spørsmål om hvor ofte ungdommene møter venner utenfor skoletid oppgir 74 prosent av ungdomsskoleelevene og 57 prosent av videregåendeelevene at de møter venner ukentlig eller oftere (Figur 15). En større prosentandel av videregåendeelevene (39 prosent) enn ungdomsskoleelevene (20 prosent) oppgir at de sjeldnere enn ukentlig møter venner utenfor skoletid. Seks og fire prosent av henholdsvis ungdomsskole- og videregåendeelevene oppgir at de aldri møter venner utenfor skoletid.

Figur 16 Prosentandel av ungdomsskoleelever som har gjort ulike aktiviteter to eller flere ganger siste uke i 2023. Prosent.

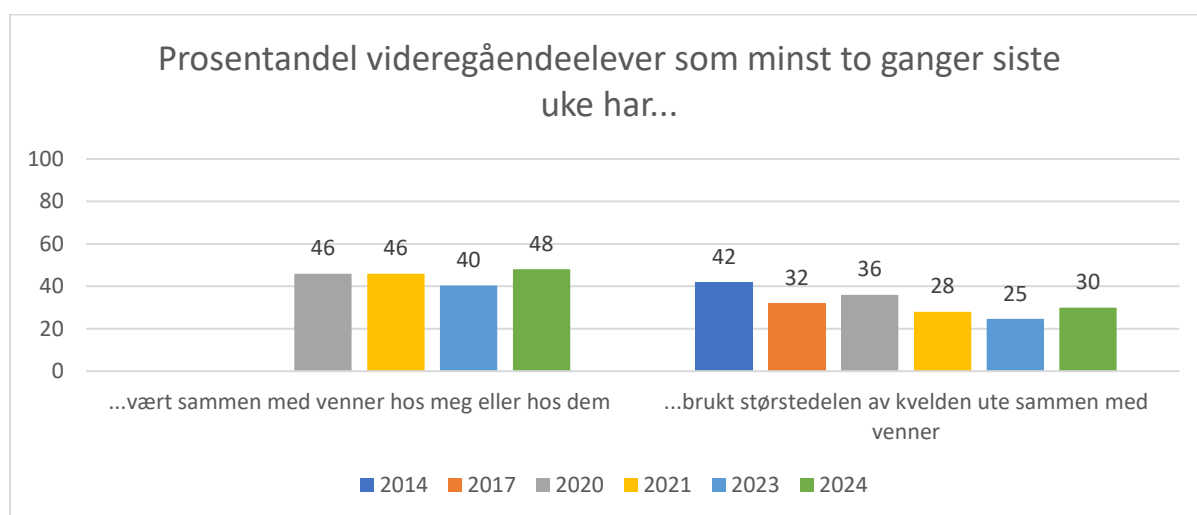
Åtte av ti ungdomsskoleelever har vært hjemme hele kvelden to eller flere ganger sist uke, og det er kun små forskjeller mellom gutter og jenter (Figur 16). Mange oppgir også at de har vært sosiale på nett eller mobil størstedelen av kvelden, og denne andelen er større blant jenter (84 prosent) enn hos

gutter (71 prosent). Sju av ti gutter oppgir at de har spilt onlinespill med andre største delen av kvelden. Til sammenlikning er denne andelen kun 20 prosent blant jentene. Tre av ti ungdomskolelever har vært sammen med venner, ute eller hjemme hos hverandre, eller deltatt i annen egenorganisert aktivitet to eller flere ganger sist uke. Det er kun små forskjeller mellom gutter og jenter på disse spørsmålene.

Figur 17 Prosentandel av ungdomskoleelever som har vært enten hjemme eller ute sammen med venner i 2014, 2017, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Figur 17 viser prosentandelen av ungdomskoleelever som har vært sammen med venner, enten hjemme hos hverandre eller ute, to eller flere ganger siste uke i 2014, 2017, 2021, 2023 og 2024. Prosentandelen som har vært sammen med venner hjemme hos hverandre har gått ned fra 64 prosent i 2017 til 38 prosent i 2023. I samme periode har prosentandelen som har vært ute sammen med venner vært relativt stabil på underkant av 30 prosent.

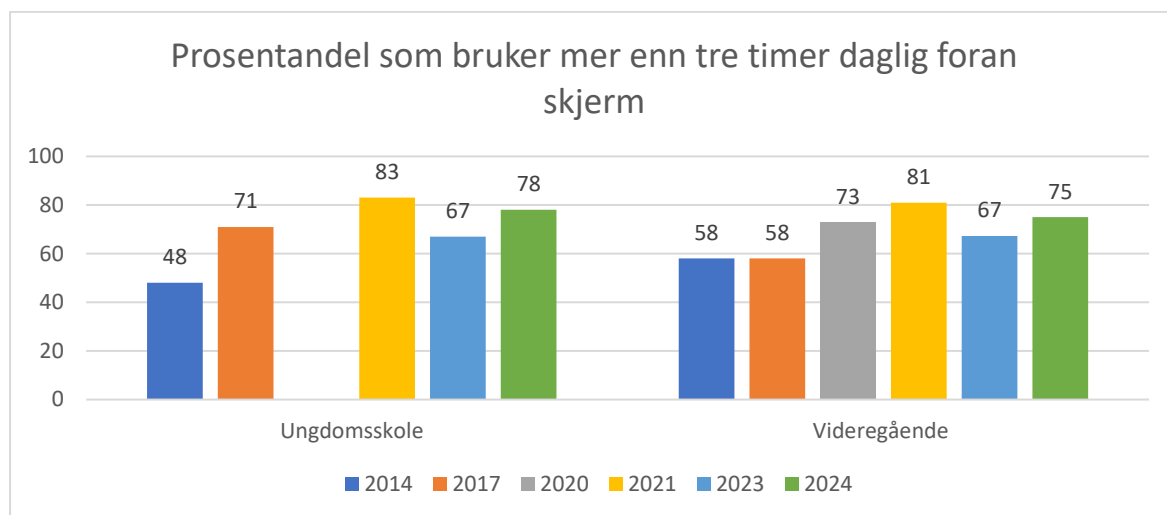
Figur 18 Prosentandel av videregående elever som har vært enten hjemme eller ute sammen med venner i 2014, 2017, 2020, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Også blant videregående elever har prosentandelen som har vært ute sammen med venner to eller flere ganger sist uke gått ned, fra 42 prosent i 2014 til 30 prosent i 2024 (Figur 18). I 2024 er denne prosentandelen tilnærmet like stor som blant ungdomskoleelevene. Prosentandelen som har vært

sammen med venner hjemme hos hverandre har ligget relativt stabil på i overkant av 45 prosent mellom 2020 og 2024.

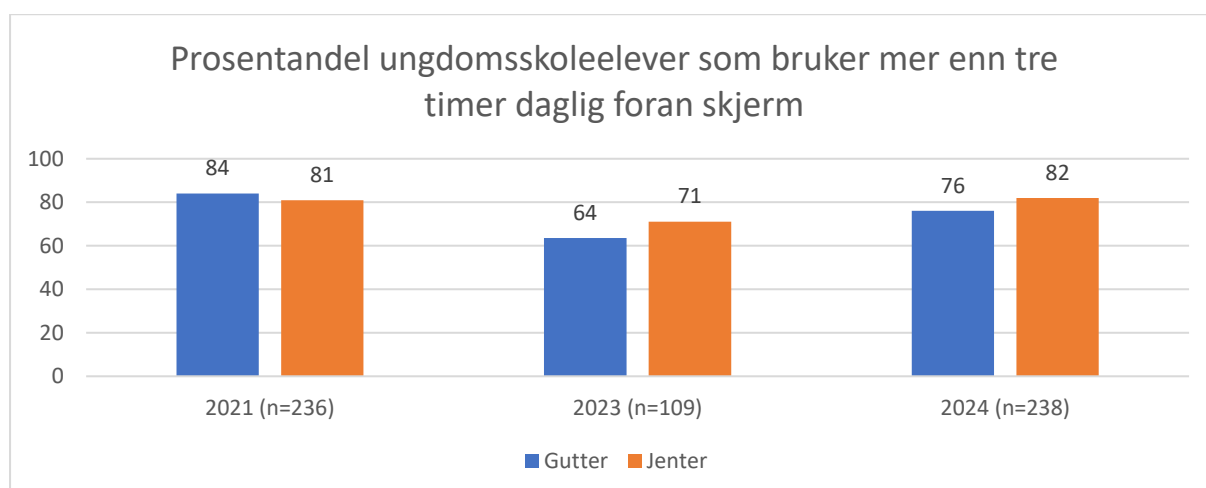
4.3.4 Mediebruk og skjermtid

Ungdommene fikk spørsmål om hvor mange timer de bruker daglig på skjerm utenfor skoletid. Svarene er oppsummert i figurene under.

Figur 19 Prosentandel av ungdomsskole- og videregående elever som bruker mer enn 3 timer daglig foran skjerm i 2014, 2017, 2020, 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

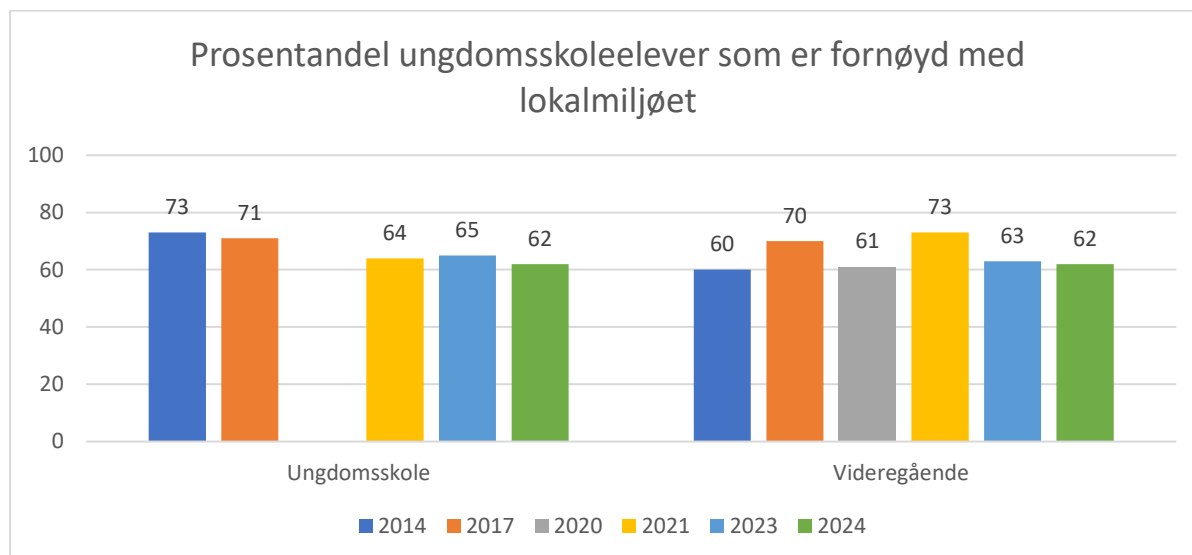
Prosentandelen av ungdomsskoleelevene som bruker mer enn tre timer daglig på skjerm utenfor skoletid økte både blant elever i ungdomsskolen (fra 48 prosent i 2014 til 78 prosent i 2024) og videregående skole (fra 58 prosent i 2014 til 75 prosent i 2024) i perioden 2014 til 2024. Siden 2021 har prosentandelen som har brukt mer enn tre timer daglig på skjerm vært relativt lik for elever på ungdoms- og videregående skole.

Figur 20 Prosentandel av gutter og jenter på ungdomsskolen som bruker mer enn 3 timer daglig foran skjerm i 2021, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

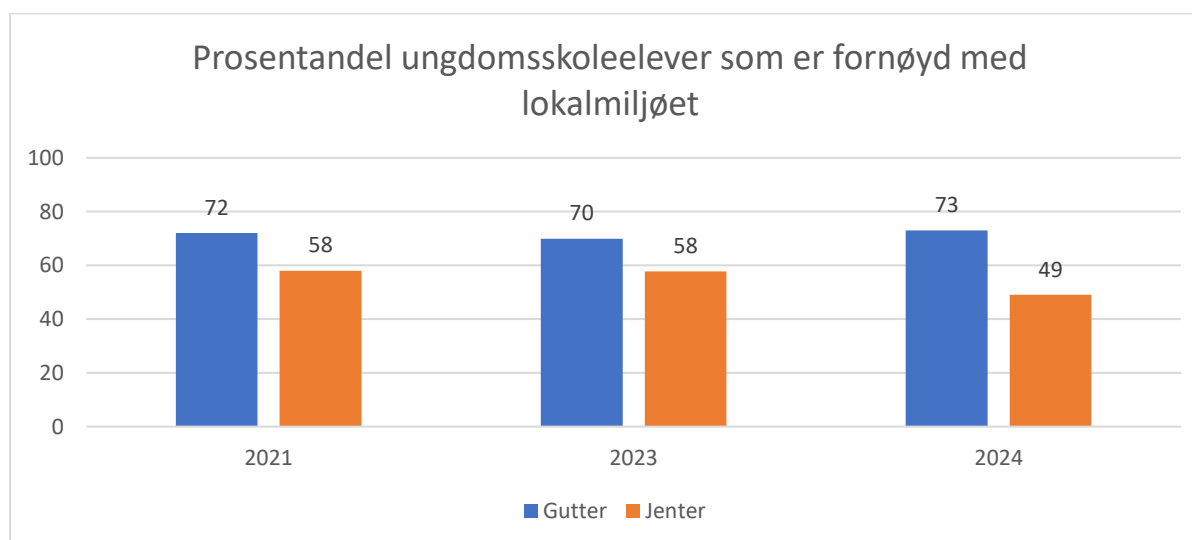
Figur 20 viser at prosentandelen av ungdomsskoleelevene som bruker mer enn tre timer daglig på skjerm var relativt lik for gutter og jenter i 2021, mens denne andelen var høyere blant jenter sammenliknet med gutter i 2023 (71 vs.64 prosent) og 2024 (82 vs.76 prosent).

4.3.5 Fornøydhet med lokalmiljøet

Figur 21 Prosentandel av ungdomsskole- og videregående elever som er fornøyd med lokalmiljøet i 2014, 2017, 2020, 2021, 2023, 2023 og 2024. Kilde: Ungdata

Figur 21 viser at prosentandelen som er fornøyd med lokalmiljøet sitt har gått ned fra 73 prosent i 2014 til 62 prosent i 2024 blant ungdomsskoleelevene. Også blant videregående elevene har denne prosentandelen gått ned fra 73 prosent i 2021 til 62 prosent i 2024.

Figur 22 Prosentandel gutter og jenter på ungdomsskolen som er fornøyd med lokalmiljøet. Kilde: Ungdata

Figur 22 viser at det er flere gutter enn jenter på ungdomstrinnet som er fornøyd med lokalmiljøet sitt, og denne forskjellen mellom jenter og gutter er noe større i 2024 (73 vs. 49 prosent) sammenliknet med resultatene fra 2021 (72 vs. 58 prosent).

5 Oppsummering og drøfting

5.1 Utviklingstrekk i ungdommenes psykiske helse og deltakelse i fritidsaktiviteter

Resultatene viser at ungdommen på Inderøy generelt har det bra, men det er en bekymringsfull økning i psykiske helseplager, spesielt blant jenter. Denne økningen er mest markant blant videregåendeelever, og jentene rapporterer om lavere livskvalitet og mindre tilfredshet med lokalmiljøet sammenlignet med guttene. Samtidig er det flere gutter som oppgir å være svært plaget av ensomhet.

Alkoholbruken blant ungdom i Inderøy har vært relativt stabil de siste ti årene. Imidlertid har prosentandelen av videregåendelever som oppgir at de har blitt *tilbudt hasj eller marihuana*, eller har brukt disse stoffene, i løpet av det siste året økt i denne perioden (37,39). Dette kan indikere en økt tilgjengelighet eller normalisering av disse stoffene blant ungdom. Bruken av rusmidler øker med alderen og er høyest blant elever i tredje år på videregående skole.

Ungdommenes medie- og skjermbruk har økt betydelig fra 2014 til 2024, med en markant økning under pandemien. Selv om bruken har gått noe ned etter pandemien, er den fortsatt høy, og det er liten variasjon mellom ungdomsskole- og videregåendeelever, samt mellom gutter og jenter.

Deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter gikk betydelig ned under pandemien, spesielt blant videregåendeelever. I 2024 var det kun 40 % av videregåendelevne som var medlem i en organisasjon, lag eller forening, den laveste andelen på ti år. Til sammenligning har deltakelsen blant ungdomsskoleelever vært relativt stabil og ligger over nasjonalt snitt. Videre viser dataene at videregåendeelever sjeldnere møter venner utenfor skoletid sammenlignet med ungdomsskoleelever. Prosentandelen som har vært hjemme hos hverandre har gått betydelig ned de siste ti årene, selv om andelen som har vært ute sammen med venner har vært relativt stabil.

5.2 Variasjon i type aktivitet og geografisk spredning av aktivitetstilbud

Studien viser at det er et godt og variert organisert fritidstilbud for barn og unge i Inderøy, og at det har blitt mer variert i løpet av tidsperioden Ung i Lag ble gjennomført. Det er allikevel et entydig inntrykk at de aller fleste fritidstilbudene på ungdomsskolenivå foregår på Straumen, kommunesenteret i Inderøy. Til tross for at det er kommet til en rekke nye lavterskel fritidstilbud uttrykker ungdommene behov for flere åpne og inkluderende møteplasser. Gjennom Ung i Lag og andre parallelle prosjekter har man i stor grad greid å engasjere ungdom som allerede er aktive på fritiden. Det er særlig tilrettelagt nye møteplasser for gutter. Studien tyder på at man gjennom tilfanget av et større mangfold av møteplasser de siste årene har greid å inkludere ungdom som ellers ikke ville benyttet seg av fritidstilbud. Det har ikke vært mulig å tallfeste hvor mange dette dreier seg om.

Bilde 5 Variert aktivitetstilbud i Inderøy: omreisende møteplass, hybeltreff og matlaging på EA og Sundsøya Ungdomsklubb. Kilde: Inderøy kommune

De nye fritidstilbudene som i størst grad omtales av informantene er Spillklubben, ungdomsklubben EA Ung Inderøy, Omreisende møteplass, Sommeraktiviteter for alle og Sundsøya Ungdomsklubb. EA Ung Inderøy er en stiftelse som over mange år har utviklet ulike tilbud for ungdom. Stiftelsen driver ungdomskafe og sommertilbud, de er involvert i Matvogna, og sammen med kirken og Røde Kors driver de Spillklubben. I tillegg er EA en arbeidstreningsplass. EA bygger på en entreprenørskapstenkning hvor ungdom ses som en ressurs, og hvor man legger til rette for at de er med og skaper egne fritidstilbud. Dette har også vært en bevisst grunntanke i Ung i Lag. Studien tyder på at EA er et sted som særlig tiltrekker seg ungdommer som allerede er aktive i ulike nettverk, og at disse drar med seg andre til EA's tilbud. En del unge informanter mener at for ungdommer som er mindre aktive på fritida, eller som ikke allerede har en tilhørighet til EA, så kan dette møtestedet oppfattes som et sted der de ikke føler seg hjemme. For noen assosieres det med et sted med de «store skumle» og «kule» typene, og hvor man må delta i spesifikke aktiviteter, eller det er forventet at man må bidra med å arrangere aktiviteter og tilbud selv.

Den nye møteplassen informantene snakker mest om er Spillklubben. Her forteller både ungdom og voksne om en ny møteplass som tiltrekker seg en svært variert ungdomsgruppe, og at unge som man ikke hadde trodd ville engasjere seg har gjort det. Oppfatningen er også at unge som ellers hadde blitt

sittende hjemme har fått et fellesskap lokalt. Spillklubben fremstår som en brobygger mellom ungdomsgrupper som holder til i ulike miljø.

Bilde 6 Aktiviteter på Spillklubben. Kilde: Inderøy kommune

Sundsøya ungdomsklubb er en åpen møteplass hvor mekking er en av hovedaktivitetene. Dette tilbudet treffer barn og unge som typisk er ute og sykler og stikker innom, men det kommer også unge fra andre grender i kommunen. I likhet med EA Ung Inderøy og Spillklubben er Sundsøya ungdomsklubb plassert sentralt, ved kommunesenteret Straumen.

Sommeraktiviteter for alle er en oppsamling av mange ulike somertilbud for unge. Frivilligheten har vært involvert i det å skape et bredere tilbud for unge i sommerferien. Tilbudene har blitt markedsført under felles portalen Friskus, slik at det er enklere for alle å få informasjon og finne frem til ønskede tilbud.

Ut fra målsettingen om å skape et fritidstilbud i flere grender i kommunen ble Omreisende møteplass realisert gjennom Ung i Lag. Omtrent en gang i uken arrangeres ulike aktiviteter rundt omkring i kommunen. De som ikke har skyss, får sitte på med minibussen til ungdomskontakten til aktivitetene. Dette er et tilbud som ungdommene verdsetter. Kommunen er behjelpelig med på stille kommunale hus til rådighet for arrangementene. Omreisende møteplass har en litt tilfeldig og spontan «pop up» karakter, som gjør at det kan være krevende for ungdom å få planlagt å delta. Antallet som deltar varierer fra 30 til en person. De voksne informantene mener en årsak til variasjonen er at det er for lite voksenressurser.

Både voksne og unge mener å se at det er kommet til nye unge som tør å benytte seg av de nye fritidstilbudene og møteplassene. Flere av møteplassene er av en slik karakter at du bare kan komme uten krav om å prestere. Det synes som at et flertall av de nye tilbudene er særlig tilrettelagt for gutter, slik som Spillklubben og Sundsøya. De unge selv mener at det er mest gutter på disse møteplassene. Våre data viser at jenter er betydelig mer med i organiserte fritidstilbud enn gutter. Samtidig er jenter betydelig mindre fornøyd med lokalmiljøet, og opplever i betydelig større grad enn gutter psykiske hverdagsplager.

Bilde 7 Eksempler fra sommeraktiviteter for alle. Kilde: Inderøy kommune

Elever på videregående skole var også i målgruppen for Ung i Lag. Denne målgruppen mistet man litt som følge av koronapandemien. Våre data indikerer at videregående elever deltar i mindre grad på organiserte aktiviteter, er sjeldnere sammen med venner på fritiden og er generelt mindre fornøyd med lokalmiljøet.

Ungdommene påpeker at fritidstilbudet er varierende. Det er mest tilbud om sommeren, og lite i helgene. Det kommer også frem at det kan være perioder med mange tilbud, for å så bli få. De voksne peker også ut denne utfordringen, og mener manglende voksenressurser og økonomiske rammer skaper uforutsigbarhet. Unge uttrykker ønske om bedre kontinuitet og forutsigbarhet med faste dager på møteplasser, slik at det blir lettere å legge inn i kalenderen og få skaffet transport.

Det kommer fram ulike syn på om det er mer fritidstilbud på barneskolen enn på ungdomsskolen. Det som er tydelig er at interessene endrer seg på ungdomsskolen, hvor de unge blir mer opptatt av tilbud med mindre grad av organisering. De ønsker seg flere åpne møteplasser hvor man bare kan «henge». Ungdommene er samstemte i synet på at «*alt skjer på Straumen*». Gjennom gruppeintervjuene med ungdommene problematiseres imidlertid ikke dette, de unge ønsker å være til stede der det skjer noe, og der andre ungdommer samles. Det som trekkes frem som en utfordring er å komme seg til uorganiserte aktiviteter i sentrum. Ved organiserte tilbud er aktivitetene lagt inn i en plan og skyss satt i system. Ungdommene setter svært stor pris på at det er en ordening med skyss ved arrangementer i regi av ungdomskontakten, for eksempel Omreisende møteplass. Men dette tilbudet gjelder kun for organiserte aktiviteter. Transport blir en utfordring når man ikke får beskjed i god nok tid til å planlegge, og ved egenorganiserte spontane aktiviteter. Særlig i helgene er det et problem, da det

nærmest ikke eksisterer et offentlig transporttilbud. Dette gjelder innad i Inderøy, men også med tanke på å komme seg til andre steder, for eksempel Steinkjer. Informantene savner et bedre busstilbud, særlig for å kunne være igjen i sentrum etter skolen og komme seg hjem på ettermiddagen/kvelden, og i helgene. Ungdommene har kjennskap til den fylkeskommunale transportordningen «Hjem for en femtilapp», men få har benyttet seg av den.

Gjennom gruppeintervjuene både med ungdommene og de voksne kommer det frem at voksnes holdninger til spesifikke steder i Inderøy hindrer bruken av dem og fritidsaktiviteter der. Her nevnes for eksempel det sentrumsnære friarealet på Sundsand som et sted hvor voksne mener det ikke er bra for de unge å være, og som de snakker ned. Selv om ungdommene erkjenner at det har skjedd uheldige episoder på noen møteplasser med tanke på for eksempel rus mener de at disse holdningene bygger mye på fordommer, og at det ødelegger for potensialet som ligger i å øke bruken av et sted som Sundsand som en åpen og inkluderende møteplass. Under gruppeintervjuene med ungdom kom det frem refleksjoner omkring hvilke kvaliteter som kjennetegner en inkluderende møteplass, eller et inkluderende fritidstilbud. De beskriver slike møteplasser som steder man kan bli kjent med folk man vanligvis ikke omgås med, steder med en avslappet atmosfære der man bare kan komme og være sammen, eller delta på aktiviteter med en lav grad av organisering. I stor grad trekkes Spillklubben fram som et slikt sted, men ungdommene er særlig opptatt av at Sundsand kunne vært benyttet som en inkluderende møteplass. De setter Sundsand i kontrast til både AKSET kultur- og skolesamfunn og ungdomsklubben EA, som de primært oppfatter som innendørs møteplasser som er mer rigget og organisert, og til dels skaper rammer for aktiviteter og forventninger til deltakernes roller og tilhørighet. Ungdommene har gode assosiasjoner til den gode atmosfæren på Sundsand, og at det oppleves som en åpen og fri møteplass hvor man naturlig kan støter bort i og bli kjent med personer man ikke kjenner fra før. På en slik møteplass vil inkludering gå av seg selv, mener flere ungdommer.

Ungdommenes beskrivelser av kvalitetene ved Sundsand som en inkluderende møteplass er i tråd med hvordan South et al. (2021) understreker betydningen av sosiale møteplasser og grøntarealer for menneskers velvære, gjennom at de muliggjør sosiale aktiviteter, frivillig innsats, økt sosial kapital, og nettverksbygging. Dette kan i neste omgang påvirke sosial ulikhet (Ibid.). Deres beskrivelser harmonerer også med Mateus (2022) litteraturgjennomgang som viser at menneskers bruk av naturen og parker øker sannsynligheten for å møte andre tilfeldig og på den måten skape bånd og sosial tilhørighet. Grønne omgivelser kan skape positive helseeffekter gjennom å virke stressreducerende, de gjør det lettere å danne og opprettholde forhold og kontakt mellom mennesker, og mennesker kan hente seg inn igjen mentalt ved å oppholde seg i naturen (Ibid.).

Selv om ungdommene vektlegger det uformelle ved en slik møteplass er det viktig for dem at det også er muligheter for å drive med ulike aktiviteter der, for de som ønsker det. De er også påtatt av at voksne gjerne må være til stede og sørge for at ting sklir ut, men de vektlegger at det ikke må være for mange voksne, og at det må være voksenpersoner de trives sammen med.

Gjennom Ung i Lag er det etablert et større mangfold av nye fritidstilbud i Inderøy. Det som i stor grad kjennetegner aktivitetstilbudet er at de unge selv har bidratt med å foreslå, forme og gjennomføre aktiviteter og møteplasser. De mest fremtredende møteplassene kjennetegnes også ved at de ikke er prestasjonsbaserte, og at man kan velge å være med på aktiviteter eller bare være til stede. Aktivitetene synes i stor grad å være gratis, med tilbud om mat, og tilgjengeliggjort gjennom transporttilbud.

5.3 Hvordan tiltaket har bidratt til at flere ungdommer opplever tilhørighet på fritidsarenaer

Studien viser at det er en utfordring å rekruttere voksne til å gjøre en frivillig innsats for barn og unge. En del voksne synes å oppfatte at ungdom ikke ønsker å ha dem på deres arena, at de unge ikke vil bli sett over skulderen og fulgt med på. Ungdommenes egne utsagn tegner et mer nyansert bilde over sitt forhold til voksne. De uttrykker riktignok at det ikke er ønskelig med mange voksne på møteplassene, men de er samtidig klare på at de ønsker voksne til stede som hjelper dem å gjennomføre aktiviteter og sørger for at uheldige ting ikke skjer. Ungdommene er også veldig tydelig på at det har betydning hvem de voksne er, at de er oppriktig opptatt av de unges behov, at de liker og snakker med de unge, og at de bidrar der hvor de unge trenger bistand. De uttrykker også at det er avgjørende at det er kontinuitet i hvem de voksne er, slik at man kan få en trygg relasjon og god dialog.

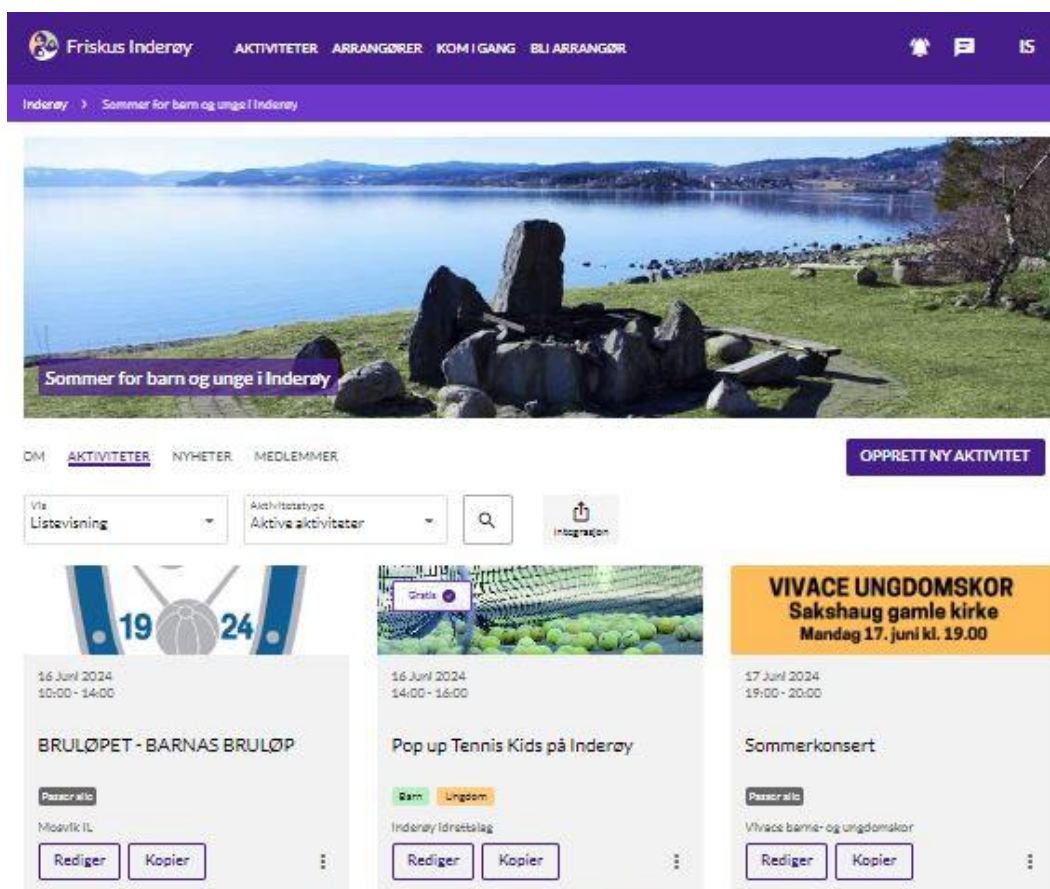
Tiltaket «trygge voksne» framstår som en årsak til at Ung i Lag har bidratt til at flere ungdommer opplever tilhørighet på fritidsarenaer. Innledningsvis tenkte man i prosjektet at trygge voksne var et mål, men etter hvert har de kommet frem til at trygge voksne er et tiltak for å skape et mangfold av møteplasser og fritidstilbud for unge. Ungdomskontakten er det mest synlige resultatet av tiltaket, men det å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter krever tett samarbeid og koordinering av ulike roller, kompetanser og ressurser. En grunnholdning om å være der de unge er, og å skape tilbud de unge selv etterspør har vært en forutsetning for å lykkes. Dernest har man gjennom prosjektets forankrede entreprenørskapsfilosofi bygd opp under de unges egen innsats for å være med og skape de aktiviteter de etterspør. De unge selv mener at dette skaper et sterkere eierskap til møteplassene de er med å skape, og at de får med seg andre som har hatt mindre aktive roller.

Ungdomsinformanter nevner ulike årsaker til at noen ikke er med på fritidstilbud. Det kan være konkurranse og prestasjonspress, at de ikke har venner og derfor ikke tør oppsøke fritidstilbud, at de er redde for andre, og at de ikke blir invitert. Noen av de voksne informantene påpekte at de unge har blitt passivisert som følge av koronapandemien, og at de trenger å bygge opp sosial kondis. De må lære seg å si hva de trenger, at man må bidra selv for å få det man ønsker, men også at voksne støtter dem og bidrar når de ønsker å realisere sine ideer. Gjennom å være engasjerte og nysgjerrige kan de voksne fungere som døråpnere.

En forutsetning for å få med de som ikke allerede er med på aktiviteter er at de blir invitert. Dette er noe ungdomsinformanter er opptatt av. Det handler om å bli invitert, men også om hvordan man blir invitert. De unge forholder seg til et mangfold av informasjonskanaler, særlig digitale. Friskus er en nettbasert digital aktivitetskalender som kommunen ønsker å benytte for en samlet oversikt over ulike tilbud. Denne kjenner de unge lite til per i dag. Snap er den digitale kanalen de bruker mest, særlig ungdomskontakten bruker Snap aktivt for å informere om fritidstilbudet. Å få Snap fra ungdomskontakten er en engasjerende måte å bli invitert på for svært mange. Flere påpeker allikevel at ikke alle er på denne informasjonskanalen. Om man blir invitert gjennom digitale medier som Snap er det allikevel noen som vil oppfatte at de ikke er i målgruppen, selv om de er det.

Den viktigste kilden til informasjon er kanskje det som skjer i gangene på skolen hvor det bare snakkes. Flere ungdommer understreker sterkt hvor viktig det er å oppleve å bli invitert personlig til arrangement, og at det er noe man må tenke på når det gjelder å få flere til å delta i fritidsaktiviteter.

Det foreslås at ungdomskontakten går rundt i klassene for å informere elever, og at 10. klassingene gjør det samme, fordi unge er de som i første rekke kan ufarliggjøre og få andre unge til å føle seg velkommen.

Bilde 8 Oversikt over noen av Inderøy kommunes sommeraktiviteter i Friskus.
Kilde: Inderøy kommune

Noen av de voksne informantene har fått et inntrykk av at de unge er skeptiske til å være sammen med unge på andre klassetrinn. En del av ungdommene uttrykker også at de som går i samme klasse i liten grad møtes utenfor skoletid. Det er et ønske om flere trinnvise/klassevise treff, for eksempel gjennom elevkvelder på AKSET. Både voksne og ungdom forteller allikevel om at det å være sammen på møteplasser på tvers av alder kan fungere fint, og at det er noe både de yngre og de eldre ungdommene kan vokse på. For eksempel på Spillklubben, hvor eldre elever roser de som er yngre og gir dem en mestringsfølelse. De som er eldre kan kjenne på å ha ansvar og betydning når det gjelder å inkludere og være et forbilde for de som er yngre. Noen unge informanter har også tanker om at noen møteplasser er bedre egnet enn andre for å inkludere og bli kjent med nye personer. De beskriver slike møteplasser romslige og åpne møteplasser, gjerne utendørs, hvor en naturlig kan komme i snakk med noen man ikke kjenner fra før. På slike møteplasser kan man gjennomføre aktiviteter som har det sosiale og ikke prestasjonsbaserte i fokus. Slike møteplasser er i liten grad organisert, men det skal være muligheter for å være med på aktiviteter om man ønsker det. Møteplassen skal innby til at folk er i bevegelse og naturlig «støter borti» hverandre. Med andre ord er det en møteplass som i mindre grad bygger på etablerte sosiale posisjoner og roller. Også i

beskrivelsen av et slikt møtested mener ungdommene at det er lurt at voksne er til stede, men at det ikke bør være mange slik at de føler seg overvåket.

5.4 Å sette ungdom i stand til å realisere egne idéer til møteplasser og aktivitet

Gjennom Ung i Lag og parallelle satsinger har Inderøy som kommunesamfunn satset systematisk på unge som en ressurs, gjennom å støtte dem til å være aktive bidragsytere i å skape fritidstilbud for seg selv og andre unge. Til grunn for satsingen ligger en bevisst tenkning basert på ABC metoden og entreprenørskapstenkning. Man ønsker å bevege seg bort fra en situasjon hvor de unge bestiller og de voksne leverer tilbud, til at unge selv skal støttes i å bidra til å realisere egne ideer. Denne grunnholdningen mener noen av de voksne informantene i en viss grad at har utviklet seg som en kultur på tvers av sektorer, som ikke minst inkluderer frivilligheten. Fra å snakke om uorganiserte aktiviteter er det nå egenorganiserte aktiviteter som vektlegges. Det krever at ungdommer blir gitt tillit og ansvar, og at de selv får formidle sitt eget budskap. Ungdommene som er mest aktive inspirerer og drar med seg andre unge. Også de som vanligvis ikke tar slike roller har tatt rollen med å realisere nye aktivitetstilbud. Viktige forutsetninger synes å ha vært at de får holde på med det de liker under vegs i prosessene, at det har vært kort veg fra ide til handling, og at de voksne har tatt de tyngste oppgavene. Det kommer også frem at de voksne har utvist en stor grad av tilpasning til individuelle interesser og fleksibilitet for ungdommene i deres innsats med å realisere ideer og gjennomføre aktiviteter. Ungdommene som på ulike måter har bidratt med å utvikle fritidstilbud er tydelige på at de har visst hvem de skulle spørre om hjelp til ulike oppgaver. Mens daglig leder på EA har hatt en viktig funksjon med å hjelpe ungdommene med å skrive søknader om penger har ungdomskontakten og andre bidratt med å realisere ideer og praktisk gjennomføring, Røde Kors har gitt penger til utstyr, og kommunen har stilt med lokaler og lavterskel midler, såkalte «*plutseligpenger*» å søke på. Prosjekteier og prosjektleder har hatt viktige funksjoner med å motivere, fasilitere og koordinere prosessene hvor utfordringer har blitt definert og innspill har kommet frem. De har fungert som koblere og har sørget for rammer som har muliggjort arbeidet. Det gode samarbeidet ser ut til å ha skapt en oppdrift som har gjort at det har vært lett å koble på nye ressurser under vegs, for eksempel fra frivilligheten.

Bilde 9 Ungdommene bidrar med oppussing av lokaler og gjennomføring av fritidstilbud. Kilde: Inderøy kommune

Ungdommene er også samstemte i at det har vært en kontinuitet og engasjement hos de voksne som har skapt tilliten som trengs for å skape et godt samarbeid mellom ungdommer og voksne. Flere ungdommer understreker at det ikke hadde vært mulig å gjennomføre deres ideer uten de voksnes støtte. Det gjelder også hjelp til å få fram ideer om aktiviteter, fordi det kan være krevende for de unge å komme på hva det er de faktisk trenger. Både voksne og unge informanter framhever betydningen av at de voksne kontinuerlig har inviterte dem med i prosessene, noen ganger mast på dem, og minnet dem om å delta i prosjektets prosesser. Det har fått dem til å føle at deres stemme er viktig og virkelig har vært ønsket med i arbeidet.

De voksne informantene er usikre på om man har greid å nå unge som føler seg utenfor, men mener at de har nådd unge som stod i fare for å havne utenfor. Gjennom Spillklubben har de for eksempel latt unge få føle at det å game, som ofte blir sett på som et problem, blir anerkjent som en ferdighet og ressurs. Det har kanskje ikke redusert de unges tid foran skjermen, men det har tilført tilhørighet og mestring.

De av ungdommene som har erfaringer med å delta i Ung i Lag eller å arrangere aktiviteter eller drive møteplasser viser til ulike erfaringer med dette. Ingen mener at det har blitt for mye arbeid med å være med. De har lært å lage prosjekter og skrive søknader, organisere og planlegge og vaske og passe hus. De har blitt mer bevisst på hva de trenger og flinkere til å uttrykke det, og fått vise at de mestrer. Gjennom det å tilrettelegg og inkludere for andre ser det ut til at noen har lært å verdsette hverandre på tvers av alder, man har lært å være vertskap og å få andre til å trives, og de har en opplevelse av å kunne være forbilder for andre. Noen har lært at andre ikke er så skumle som man tror. Det har vært meningsfullt å oppleve at man selv kan påvirke eget fritidstilbud, og at man gjør noe viktig. I tillegg har erfaringene gitt en større tillit til kommunen. Studien tyder på at Ung i Lag har styrket en del ungdommers entreprenørskap, men også deres sosiale kompetanse og ansvarsfølelse som kan styrke et framtidig aktivt liv og samfunnsengasjement.

5.5 Rutiner for medvirkning av barn og unge i folkehelsearbeidet

De sentrale begrunnelsene for medvirkning (27) som kommer til uttrykk gjennom Ung i Lag er lokalsamfunns- og stedsutvikling i et nåtids- og fremtidsperspektiv, og en sosialpolitisk begrunnelse gjennom målsettingen om å skape et fritidstilbud som inkluderer alle barn og unge i Inderøy. Nåtidsperspektivet vil være et særpreg ved barn og unges medvirkning, da unge er opptatt av det som skjer her og nå, og de forventer å se resultater av det de kommer med innspill om i en nær tidshorisont. De unges behov endrer seg fort, og deres medvirkning kan dermed ses på som en «ferskvare». Det sosialpolitiske perspektivet innebærer en kontinuerlig innsats for å identifisere og inkludere unge som står lengst unna både tradisjonelle demokratiske arenaer, og sosiale fellesskap. Gjennom Ung i Lag er det jobbet på en rekke ulike nivåer og arenaer for å inkludere bredt og gi de unge en opplevelse av meningsfull deltakelse og påvirkning på eget og andres fritidstilbud.

Denne evalueringen viser ulikheter i ungdommenes oppfatning når det gjelder hvorvidt de vært spurt om å komme med innspill til fritidsaktiviteter, og om de opplever at det blir noe av innspill de har kommet med. Unge som på en eller annen måte har vært aktive i Ung i Lag er i stor grad tydelige på at de har blitt spurt og at det har blitt noe av innspillene, og at de vet hvilke voksne de skal spørre om hjelp. De som ikke har vært direkte med i prosessene opplever i mindre grad at de har blitt spurt eller at det har blitt noe av innspill de har kommet med. De er også i mindre grad oppmerksom hva de skal gjøre for å realisere egne ideer, og hvilke voksne de kan kontakte for å få hjelp.

På et mer formelt nivå har arbeidsgruppen vært en motor i Ung i Lag. Utfordringene man tok fatt i knyttet til fritidstilbud og trygge voksne var noe som ungdommene, kommunepolitikere, administrasjon og frivillhet hadde jobbet sammen om å identifisere over lengre før Ung i Lag ble igangsatt. I løpet av prosjektperioden ble det utarbeidet en ungdomsplan for Inderøy, og flere av ungdommene som deltok i dette arbeidet har også bidratt til å gjennomføre tiltak gjennom å delta i arbeidsgruppa til Ung i Lag. Medvirkningen innebar dermed også at de unge selv satte agendaen og deltok i problemformuleringen. Det var ikke medvirkning i form av å ta stilling til planer og saker initiert av voksne. Prosjekteier og prosjektleder understreker at de kontinuerlig bestrebet å identifisere personer som burde være med arbeidsgruppa, slik at den speilet en bredde i de unge stemmene.

Bilde 10 Under utarbeidelse av ungdomsplan. Kilde: Inderøy kommune

Både de unge og voksne informantene understreker betydningen av at mye av medvirkingen har foregått på skolen. Skolen er en arena hvor man kan nå de fleste av de unge. En forutsetning for at dette har fungert så bra er at prosjektleder for Ung i Lag har jobbet som lærer ved Inderøy ungdomsskole samtidig som prosjektet ble gjennomført. Det vil si at hun har hatt oversikt over læreplaner og har kunnet passe inn medvirknings- og innspillprosesser. Hun har også kunnet følge opp, minnet på og motivert enkeltelever til å delta på ulike deler av prosjektarbeidet. Både workshoper og spørreundersøkelser om fritidstilbud har blitt gjennomført på skolen. Blant de unge informantene kommer det frem at det å delta på workshop har blitt opplevd som mer engasjerende enn det å bare svare på en spørreundersøkelse. Samtidig påpeker andre at de mener denne formen har vært utfordrende for noen, at det kan være vanskelig å vite hva man vil ha og å kjenne seg komfortabel med å fremme egne tanker i en slik kontekst. Å samle inn innspill gjennom mer anonyme metoder også, slik som spørreundersøkelser, er derfor viktig.

Et konkret eksempel på hvordan medvirkingen gjennom Ung i Lag har fungert er opprettelsen av ungdomskontakt som del av tiltaket trygge voksne. Ikke bare selve tiltaket kom frem gjennom prosessene med ungdommene, men også kriteriene for hva som kjennetegner en trygg voksen. Disse kriteriene ble brukt i stillingsannonsen da kommunen utlyste stillingen. Det synes å være mye av forklaringen på at ungdomskontakten verdsettes så høyt blant ungdommene og synes å svare så godt til deres behov.

Selv om ungdomskontakten er den mest synlige ungdomsarbeideren blant ungdommene bygger suksessen gjennom Ung i Lag på at det er lagt til rette for at en rekke ulike ungdomsarbeidere, med ulike roller, funksjoner samt organisatorisk og sektoriell tilhørighet, jobber sammen ut fra felles mål og grunnholdning om å inkludere bredt og styrke unge i å skape eget fritidstilbud. Her jobber skole, kultursektor, erfaringskonsulent, ungdomskontakt og frivillighet tett sammen, og flere av dem deler

kontor med ungdomskontakten. Deres ulike roller har for eksempel vært at kommunen stiller med midler å søke på, rammer for arbeidet og fasilitering av nettverk og prosesser, at daglig leder for EA har støttet ungdommene i å skrive søknader, at ungdomskontakten jobber mot alle barn og unge og bidrar med å finne ut hva de unge vil ha av aktiviteter og markedsførere og støtter opp praktisk slik at det blir noe av, at erfaringskonsulentene jobber mer anonymt, rettet mot å fange opp ungdom som står i fare for å havne utenfor, og at Røde Kors stiller med midler å søke på og innretter sitt tilbud etter det som er ungdommenes behov. En annen viktig funksjon er at Inderøy kommune har en Frivilligsentral som har vært engasjert og tett koblet på kommunen og prosjektet. Frivilligsentralen har tilrettelagt for workshoper og dialog med frivilligheten for å øke deres kompetanse om ungdommenes behov og fått fram innspill om nye fritidstilbud for unge. Dette gir et utvidet bilde på hva som ligger i begrepet trygge voksne. Det er den brede kontaktflaten opp mot de unge som utgjør den virkelige styrken ved at ulike typer trygge voksne, ut fra ulike nivåer, roller, funksjoner og sektorer, ser sitt ansvar for å identifisere de unges behov. De har komplementære ressurser rundt seg som gjør at det oppleves mulig eller overkommelig å hjelpe ungdommene til å realisere sine ideer.

De voksne informantene beskriver et fellesskap, trygghet og en felles holdning seg imellom som har skapt energi og engasjement, og som har ført til at det har blitt oppnådd raske resultater. Informantene beskriver det som et «*kreativt kaos*», hvor de ikke har vært for opphengt i planverket, men har dyrket ideer og fokusert på hva det er mulig å få til. Denne forløsende kraften har skapt en oppdrift som har gjort det lett å koble på nye ressurser under vegs, for eksempel fra frivilligheten. De har vært rustet både med en felles grunnholdning og et «*verktøybelte*» som gjør det mulig å realisere ideer. De voksne informantene mener at arbeidsformen har vært kostnadseffektiv med tanke på alle møteplassene som er skapt, det er lite penger brukt fra kommunen i forhold til hva man får igjen. Samtidig understreker de voksne at det hadde vært lettere å gjøre jobben selv. Det krever mye innsats å hjelpe ungdom til å skape møteplasser og aktiviteter, og for at de skal jobbe frivillig for å være med og drive møteplassene. For informantene dreier det seg om noe mer, det handler om et dannelsesperspektiv, å lære og vise unge hvordan de selv kan få ting til å skje og forme eget oppvekstmiljø. I tillegg er informantene overbevist om at arbeidsmetoden ikke bare er kostnadseffektiv, men at det ikke ville vært mulig å skape samme kvalitet om møteplassene var rene kommunale tilbud.

Gjennom arbeidsformen er medvirkning tatt ned på et praktisk nivå som ikke dreier seg om enkeltinnspill eller høringer hvor man får si hva man mener om saker og planer som er til politisk behandling. Det er en medvirkningsform som dreier seg om en samhandling mellom unge og voksne hvor de unge setter premissene, fra ideutvikling til gjennomføring. Arbeidsmetodikken som skisseres gjennom Ung i Lag og tilgrensende prosjekter i denne perioden kan derfor forstås som reell og likeverdig samskaping. Samskaping er en strategi for endring i offentlig sektor som bygger på at kommunen samarbeider med en eller flere likeverdige aktører på tvers av sektorer for å identifisere utfordringer og gjennomføre tiltak for å endre dem (Bentzen et al., 2020). Slike prosesser preges av kontinuitet og strekker seg over tid. Dette kan ses som en form for medvirkning også, men den hører til kommunens samfunnsutviklerrolle og er ikke lovpålagt. Metodikken er sårbar på flere måter. Tiltaket trygge voksne er personavhengig, fordi den løse organiseringen bindes sammen av gode relasjoner og kjemi. Den krever en løs struktur som må ses og ivaretas uavhengig av om man bytter ut personell. Her har kommunen en kjernerolle. Kommunens rolle i arbeidsformen er til en viss grad usynlig for kommuneorganisasjon og omgivelser, og derfor er det fare for at den ikke blir ivare tatt når

personer byttes ut og prosjektene avsluttes, eller når prioritering av stillinger og funksjoner er oppe til politisk vurdering. Det er også avgjørende at kommunen tar en lederrolle når det gjelder å opprettholde, fasilitere og fornye nettverkene som er skapt, slik at man bygger videre på og forsterker det som allerede er skapt. En synliggjøring, spredning og legitimering av metodikk og strukturer kan bidra til at dette blir varige former for medvirkning og samskaping i Inderøy kommune, som også gjør det lettere å koble på flere voksne ressurser i framtida.

En annen styrke og sårbarhet ved metodikken er det omfattende relasjonelle arbeidet som har vært en forutsetning for å lykkes. Her understreker prosjektleder og prosjekteier at det har vært jobbet kontinuerlig med å identifisere, invitere og inkludere ulike aktører. Det innebærer å oppmuntre og minne ungdommer, men også frivillige og representanter fra kommuneorganisasjonen, om å delta på aktiviteter og prosesser, og ikke tro at folk kommer når man ikke har hørt fra dem. Informantene understreker betydningen av personlige henvendelser og direkte kontakt. De har av og til kontaktet ungdommers nettverk for å få dem med. Også ungdommene selv mener at det har vært avgjørende at de har blitt litt presset av de voksne til å være med.

Betydningen av å bli direkte og personlig invitert med på aktiviteter og prosesser er noe en del ungdommer særlig er opptatt av med tanke på å inkludere flere av de som i minst grad er med på felles møtearenaer og sosiale fellesskap. Ifølge ungdommene treffer digital informasjon først og fremst de som allerede er med på ting og har venner. Informasjonen sprer seg først og fremst mellom elevene i gangene på skolen. Hvis man får informasjonen per digitale medier oppfatter man kanskje at den egentlig ikke er beregnet på en selv. Da har det en annen virkning om for eksempel ungdomskontakten kommer inn i hver enkelt klasse og samler innspill, eller at 10. klassingene informerer og inviterer til aktiviteter i klassene.

6 anbefalinger

Basert på de data som denne evalueringen bygger på framkommer det at Inderøy kommune i godt samarbeid med ungdommene og frivilligheten har utviklet gode metoder og en kultur for å inkludere og involvere ungdommer selv i utviklingen av fritidstilbud i kommunen. Fra kommuneorganisasjonens ståsted uttrykker prosjektet ambisjoner som ligger ut over det lovpålagte og hører sånn sett under kommunens rolle som samfunnsutvikler. Om de gode resultatene som er oppnådd i prosjektet skal videreføres til ordinær drift kreves det ledelse, forankring og legitimering av etablerte arbeidsmetoder og funksjoner, og en spredning av grunnholdningen som prosjektet bygger på.

For å ivareta, styre og videreføre det gode arbeidet anbefaler vi følgende:

1. Variasjon og spredning av fritidstilbudet
 - Etablere transporttilbud til møteplasser og fritidsaktiviteter utover det organiserte fritidstilbudet
 - Styrket fokus på aktivitetstilbud for jenter og for elever på videregående skole
 - Ivareta og styrke etablerte møteplasser
 - Styrket fokus på å ivareta etablerte fritidstilbudet og legge til rette for bruk av åpne og inkluderende møteplasser. Bli bevisst på kvaliteter ved inkluderende møteplasser jmf. ungdommenes beskrivelser av Sundsand
 - Økt bevissthet om betydningen av å invitere barn og unge personlig for å øke deltakelsen blant dem som står lengst unna etablerte fritidstilbud og sosiale fellesskap
2. Videreføre, styrke og spre entreprenørskapstenkingen og grunnholdningen unge som ressurs
 - Fokus på ledelse, forankring, eierskap og samhandling i kommuneorganisasjon
 - Dra i samme retning slik at flere føler på ansvar og eierskap slik at man skal lykkes
 - Synliggjøre og legitimere arbeidsmetoder, roller og funksjoner og sørge for at de blir satt i en varig struktur/system
 - Formidle og spre grunnholdningen om unge som en ressurs i kommuneorganisasjon, og blant ungdom, foreldre og frivillighet
3. Lage en differensiert strategi for kontinuitet i medvirkningsarbeidet fra ulike grupper av barn og unge
 - Bli bevist styrker og svakheter med ulike metoder for medvirkning, og særlig tilrettelegge for å lytte til de som står lengst unna de etablerte formelle medvirkningskanaler
 - Tydeliggjøre hva man mener med barn og unges medvirkning i Inderøy, fra langsiktig medvirkning i formelle beslutningsprosesser til et perspektiv basert på barn og unges nå-situasjon og likeverdig deltakelse

7 Referanser

1. Lillefjell M, Wist G, Magnus E, Anthun K, Horghagen S, Espnes G, et al. Trøndelagsmodellen for Folkehelsearbeid [Internet]. Senter for helsefremmende forskning, NTNU; 2019. Report No.: 2019/01. Available from: <https://www.trondelagfylke.no/globalassets/dokumenter/folkehelse-idrett-og-frvillighet/folkehelse/programfor-folkehelsearbeid-i-trondelag-2017---2023/om-programmet/trondelagsmodellen-for-folkehelsearbeid.pdf>
2. Eccles JS, Barber BL, Stone M, Hunt J. Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of social issues*. 2003;59(4):865–89.
3. Hofstad H, Raanaas RK, Nordh H, Aamodt G, Hjellset VT. Helsefremmende lokalsamfunn–hva sier forskningen? *Plan*. 2016;48(3–4):32–7.
4. Viner RM, Ozer EM, Denny S, Marmot M, Resnick M, Fatasi A, et al. Adolescence and the social determinants of health. *Lancet*. 2012 Apr 28;379(9826):1641–52.
5. OECD. A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility [Internet]. 2018. Available from: <https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9789264301085-en>
6. Gromada A, Rees G, Chzhen Y. Worlds of influence: understanding what shapes child well-being in rich countries. United Nations Children’s Fund; 2020.
7. Bakken A. Ungdata 2024. Nasjonale resultater. [Internet]. Oslo, Norway: NOVA, OsloMet; 2024. (NOVA Rapport). Report No.: 6/24. Available from: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3145138/Ungdata2024_NasjonaleResultater_UU.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Myhr A, Anthun KS, Lillefjell M, Sund ER. Trends in socioeconomic inequalities in Norwegian adolescents’ mental health from 2014 to 2018: a repeated cross-sectional study. *Frontiers in psychology*. 2020;11:1472.
9. von Soest T, Kozák M, Rodríguez-Cano R, Fluit DH, Cortés-García L, Ulset VS, et al. Adolescents’ psychosocial well-being one year after the outbreak of the COVID-19 pandemic in Norway. *Nature human behaviour*. 2022;6(2):217–28.
10. Jacobsen SE, Andersen PL, Nordø ÅD, Sletten MA, Arnesen D %J R fra S for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. 2021;
11. Blomfield CJ, Barber BL. Developmental experiences during extracurricular activities and Australian adolescents’ self-concept: Particularly important for youth from disadvantaged schools. *Journal of youth and adolescence*. 2011;40:582–94.
12. Enjolras B, Steen-Johnsen K, Ødegård G. Deltagelse i frivillige organisasjoner: Forutsetninger og effekter. 2012;
13. Ødegård G. Rekruttering av barn og unge til frivillige organisasjoner. Barrierer, tiltak og institusjonelt samarbeid.» i B. Enjolras, K. Steen-Johnsen og G. Ødegård (red). Deltagelse i frivillige organisasjoner Forutsetninger og effekter. 2012;49–99.
14. Newman L, Baum F, Javanparast S, O’Rourke K, Carlon L. Addressing social determinants of health inequities through settings: a rapid review. *Health promotion international*. 2015;30(suppl_2):ii126–43.
15. Persson A, Kerr M, Stattin H. Staying in or moving away from structured activities: Explanations involving parents and peers. *Developmental psychology*. 2007;43(1):197.

16. Fredriksson I, Geidne S, Eriksson C. Leisure-time youth centres as health-promoting settings: Experiences from multicultural neighbourhoods in Sweden. *Scandinavian journal of public health*. 2018;46(20_suppl):72–9.
17. Ekmann L, Sivertsen H, Lysø R. Samarbeid for barn og unges oppvekstmiljø. Erfaringer fra samarbeid mellom kommune og frivillighet i Steinkjer kommune. 2017. Report No.: 2017:07.
18. Helsedirektoratet. Sektorrapport om folkehelse 2021 [nettdokument]. [Internet]. Oslo; 2021. Available from: <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sektorrapport-om-folkehelse>.
19. Mateus D. Utvikling av sosiale møteplasser. Samarbeid med de frivillige. Masteroppgave. Fakultet for landskap og samfunn, NMBU; 2022.
20. Project for Public Spaces,. What Makes a Successful Place? [Internet]. 2020. Available from: <https://www.pps.org/article/grplacefeat>
21. South J, Southby K, Freeman C, Bagnall AM, Pennington A, Corcoran R. What can practice based case study evidence tell us about how community hubs and green spaces can enhance wellbeing in a place? 2021;
22. Sylte M, Lillefjell M, Anthun KS. Co-creating public health measures with adolescents in municipalities: municipal actors' views on inhibitors and promoters for adolescent involvement. *Scandinavian Journal of Public Health*. 2024;52(5):556–64.
23. Griebler U, Rojatz D, Simovska V, Forster R. Effects of student participation in school health promotion: a systematic review. *Health promotion international*. 2017;32(2):195–206.
24. Hart R, Daiute C, Iltus S, Kritt D, Rome M, Sabo K. Developmental theory and children's participation in community organizations. *Social Justice*. 1997;24(3 (69)):33–63.
25. Sletterød N, Carlsson E, Kleiven H, Sivertsen H. Ungdom og medvirkning i planlegging og lokalt utviklingsarbeid. Å slippe til og bli sluppet løs er to sider av samme sak. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS; 2014. (TFOU-rapport). Report No.: 2014:8.
26. Majee W, Anakwe A, Jooste K. Youth and young adults these days: Perceptions of community resources and factors associated with rural community engagement. *Journal of Rural Social Sciences*. 2020;35(1):1.
27. Fauske H, Carlsson Y, Vestby GM. Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse. Utredning fra ekspertgruppe. Barne- og likestillingsdepartementet; 2009.
28. Huang L, Ødegård G, Hegna K, Svagård V, Helland T, Seland I. Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge. The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016. 2017;
29. Ødegård G, Fladmoe A. Samfunnsengasjert ungdom: Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo. Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. 2017;
30. Gholami R. The art of self-making: Identity and citizenship education in late-modernity. *British Journal of Sociology of Education*. 2017;38(6):798–811.
31. Literat I, Kligler-Vilenchik N, Brough M, Blum-Ross A. Analyzing youth digital participation: Aims, actors, contexts and intensities. *The Information Society*. 2018;34(4):261–73.
32. Enjolras B, Eimhjellen I. Nye former for samfunnsengasjement og kollektiv handling. In: Fra kollektiv til konnektiv handling? Nye former for samfunnsengasjement og kollektiv handling i Norge. Cappelen Damm Akademisk.; 2018. p. 7–30.
33. Rexhepi A, Filiposka S, Trajkovic V. Youth e-participation as a pillar of sustainable societies. *Journal of Cleaner Production*. 2018;174:114–22.

34. Toots M. Why E-participation systems fail: The case of Estonia's Osale. *ee. Government Information Quarterly*. 2019;36(3):546–59.
35. Ungdatasenteret. Resultater fra Ungdata-undersøkelsen i Inderøy kommune 2021. Videregående. [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2021. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Trondelag_Inderoy_2021_Videregaende_Kommune.pdf
36. Ungdatasenteret. Ungdomsskoleelever i Inderøy kommune. Hva driver ungdommene med? Hvordan har de det? [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2017. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Trondelag_Inderoy_2017_Ungdomsskole_Kommune.pdf
37. Ungdatasenteret. Resultater fra Ungdataundersøkelsen i Inderøy kommune 2020. Videregående. [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2020. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Trondelag_Inderoy_2020_Videregaende_Kommune.pdf
38. Ungdatasenteret. Resultater fra Ungdata-undersøkelsen i Inderøy kommune 2021. Ungdomstrinnet [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2021. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/2021/10/Trondelag_Inderoy_2021_Ungdomsskole_Kommune.pdf
39. Ungdatasenteret. Ungdata 2024. Inderøy kommune. Resultater videregående [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2024. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Trondelag_Inderoy_2021_Videregaende_Kommune.pdf
40. Ungdatasenteret. Ungdata 2024. Inderøy kommune. Resultater Ungdomstrinnet [Internet]. Oslo: NOVA, OsloMet; 2024. Available from: https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports_2024/Trondelag_Inderoy_2024_Ungdomsskole_Kommune.pdf
41. Donovan RJ, Anwar-McHenry J. Act-belong-commit: lifestyle medicine for keeping mentally healthy. *American Journal of Lifestyle Medicine*. 2016;10(3):193–9.
42. Koushede V, Nielsen L, Meilstrup C, Donovan RJ. From rhetoric to action: adapting the act-belong-commit mental health promotion programme to a Danish context. *International Journal of Mental Health Promotion*. 2015;17(1):22–33.
43. Baklien B, Pape H, Rossow I, Storvoll E. Regionprosjektet–Nyttig forebygging? Evalueringen av et pilotprosjekt om lokalbasert rusforebygging. 2007.
44. MacPherson I, McKie L. Qualitative research in programme evaluation. *Qualitative Methods in Health Research*. 2010;454:477.
45. Malterud K. Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag: en innføring. Universitetsforlaget; 2017.

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjielte

www.trondelagfylke.no